Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT פרייז 35 גראָשען

היינט 16 זייטען.

נייער פאָלקסבלאַט

אונפּאַרטייאישע פּאָליטיש-געזעלשאַפטליכע טאָג-צייטונג

Nr. 232/1527	Łódź, Piątek, 5 października 1928 r.	זעקסטער יאָהרגאַנג	לאָדז, פרייטאָג, כא תשרי תרפ"ט	Nr. 232/1527

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 24-71. | אדרעס פון רעדאַקציע און אדמיניסטראַציע: לאָדז, פּיעטריקאָווער 21, טעל. 24-71

Tow. Akc. Sukc. K. ANSTADTA

Browar, Słodownia i Fabr. Kwasu Węglowego

w ŁODZI, ul. POMORSKA № 34 TELEFON: ogólny 22-31. Zarządu 28-59.

Poleca znane ze swej dobroci piwa:

Jasne wyborowe **Bawarskie**

Monachijskie **Ciemne**

w antałkach, butelkach i syfonach. **Dostawa syfonów do domu.**

די בעוואוסטע יודישע

שאָקאָלאַדע-פאַבריק אין לאָדז

„ZŁOTY RAJ"

אינהאַבער: ש. האַלפּערן.

ווינשט די געעהרטע קונדשאַפט — אַ גמר חתימה טובה און א זיס יאהר

פערקויפס-שטעלען: וסכאָדניא 50, צעגעלניאַנא 26 און זאַוואַדזקא 11.

אכטונג לאָדז!!! אכטונג פּראָווינץ!!!

„GENTLEMAN" Nowomiejska 15

מיר בעזיצען אויף לאַגער אַלער אַרט באַטען, קאַלאשען און שניעגאָוצעס הורט און דעטייל

אַלע אַרט פאַרבען, גרויסען און נייעסטע פאַסאָנען אויף גוטע בעדינגונגען צו פאַבריקס-פּרייזען. דער לאַגער איז פערזעהן מיט'ן גרעסטען אַסאָרטימענט. סאָלידע און רעעלע בעהאַנדלונג און פּינקטליכע אויספיהרונג פון בעשטעלונגען. קומט איבערצייגט אייך! די איינציגע קוועלע ביליג, רעעל און גוט.

בעמערקונג: זעמטליכע בעשטעלונגען ווערען ארויסגעשיקט פער נאַכנאַהמע.

מיט אַכטונג „GENTLEMAN" נאָוואָמיעסקא 15.

א ענטפער דער פירמע ש. האַלבערג, נאָוואָמיעסקא 3.

צו דער עפענטליכקייט!

אַזוי ווי די פירמע ש. האַלבערג, נאַוואָמ. 3 שרייבט, אַז ביי דער צווייטער טראַנזאַקציע האָב איך כלומרשט געגעבען קאַסע-ווקסלען אויף 1000 זל. אויסגעשטעלט אויף 28/9 און אויף דעם 2/X 1928 איז אַ געמיינער ליגען, איך האָב איהם אַזעלכע וועקסלען איבערהויפּט נישט געגעבען. אויב די פירמע האַלבערג וועט מקבל זיין, אַז ס'איז אמת, אַז איך האָב געגעבען די אויביגע וועקסלען און אויף די אויבען אָנגעוויזענע טערמינען, בין איך גרייט די וועקסלען צו יעדער צייט צו בעצאָהלען, און נישט ווי ער מאַכט זיך לעכערליך, אַז זיי ווילען שאָדען האָבען 25%. אַלעס איז נישט מעהר ווי אויסגעטראַכט. מיט איין וואָרט צו דער אויביגער פירמע האָב איך פערלוירען דעם גאַנצען צוטרוי און פערציכטע אויף אַ ווייטערען אויסגעטראַכטען ענטפער. מיט אַכטונג קאַרמאַזין, צעגעלניאַנע 5.

אכטונג, בעקער-מייסטער אין לאָדז!

דערמיט טיילען מיר אייך מיט, אַז צוליב דעם, וואָס מען האָט זיך נישט גערעכענט מיט אונזער מיינונג ביים צוזאַמענשטעלען דעם ריטשאַלט-שטייער און כדי נישט צו טראָגען די אחריות טרעטען מיר אַרויס פון דער פערוואַלטונג פון בעקער-מייסטער-פעראיין.

מיט אַכטונג

איטשע בּרודניעווסקי, חיים באהם.

Uzdrowisko EUGENIA

OTWOCK, Dworska 3.

פענסיאָנאַט עוגעניע אין אָטוואָצק

איז גרינדליך רעמאָנטירט געוואָרען, פערגעסערט מיט נייע צוגעבויטע פּריוואַטע סאַלאָנען און צימערען לויט'ן לעצטען וואָרט פון היגיענע, קאָמפאָרט און בעקוועמליכקייט.

אינדיווידועלע און דיעטישע קיך. מוסטערהאַפטע בעדינונג. שענסטע וואַלד-אַנלאַגע. אָפען אַ גאַנץ יאָהר.

DYREKCJA

Łódzkiego Towarzystwa Elektrycznego, Sp. Akc.

(ELEKTROWNIA ŁÓDZKA)

zawiadamia W.P. Odbiorców energji elektrycznej NA OGRANICZNIKI, iż ostateczny termin uregulowania należności za rachunki IV-go kwartału (białe), t. j. za czas od 1 października do 31 grudnia 1928 roku, upływa dnia 10 października r. b.

Niewpłacenie należności w terminie wyżej wskazanym pociągnie za sobą skutki zerwania umowy, zawartej na dostawę energji elektrycznej, oraz przerwę w dostawie prądu bez uprzedniego o tem zawiadomienia.

W celu uniknięcia ścisku przy płaceniu w ostatecznym terminie. uprasza się o wcześniejsze regulowanie należności.

בעקאַנטמאַכונג.

איך מאַך בעקאַנט די געעהרטע קונדשאַפט, דאָס איך בין צוריקגעקומען פון אויסלאַנד וואו איך האָב מיך פערזעהען מיט די נייעסטע

הערבסט= און ווינטער=מאָדעלען

פאַר מיין שוין גוט-רענאָמירטען הערען-שניידער-אַטעליער

H. Milner מיט אַכטונג

Piotrkowska 38, Tel. 19-95.

בעמערקונג: כ'בעזיץ שוין אויף לאַגער די נייעסטע אינלענדישע און אויסלענדישע סחורות ווי אויך אַ גרויסער אויסוואַהל פון פערשידענע פעלץ-וואַרען.

CASINO

הײנט גרויסע פרעמיערע! הײנט גרויסע פרעמיערע!

פילם פון טויזענדער סענסאציעס אויפ'ן גרונד פון פערברעכערישער טעטיגקייט פון אַן אינטערנאציאנאלער שפיאָנען-באַנדע

לויט דער ערצעהלונג פון דער אויטאָרין פון „אינדישער פאמיליען-קבר" Thei Harbou

שפּיאָנען

— — אין די הויפּט-ראָלען: — —

RUDOLF KLEIN-ROGGE

Willi Fritsch, Gerda Maurus i Lien Deyeres

שפּיאָנען — דאָס איז אַ פּרעכטיגע פאַרבינדונג פון סענסאַציאָנעלען אינהאַלט מיט'ן ארטיזם פון דער רעזשי.

אויטענטישע אויפנאַהמען פון אַ שרעקליכער באַהן-קאַטאַסטראָפע. בעלאַגערונג און דאָס איינגעהמען פון דער שפּיאָנען-צענטראַלע.

אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' ל. קאַנטאָר. אנהויב 4.30 נאָכמיטאָג. שבת, זונטאָג און יום-טוב 12 אַ זייגער נאָכם.

פון 12 ביז 3 אַ זייגער נאָכמיטאָג זענען די פּרייזען פון אַלע פּלעצער 50 גר. און 1 זל.

אלגעמיינער יוגנט-אַרב. „בונד"

„בונד"

אין פּוילען

לאָדזשער קאָמיטעט.

שבת ד. 6 טען אָקטאָבער (8-טאָג סוכות) 10 פרי קומט פאָר אין זאַל „פילהאַרמאָניע" נאַרוטאָוויטש 20

אַ קאָנצערט-מיטינג

געווידמעט דעם 31-יעהריגען יובילעאום פון „בונד". איינצעלהייטען אין די פּראָגראַמען.

בילעטען פון 50 גר. ביז 1 זל. שוין צובעקומען אין אַרב.-ווינקל פּאָלודניאָווע 20 אין שבת פון 9 פרי אין פילהאַרמ.

אכטונג פאַרטיי-מיטגלידער!

אַלע וועלכע ווילען אנטיילנעהמען אין באַנקעט וועלכער קומט פאָר שבת ד. 6. ה.ח. 10 אַוו. אין זאַל פּאָלודניאָווע 10 מוזען זיך בעזאָרגען מיט איינלאַדונגען. די איינלאַדונגען קען מען אַרויס-נעמען ביים חבר זעליגער אין אַרבייטער ווינקעל פרייטאָג פון 6—10 אַוו. און שבת פון 4—9 אָוונט.

גרויסער יום-טוב-פּראָגראַם! פון דינסטאָג, דעם 2. ביז דעם 8. אָקטאָבער ד. י.

דער לעצטער פאַרשטערבליכער פילם פון **Rudolf Valentino**

„דעם שייך'ס זוהן"

מעכטיגע דראַמע פון מזרח-לעבען א. נ.:

אין די הויפּטראָלען: **Rudolf Valentino** און די וואונדערבאַרע **Vilma Banky**

Ewelina Holt, Paweł Wegener i Iwan Petrowicz אין די הויפּטראָלען: — נעכסטער פּראָגראַם: **„ALRAUNE"**

קינא

ביים קאָאָפּעראַטיוו פון מלוכה קאָמונאַלע און געזעלשאַפט-ליכע בעאַמטע

40 שיענקעוויטשא 40

אָנהויב אין געוו. טעג 3.30 נאָכמיטאָג שבת, זונטאָג און יום-טוב 2 נאָכמיטאָג לעצטער סעאַנס 9..0 אַ זייגער אָוונט.

די געשעפטען

פון דער וועלט-בעריהמטער שטרענג כשר'ער וואורשט-פאַבריק

— אין —

ס. דישקין לאָדז

זענען פּערזעהן צו יעדער צייט מיט די

פרישסטע, געשמאַקפולסטע און רײנלעכסטע

אויפשניטען און געריכערטע פליישען

— — — אַ גרויסער אויסוואַהל פון — — —

סאַלאַמי עקספּאָרט און לאַגער-וואורשט

צענטראַל-געשעפט: פּיעטריקאָווער 25, טעל. 25 68.

פאַבריק און אַדמיניסטראַציע: פּיעטריקאָווער 8 טעל. 27 68.

פיליעס: פּיעטריקאָווער 51, טעל. 19 85, נאָוואָמיעסקא 13 און נאָוואָמיעסקא 34, טעלעפאָן 58-67.

1534

בעקאַנטמאַכונג.

דערמיט מאַך איך בעקאַנט די ג' קאָנפעקציאָנערען און קונדשאַפט, אַז איך האָב געעפענט

אויף נאָוואָמיעסקא 10, טעל. 53-12, ג שטאָק נ. 2 (אין הויף)

אַ לאַגער פון אַלע אַר

פעלץ-וואַרע

און עמפּפעהל מיך מיט אכטונג פעלץ-וואַרען-געשעפט

א. י. פּיק.

בעקאַנטמאַכונג.

די פערוואַלטונג פון דעם פעראיין „עזרת עולים" אין לאָדז, פּולנאָצנאַ 7 מאַכט בעקאַנט אַלע מיטגלידער, אַז דעם 21-טען אָקטאָבער פּינקטליך 6 אַ זייגער אָוונט קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל, די

יעהרליכע גענעראַל-פערזאַמלונג

מיט פאָלגענדער טאָג-אָרדנונג: 1) ערעפנונג דער גענעראַל פערזאַמלונג, 2) וואַהלען פון אַ פּרעזידיום, 3) בעריכט, 4) וואַהלען פון אַ נייער פערוואַלטונג, 5) בעשטעטיגען דעם בודזשעט פון פערגאַנגענעם יאָהר און בעשטימען דעם פרישען בודזשעט, 6) פרייע פאָרשלאָגען.

בעמערקונג: ביי נישט-גענוגענדער צאָהל מיטגלידער צום ערשטען טערמין, קומט פאָר די פערזאַמלונג דעם זעלבען טאָג 8 אָוונט און איז גילטיג ביי יעדע צאָהל מיטגלידער. קיין איינלאַדונגען ווערען נישט ארויסגעשיקט.

די פערוואַלטונג.

עס ווערט געזוכט אַ קוואַליפיצירטע

פערקויפערין פון דער שוך-בראַנזשע

ווי אויך אַ לערן-מעדעל און אַ לעהר-יונגע ביי

קירשטיין, פּאָמאַרסקא 8

Dr. F. KLOZENBERG

נערווען-קראַנקהייטען

שענקעוויטשאַ 3/5, טעל. 5-53

צוריקגעקעהרט.

קוואַליפיצירטע

קראַוואַטעז-

נייערינס קענען זיך מעלדען ביי ווייטעלזאָהן זגערזשער 30. 1003

אַ האַנד-נייהער

ווי אויך אַ לערן-יונגעל ווערען געזוכט ביים דאַמען-שניידער

בעסער

37 זל. 1-טער מאַי 37.

אַ שפּולער-רין

אַ שטריקער

ווי אויך אַ לערן יונגעל ווערען געזוכט ביי

פשעדבורסקי נאָוואָמיעסקא 24. 1476

אַגעוועלב

מיט אַ שטוב

געאייגנעט אויף אַ יודישע יאַטקע, איז צו פערדינגען 27 קעלמאַ גאַס 27

אַן עלעקטרישע

מאַנגעל

צו פערקויפען

אַנדזשעיאַ 45. 1476

קרן קימת לישראל, לודז.

מאָרגען, שמיני-עצרת ביים דאַווענען ווּעלען געהאַלטען ווערען רעדעס וועגען

גאולת לבנין הארץ

אין פאָלגענדע שוהלען: ווילקער שוהל-ש. ז. ראַבי-נאָוויטש; שוהל פּעטריק. 120-ק. פיינבערג; „באַר-מרים"-י. סוויראַנאָווסקי; „סיני"-מ. גרייעווער

מאַטאָרען

1/2 און 3/4 פערדיגע אויף 2 דראַטען

ספּעציעלע צו שפּול-מאַשינען זענען אָנגעקומען

PRZEZ SIĘBIORSTWO ROBÓT

Inżynieryjno-Elektro-Mechanicznych

MAURYCY RAK

Łódź, Zawadzka 12 tel. 14-11

ביילייד! מיר דריקען אויס דעם טיפסטען צער אונזער לאַנג-יעהריגען מיטגליד פון דער רעוויזיאָנס-קאָמיסיע אלתר לאַנדא, צוליב'ן טויט פון זיין פאָטער

יצחק לאַנדא נ. ע.

אין זיין וויטעטרדיגער ארבייט זאָל ער אַ טרייסט געפינען.

פערוואַלטונג פון מאַגאַזין-שניידער-פעראיין, אַל. 1 מאַי 2.

1522

DO OGÓŁU NAUCZYCIELSTWA!

Oddajemy pod sąd **opinji publicznej** i piętnujemy postępowanie nauczycieli: **1. EPSZTAJNA SALOMONA,** naucz. szk. publ. № 136; **2. GLUBEGO ARTURA,** naucz. szk. pryw., którzy złamali solidarność koleżeńskie przez objęcie bojkotowanych posad w szkole pryw. powsz. № 5 p. **L. Pasternaka** w Łodzi, Cegielniana 11.

Zw. Zrzesz. Naucz. Szkół Powsz. Rzplitej Polskiej Ognisko w Łodzi (Południowa 3).

האַנדוועורקער-פעראיין, אַגראַדאָוואַ 9.

צו אונזערע מיטגלידער! אַלע, וואָס האָבען זיך רעגיסטרירט, ווערען געבעטען גלייך צו קומען אָפּצונעהמען די בעשטעטיגונגען.

אכטונג, דאַמען-מאַגאַזין-שניידער!

שבת, דעם 6-טען אָקטאָבער 3 אַ זייגער נאָכמיטאָג —

אַ וויכטיגע פערזאַמלונג

וועגען דער געשעפטנער לאַגע אין פאַך. 1536 די פערוואַלטונג.

דאַנקזאַגונג.

דערמיט דריקען מיר אויס אַ דאַנק דעם ה'

פיינער, קילינסקי 153 ווי אויך ה' בריז, פּיעטריק. 192

פאַר זייער אויסגעצייכענטען גוטען דאַווענען די ימים נוראים, איבערהויפּט אין גאַנצען בחנם לטובת דעם פעראיין „מחזיקי חולים", קילינסקי 120.

די פערוואַלטונג.

1525

דערווייל נאָך גאָרנישט...

צו דער נאָהענטסטער סיים־סעסיע.

דער מאַרשאַל פּילסודסקי איז שוין צוריק אין וואַרשאַ. וועגען זיין בעזוך אין רומעניען האָבען די צייטונגען, בעזונדערס די אויסלענדישע, זעהר פיל זיך צושריבען. מ'האָט געשריבען וועגען פערשידענע נייע פּלענער און אַפילו אָפּמאַכען וואָס זענען געשלאָסען געוואָרען צווישען פּוילען און רומעניען. פון דער אָפיציעלער פּוילישער זייט האָט מען אָבער די אַלע קלאַנגען אָפּגעלייקענט און ערקלעהרט, אַז די געשפּרעכען, וואָס דער מאַרשאַל פּילסודסקי האָט געפיהרט אין רומעניען זענען געווען ריינע העפליכקייטס־אונטערהאַנדלונגען, דאָך קען מען אַרויסלייענען פון צווישען די שורות, אַז די דאָזיגע העפליכקייט איז געווען געפּעפּערט און געזאַלצען מיט אַ היבש ביסעל פּאָליטיק און די רעזולטאַטען דערפון וועלען נישט לאָזען אויף זיך לאַנג וואַרטען.

אויפ'ן מאַרשאַל פּילסודסקי האָט מען אָבער מיט אומגעדולד געוואַרט אין פּוילען, זיינע פּאָליטישע פריינד פון „איינסער״־קלוב האָבען בעת דער אָפּוועזענהייט פון מאַרשאַל זיך נישט געוואָלט אָפיציעל אַנגאַזשירען אין דער אינערליכער פּאָליטיק און פאָרנעהמען וועלכע ס'איז שריט אויפ'ן געביט פון הסכם אָדער איינרייסען מיט די אָפיציעלע סיים־ריכטונגען. מ'האָט כלומרשט אינערליך דיסקוטירט פערשידענע מלוכה־פּראָבלעמען. קיין שטעלונג איז דערביי נישט אָנגענומען געוואָרען, ווייל פּולק. סלאַוועק האָט געוואַרט אויף דעם וואָגיגען וואָרט פון מאַרשאַל פּילסודסקי.

אויך די אָפּאָזיציע האָט זיך נישט געקענט קיין עצה געבען, כדי אָנצונעהמען אַן ענדגילטיגע און, די הויפּטזאַך, קלאָהרע שטעלונג צו דער נייער סיים־סעסיע און צו די אַלע פראַגען, וועלכע געפינען זיך אויף דער טאָג־אָרדנונג פון דער דאָזיגער סעסיע. דער סיים־מאַרשאַלעק דאַשינסקי האָט געפּרובט טאַפּען דעם דופק ביי די סיים־ריכטונגען און צו דעם צוועק צוזאַמענגערופען אַ בעראַטונג פון די סיים־קלובען, הגם אין דער איינלאַדונג פון סיים־מאַרשאַלעק האָט זיך דייטליך גערעדט וועגען דער מעגליכקייט צו שאַפען אַ שטענדיגע אָדער פאָראיבערגעהענדע רעגירונגס־מעהרהייט, האָט מען אויף דער בעראַטונג גופא, כמעט וועגען דעם נישט גערעדט, און ס'זענען בעהאַנדעלט געוואָרען פראַגען פון דער טעכנישער סיים־אַרבייט.

די דערמאָהנטע קאָנפערענץ האָט צוליב דעם נישט געבראַכט דעם געוואונשטען ערפאָלג, ווייל קיין ריכטונג האָט זיך נישט געוואָלט אַנגאַזשירען און מאַכען וועלכע ס'איז קאָנקרעטע פאָרשלאַגען.

ווי מיר האָבען שוין אָנגעוויזען, האָט פּולק. סלאַוועק די דאָזיגע פאָרשלאַגען נישט געקענט מאַכען און האָט זיך בעגנוגענט מיט אַ רעדע וועגען מלוכה־נויטווענדיגקייטען; וועגען דעם, אַז מ'דאַרף, מ'מוז, מ'וועט אָבער אין רעזולטאַט איז גאָרנישט געזאָגט געוואָרען.

אויך דער פּ.פּ.ס.'אישער פאָרשלאַג פון דעפּ. מאַרעק האָט נישט אויפגעקלעהרט די שטעלונג פון זיין פּאַרטיי צו דער איניציאַטיוו פון מאַרשאַלעק דאַשינסקי. אמת, דעפּ. מאַרעק האָט ערקלעהרט, אַז דאַשינסקי האָט זיין איניציאַטיוו אונטערנענומען אויף זיין אייגענער אחריות, אָבער ווי פּערקוקט זיך די פּ.פּ.ס. אויף דער דאָזיגער איניציאַטיוו וועגען דעם שווייגט דער פּסוק.

די ענדעקעס האָבען אָנגענומען אַ פול מויל מיט וואַסער און האָבען אינגאַנצען געשוויגען, זיי האַלטען, אַז זיי זענען איינגעלאַדען געוואָרען צו דער קאָנפערענץ ביים מאַרשאַלעק נאָר לשם קורטואַזיע, אָבער אין אמת'ן, מיינט מען זיי גאָרנישט, ווייל מ'קען זיך דאָך נישט פאָרשטעלען קיין סיים־מעהרהייט פון דער קאָאַליציע מיט די ענדעקעס, אַגב וואָלט נאָך געפעהלט צו אַ מעהרהייט.

האָט דעפּ. גרינבוים אַרויסגעראַטעוועט דעם דורכפאַל פון דער קאָנפערענץ דורך אַ אַריינגעטראָגענעם פאָרשלאַג, וועלכער האָט געבראַכט צום איבעררייסען די קאָנפערענץ מיט גאָרנישט.

שווייגען האָט מען דאָך נישט געקענט און פּ.פּ.ס. האָט צוזאַמענגערופען איהר הויפּטראַט. אָבער אויך דאָ איז געווען אַלץ נעבעלהאַפט און נישט קלאָהר, ס'קען זיך יעדער פערטייטשען ווי ער וויל די אָנגענומענע רעזאָלוציעס ביי דער האַנד וועט מען קיינעם נישט כאַפּען. אַפילו די בולטע שפּאַלטונג אין דער פּ.פּ.ס. איז ווידער פערשטיקט געוואָרען, ס'האָט נישט געשפּילט קיין ראָל די פּראָגראַמאַטיש־אידעעלע זייט, נאָר די אַלטע פּאַרטיי־טראַדיציעס. זשולאַווסקי פון איין זייט און יאַוואָראָווסקי פון דער אַנדערער זייט האָבען מסכּים געווען אויף אַ רעזאָלוציע וואָס זאָגט טאַקע גאָרנישט.

דאָס זעלבע האָט אויך געטון די „סטראָנניצטוואָ כלאָפּסקיע״, גערעדט און גערעדט און זיך נישט דערעדט.

ד.—

דער פּאָליטישער מאָמענט

דער נייער דורכפאַל פון פעלקערבונד און זיינע סיבות.

די אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון פעלקער־בונד האָט זיך געשלאָסען אין גאַנץ אומעטיגער שטימונג. די ליגע האָט נישט בעוויזען אַפילו אונגעפעהר צו בעשטימען דעם טערמין פון דער ענטוואָפענונגס־קאָנפערענץ, אַזוי אַז די גאַנצע פראַגע איז אַוועקגעלעגט געוואָרען אין דער לאַנגער באַנק אַריין. די דעלעגאַטען פון דייטשלאַנד און פון אונגאַרן האָבען זיך דעמאָנסטראַטיוו אָפּגעהאַלטען ביים אָפּשטימען די גאָרנישט־זאָגענדע רעזאָלוציע פון דער ענטוואָפענונגס־קאָמיסיע און האָבען אַרויסגעזאָגט אַ גאַנץ בינטעל ביטערע אמת'ען אויפ'ן אַדרעס פון דער ליגע. זיי זענען דורך קיינעם נישט אונטערשטיצט געוואָרען, ווייל אַלע האָבען פערשטאַנען, אַז צונויפרופען אַן עפענטליכע ענטוואָפענונגס־קאָנפערענץ איידער מ'האָט זיך פריהער וועגען איהר צונויפגערעדט, הייסט פיהרען צו אַן אָפענעם סקאַנדאַל. פון דאָזיגען בעוואוסטזיין איז אָבער קיינעם לייכטער נישט געוואָרען, פאַר אַלעמען איז געווען קלאָר, אַז דער פעלקער־בונד קאָן נישט ערפילען זיין גרונד־אויפגאַבע — צו זיכערן דעם שלום אין איירּאָפּע און ברענגען, אויב נישט צו אַ פולקאָמענער ענטוואָפענונג לויט'ן רעצעפּט פון ליטווינאָוו'ן, איז לכל הפּחות בעגרעניצען די בעוואָפענונגען.

וואו ליגט די סיבה פון אָט דעם נייעם אומערפאָלג? אויב מ'זאָל אַ קוק טון אויף דער זאַך ניכטערן, מוז מען אָנערקענען, אַז דער שלום קאָן געזיכערט ווערען בלויז מיט עטליכע, גענויע מיטלען, וועלכע שטעלען מיט זיך נישט פאָר קיין שום נייעס. די הויפּטזאַך איז — עס זאָלען זיין סאַנקציעס. ד. ה. אַ וועלכע ס'איז נישט מאַכט, וואָס האָט אַ גענוגענדע קראַפט אויפצוהאַלטען די איינגעשטעלטע אָרדנונג. דער בעסטער סיסטעם פון זיכערן דעם שלום, וועלכען די מענשהייט האָט ווען ס'איז געקענט, איז געווען די העגעמאָניע פון איין מלוכה איבער אַלע אַנדערע. אַזעלכער איז געווען די פּאַקס ראָמאַנאַ — רוימישער שלום — די רוימישע אימפּעריע האָט אַרומגענומען פערשידענאַרטיגסטע פעלקער לויט זייער בעפעלקערונג און קולטור, און זייער אָנגעהעריגקייט צו רוים האָט געזיכערט דעם שלום צווישען זיי. צו אַזאַ מין אימפּעריע האָבען געשטרעבט פיליפּ דער 2־טער, קאַרל דער 5־טער און בעזונדערס נאַפּאָלעאָן.

אין אונזער צייט הערשט אַזאַ סיסטעם אין אַמעריקאַ, וואו די פעראייניגטע שטאַטען האָבען די אויבערהאַנד איבער'ן גאַנצען מערב־קאָנטינענט, שטיצענדיג זיך אויף די פּרינציפּען פון דער מאָנראָ־לעהרע — אַמעריקאַ פאַר די אַמעריקאַנער. אַ געוויסער פאַרב פון דאָזיגען סיסטעם זענען געווען די בונדען פון מלוכות, וועלכע האָבען — זאָל זיין אויף צייט פון עטליכע צענדליג יאָהר — איינגעהאַלטען די רוה אין איירּאָפּע.

דאָס צווייטע מיטעל צו זיכערן דעם שלום בעשטעהט אין איינשטעלען אַ גלייכגעוויכט צווישען צוויי גרופּען מלוכות. אַזעלכער איז געווען דער גלייכגעוויכט, וואָס איז איינגעשטעלט געוואָרען צווישען דער אַנטאַנטע און די פערבינדעטע און וואָס האָט גאַראַנטירט דעם שלום אין איירּאָפּע פון פראַנצויזיש־פּרייסישען קריג אין יאָהר 1871 ביז'ן יאָהר 1914.

ענדליך דאָס דריטע מיטעל בעשטעהט אין דער שאַפונג פון פעלקער־בונד. אָט די פאָרם איז, פערשטעהט זיך, די גערעכטיגסטע, אָבער פערווירקליכט ווערען אין דער פּראַקטיק קאָן זי ווערען נאָר ביי איין בעדינג — אַז די פעלקער־ליגע זאָל פערוואַנדעלט ווערען אין אַ מין וועלט־רעגירונג, וואָס זאָל בעזיצען אַן אויספיהרענדע, מיליטעריש־פּאָליציאישע מאַכט. מעגליך, אַז דער פעלקער־בונד וועט אַמאָל דורכמאַכען אַזאַ עוואָלוציע, דערווייל אָבער איז ער בלויז אַ מעכאַנישער, נישט קיין אָרגאַנישער צוזאַמענבונד פון פעלקער, און איירּאָפּע ווערט פּאַקטיש רעגירט דורך דער מיליטערישער העגעמאָניע פון אַ גרופּע מלוכות. באַלד נאָכ'ן שליסען דעם ווערסאַלער טראַקטאַט איז די גרופּע בעשטאַנען פון ענגלאַנד, די פעראייניגטע שטאַטען און פראַנקרייך, שפּעטער, ווען די ערשטע צוויי מלוכות האָבען זיך אָפּגעזאָגט צו שליסען אַ מיליטערישען פערטיידיגונגס־אָפּמאַך מיט דער דריטער, האָט פראַנקרייך תיכף בעשלאָסען איהר אייגענעם קריגס־פּאָליטישען סיסטעם, וואָס האָט גענומען אין די הענד די איירּאָפּעאישע העגעמאָניע.

די ענטוואָפענונג, וואָס ווערט פאָרגעלעגט דער וועלט, דאַרף פאַקטיש פיהרען צו דער פערשווינדונג פון דער העגעמאָניע און צום איינשטעלען אין איירּאָפּע אַ גאַנץ נייע גלייכגעוויכט סיסטעם און אפשר צו אַזאַ לאַגע, ביי וועלכער דער גלייכגעוויכט זאָל זיין איבריג. ס'איז פערשטענדליך, אַז די איצט הערשענדע מלוכות־גרופּע, צו וועלכער עס שטעהט ווידער צו ענגלאַנד, וויל נישט אָפּטרעטען איהר העגעמאָניע, נישט בעקומענדיג דערפאַר קיין גענוגענדע גאַראַנטיעס. אַזאַ גאַראַנטיע קאָן געבען אָדער די פעלקער־ליגע, וועלכע וואָלט פערמאָגט די דערמאָהנטע סאַנקציעס, אָדער דאָס איינשטעלען אין איירּאָפּא פון אַזאַ פּסיכאָלאָגישען צושטאַנד, וועלכער וואָלט אויסגעשלאָסען די מעגליכקייט פון אַ קריג, אַ מצב אַ שטייגער ווי צווישען די פעראייניגטע שטאַטען און קאַנאַדע, וועלכע טראַכטען אַפילו נישט וועגען פערפעסטיגען אָדער אָפּהיטען זייער געמיינזאַמע גרעניץ. כל זמן דאָס וועט נישט געשעהן, וועט די פראַגע וועגען ענטוואָפענונג בלייבען אין דער איצטיגער סטאַדיע. זעלבסטפערשטענדליך קאָן די איצטיגע פערהעלטעניש פון די איירּאָפּעאישע כּוחות ראַדיקאַל געביטען ווערען, ווען רוסלאַנד זאָל פערנעהמען דעם געהעריגען אָרט אין דער פעלקער־משפּחה.

ו. ט—ו.

אגאָניע פון אַ גרויסער אינדוסטריע

קאַטאַסטראָפאַלער מצב פון די ענגלישע קוילען־גרובענס.

אַ בריף פון לאָנדאָן.

ס'זענען פערדאַן פיל בעלעטריסטישע ווערק איבער דער טעמע וועגען דעם, ווי אַזוי עס שטאַרבט „די ערד״, וועלכע ווערט בעזיגט דורך דער „פאַבריק״, ד. ה. ווי אַזוי דער לאַנד־אַרבייטער ווערט פערוואַנדעלט אין אַ פּראָלעטאַריער. איצט איז צייט צו שרייבען ראָמאַנען וועגען טויט פון דער „פאַבריק״, וועלכע האָט אומגעבראַכט „די ערד״. יעדענפאַלס וואָלט אַ גרויסער בעלעטריסט געקאָנט אָנשרייבען אַ שפּאַנענדען ראָמאַן וועגען דער טראַגעדיע פון קוילען אין ענגלאַנד.

לאָמיר נעהמען, צום ביישפּיל, אַזאַ סוזשעט. דער צפון־טייל פון די גראַפשאַפטען מאָנמוט און גלעמאָרגהעם אין אוועלס שטעלט מיט זיך פאָר אַ רייהע פּאַראַלעלע, נידריגע בערגלעך. אַמאָל זענען די דאָזיגע בערגלעך געווען בעדעקט מיט געדיכטע וועלדער, און אין די טאָלען צווישען זיי האָבען זיך געפונען פרעכטיגע פעלדער און לאָנקעס. מיט הונדערט יאָהר צוריק זענען אין אָט די ערטער געפונען געוואָרען אונגעהויער רייכע קוילען פון אַנטראַציט, און דעמאָלט האָט זיך דער כאַראַקטער פון לאַנד אינגאַנצען געביטען. אַלע וועלדער זענען פערשוואונדען. אומעטום זענען אויסגעוואַקסען גרויסע, פינסטערע שטעטלעך, וואָס ציהען זיך אין איין גאַס אויף אַכט, צעהן און אַפילו צוועלף קילאָמעטער אין דער לענג. די איינציגע גאַס איז פערבויט מיט שוואַרצע מיאוס'ע הייזלעך. פון די אַמאָליגע לאַנדווירטשאַפטליכע דערפלעך זענען געבליבען בלויז די נעמען. „די קוילען״ האָבען דער'הרג'עט די אַלטע דערפער און האָבען פערניכטעט דאָס, פון וואָס זיי האָבען געלעבט. די גאַנצע געגענד אַרום לעבט נאָר פון קוילען און ביי קוילען.

נישט לאַנג נאָך צוריק האָט די גאַנצע וועלט זיך גענויטיגט אין אוועלסער אַנטראַציט. דער עקספּאָרט זיינער איז געשטיגען מיט יעדען יאָהר און דער פּרייז איז געוואַקסען. די אַרבייטער פלעגען שנעל וועגען דעם געוואויר ווערען און פאָדערען זייער חלק. דעמאָלט פלעגט ענטשטעהן אַ האַרטנעקיגער קאַמף צווישען די קוילען־גרעבער און די אונטערנעהמער איבער דעם העכערען אַרבייטס־לוין. אַזוי ווי ביידע צדדים האָבען זיך אויסגעצייכענט מיט זייער עקשנות און האָבען אין דער גלייכער מאָס געהאַסט איינער דעם אַנדערען, פלעגען די קוילען־שטרייקען אין אוועלס דויערען זעהר לאַנג. ביידע צדדים האָבען געשפּילט אויף דער רואין, אויף דערפיהרען ביז צום לעצטען דעם געגנער. עס זענען געווען שטרייקען, וואָס האָבען געדויערט העכער אַ יאָהר צייט. דעמאָלט פלעגען די יונגערע אַרבייטער אַוועק אין אַנדערע קוילען־ראַיאָנען, דאָרט האָבען זיי פערדינט און געשיקט אַהיים געלד אויף אונטערצוהאַלטען דעם שטרייק. אַזוי ווי די געשעפטען פון די קוילען־גרובענס זענען געגאַנגען אויסגעצייכענט, פלעגען סוף כל סוף זיגען די קוילען־גרעבער. זיי האָבען זיך דערשלאָגען צו אַ הויכען אַרבייטס־לוין, אַנ'אַכטשעה'דיגען און אַפילו זיבען־שעה'דיגען אַרבייטס־טאָג. די גרויסע שכירות האָבען צוגעצויגען פרישע מאַסען אַרבייטער, דערביי כמעט אויסשליסליך פון דערזעלבער געגענד.

די קוילען־גרעבער האָבען זיך דערשלאָגען צו אַ מאַטעריעלען וואוילשטאַנד. זיי האָבען גוט פערדינט, און געדאַכט האָט זיך, אַז זייער צוקונפט פון זייערע קינדער איז געזיכערט, אַ פאַמיליע פלעגט פערדינען טיילמאָל 10 פונט שטערלינג אַ וואָך.

און דאָ האָט מיט אַ מורא'דיגער שנעלקייט אָנגעהויבען אָנצורוקען אַ קאַטאַסטראָפע אויף אַלע, וואָס לעבען אין ענגלאַנד פון קוילען. דער געברויך אין קוילען איז בכלל געפאַלען, צוליב פערשידענע סיבות. דאַן האָבען זיך אויפ'ן קאָנטינענט בעוויזען קאָנקורענטען, וואָס האָבען אַראָפּגעדריקט דעם פּרייז. די קוילען־אינדוסטריעלער האָבען גענומען ליידען געוואַלדיגע היזקות. אין אָנהויב האָבען די אוועלסער קוילען־גרעבער, וועלכע זענען געוואוינט געווען נישט צו גלויבען קיין איין וואָרט, וואָס עס זאָגט דער באַלעבאָס, געמיינט, אַז די אונטערנעהמער נאַרען אָפּ, ווען זיי רעדען וועגען קריזיס, אַלס רעזולטאַט פון דעם דאָזיגען אומצוטרוי איז געווען דער גראַנדיעזער שטרייק אין יאָהר 1926, פון וועלכען די לאַגע פון ביידע צדדים איז געוואָרען נאָך ערגער. דער דאָזיגער שטרייק איז געווען אַ גרויסער בענעפיס פאַר די קאָנטינענטאַלע קאָנקורענטען, וועלכע האָבען זיך שטאַרק פערפעסטיגט אויף די מערק, וואו מ'האָט פריהער געקויפט ענגלישע קוילען. איינע נאָך דער אַנדערער האָבען זיך גענומען פערמאַכען די אוועלסער שאַכטעס. די אַנדערע קאָנען אַרבייטען נאָר 2—3 טאָג אין דער וואָך. איצט געפונען זיך בלויז אין די גראַפשאַפטען גלעמאָרגהעם און מאָנמוט, וועגען וועלכע ס'איז דערמאָהנט געוואָרען אין אָנהויב, העכער 100 טויזענד אַרבייטסלאָזע קוילען־גרעבער, דער דאָזיגער אומשטאַנד האָט זיך רואינירענד אָפּגערופען אויף די אונטערנעהמונגען אין סלאָנסי, באַרי, קאַרדיף און ניופּאָרט. אין איינעם מיט די שאַכטעס שטאַרבען אָפּ די אונטערנעהמונגען, וועלכע זענען נעבען זיי אויסגעוואַקסען. אין דרום־אוועלס באַנקראָטירען די סוחרים און עס ווערען געשלאָסען צענדליגער געשעפטען. די קוילען־אַרבייטער הויבען אָן צו בעגרייפען, אַז זיי לעבען אין אַן אָפּשטאַרבענדיגער געגענד, אַז זייער ברויט־געבער — דער קוילען — קאָן זיי מעהר נישט געבען קיין חיונה.

די אַרבייטסלאָזיגקייט אין די קוילען־ראַיאָנען פון אוועלס הערשט שוין פון לאַנג. איינינגע קוילען־גרעבער זענען שוין אַרבייטסלאָז מעהר ווי צוויי יאָהר. זיי לעבען פון אונטערשטיצונגען, וועלכע זיי בעקומען פון דער רעגירונג און די זעלבסטפערוואַלטונגען. אַנ'אַרבייטסלאָזער פאַמיליען־פאָטער בעקומט 23 שילינג אַ וואָך פאַר יעדען קינד. פון דאָס געלד דאַרף מען צאָהלען אַנ'ערך 6 שילינג אַ וואָך דירה־געלד. די פאַמיליע פון אַרבייטסלאָזען וואָלט געקאָנט אַדורכקומען מיט דער אונטערשטיצונג, ווען מ'וואָלט נישט געמוזט צאָהלען די חובות, וואָס האָבען זיך אָנגעקליבען פאַר'ן שטרייק אין יאָהר 1926. אַזוי ווי דער קוילען־קריזיס איז האָפנונגסלאָז, שעפּען זיך אויס די מיטלען ביי די זעלבסטפערוואַלטונגען. פּונקט ווי אין דער צייט פון בוימוואָל קריזיס אין די 60־ער יאָהרען האָט מען געמוזט זיך ווענדען נאָך געזעלשאַפטליכער הילף: אין גאַנץ ענגלאַנד ווערט געזאַמעלט געלד לטובת די אַרבייטסלאָזע קוילען־גרעבער.

מיט הונדערט יאָהר צוריק ווען די קוילען האָבען אין אוועלס דערהרגעט די ערד, זענען אָהן מיטלען צום לעבען געבליבען די פאַרמערס און פּאַסטוכער. די מעהר ענערגישע צווישען זיי, וועלכע האָט געהאַסט די קוילען, האָבען עמיגרירט קיין אויסטראַליען, ניי־זעלאַנד, קאַנאַדע און נאַטאַל. און אויף פעריפעריעס פון דער בריטישער אימפּעריע זענען ענטשטאַנען נייע רייכע קאָלאָניעס. איצט איז די לאַגע פיל שווערער. ערטער, וואוהין צו עמיגרירען, זענען נאָך פאַראַן אַ סך, די ענגלישע און די קאָלאָניאַלע רעגירונגען זענען גרייט פיל צו טון פאַר די עמיגראַנטען, אָבער דאָ איז צוגעקומען אַ נייער פאַקטאָר — אַ פּסיכישער. דער אוועלסער קוילען־גרעבער איז נישט געוואוינט זעלבסטשטענדיג צו טראַכטען וועגען דער לאַגע, ווערט געזאָגט אין איינער פון די לעצטע פאָרשונגען. טראַכטען דאַרפען די געוועהלטע סעקרעטאַרען פון די טרעד־יוניאָנען (נישט אומזיסט קריגען זיי דאָך געצאָהלט). דער קוילען־גרעבער ווייסט וועגען דער לאַגע דאָס, וואָס עס טיילט איהם מיט דער סעקרעטאַר. פון פּראָפעסיאָנעלען פעראיין אָדער אַ צוגערייזטער רעדנער. זיי זאָגען, אַז עמיגרירען דאַרף מען נישט. זאָלען די קאַפּיטאַליסטען, ווען זיי ווילען, שיקען זייערע קינדער אין די קאָלאָניעס. די קוילען־גרעבער ווייזען אין דער צוקונפט זיך גוט איינאָרדענען אויך אין ענגלאַנד.

פון די קוילען־ראַיאָנען האָט מען דאָך אין די לעצטע צוויי־דריי יאָהר עמיגרירט. 95 פּראָצ. פון די עמיגראַנטען האָבען זיך איינגעאָרדענט אין די קאָלאָניעס, די איבריגע האָבען קיין ערפאָלג נישט געהאַט. די פּאָליטישע רעדנערס מאָלען אין די שוואַרצסטע פאַרבען די לאַגע פון אָט די ערפאָלגלאָזע.

אַוועקגעפאָהרען זענען צעהן טויזענד, צוריקגעקומען זענען 85. די עקסטרעמע פּאָליטישע אָראַטאָרען רעקאָמענדירען די קוילען־גרעבער צו מאַכען אַ סאָציאַלע איבערקעהרעניש, בעת די מעסיגע אַרבייטער־פיהרער פערזיכערען, אַז די נאַציאָנאַליזירונג פון די שאַכטעס וועט תיכף פערבעסערען די לאַגע. ווען מ'פרעגט ביי אַ קוילען־גרעבער, פאַרוואָס ער איז פאַר דער נאַציאָנאַליזירונג אין די שאַכטעס, ענטפערט ער, אַז אַרבייטענדיג אויף דער מלוכה, וועט ער קודם־כל זיין גאַראַנטירט געגען אָפּגענאַרעריי. צווייטענס, זענען קוילען נויטיג פאַר דער מלוכה פּונקט אַזוי ווי פּאָסט, פּאָליציי אָדער ווי שולען. אויב די פּאָסט־בעאַמטע, פּאָליציי־לייט און לעהרער צאָהלט די מלוכה אויפ'ן חשבון פון די שטייער־צאָהלער, דאַרף מען די קוילען־אַרבייטער צאָהלען פון דעמזעלביגען קוואַל.

די קוילען־אינדוסטרי אין ענגלאַנד געפינט זיך נישט נאָר אין אַ קאַטאַסטראָפאַלען מצב, זי איז נאָך קאָמפּליצירט און פערפּלאָנטערט אַ דאַנק אַ רייהע פּאָליטישע סיבות.

דיאַנעאַ.

Dr. MED. J. BETTE

ספּעציאַל־אַרצט פאַר אינערליכע־און קינדער קראַנקה.

פּיעטריקאַווער 6, טעל. 95‑44.

צוריקגעקעהרט.

נעמט אָן פון 8 ביז 11 און פון 4 ביז 6 אָוונט.

Dr. Z. Rakowski

ספּעצ: פאַר אויערען, נאָז, האַלז־ און לונגען־קראַנק.

קאָנסטאַנטינער 9, טעלעפאָן 27‑81.

בריף פון וועג.

(ספעציעל פאר'ן „נייעם פאלקסבלאט")

פון ישעיה אוגער.

II.

דאס „פערגרעסערטע אייראפא".

נישט פילע ווייסען וואהרשיינליך, אז די טעריטאריע פון אייראפא פערגרעסערט זיך וואס א מאל. אז וואס א יאהר קומט צו דעם „ארימען" אייראפא א שטיקעל יבשה פון עטליכע הונדערט מארגעס לאנד. אויף א רייזע דורך האלאנד קען מען נישט נאר זיך דערוויסען וועגען דעם, נאר אויך זעהען דאס מיט די אויגען. רעדן די „פערגרעסערונג" פון דער אייראפעאישער טעריטאריע האט מען צו פערדאנקען דעם קליינעם האלאנד. דאס הייסט: מ'האט עס צו פערדאנקען דער ענערגיע, דער ארביטזאמקייט, דער אויסגעהאלטענקייט און דער עקשנות פון האלענדישען פאלק. אט די פלעגמאטישע האלענדער מיט די ברייטע פלודערן און די הילצערנע שיך זענען איבערהויפט די מערקווירדיגסטע אומה, אויף דער וועלט. א פאלק פון פישערס און קרעמער, וועלכע פאהרען איבער ים'ען און האנדלען מיט הערינג, מיט קעז און פוטער און מיט קאלאניאל־סחורות, וועלכע זיי ברענגען מעבר לים, פערנעהמען ווי גלייכצייטיג דורך זייער גייסטיגע קולטור א הויכען ראנג צווישען די געבילדעטסטע פעלקער אויף גאט'ס ערד. דאס דאזיגע פישער־פאלק האט געגעבען דער וועלט די געניאלסטע קינסטלער. און די דאזיגע קרעמער־נאציע האט נאך מיט א פאר הונדערט יאהר צוריק געגרינדעט די ערשטע רעפובליק אין אייראפא און אלס ערשטע פראקלאמירט און פראקטיש פערווירקליכט די פרינציפען פון פאליטישער פרייהייט און פון רעליגיעזער טאלעראנץ. א שטיק יודישע געשיכטע פון נאכ'ן גרוש־שפאניען איז ענג פערקניפט מיט דער געשיכטע פון האלאנד. דאס דאזיגע גאסטפריינדליכע לאנד האט געגעבען די יודען שוץ און אז'אזיל אין דער צייט פון די גרוילזאמע פערפאלגונגען פון דער אינקוויזיציע. אין דעם פרייען האלאנד האט געלעבט און געווירקט איינער פון די גרעסטע גייסטעס־העלדען פון יודענטום און איינער פון די גרעסטע פון אלע צייטען און פעלקער — ברוך שפינאזא. נאר דא, אין אן אטמאספערע פון טאלעראנץ און גדאנקען־פרייהייט, האט זיך געקענט אנטוויקלען און אויסלעבען אזא מעכטיגער גייסט.

און אט די האלענדער, די פישערס, די קעזקרעמער און הערינג־הענדלער, די דענקער און קינסטלער, האבען גראדע נישט קיין לייכט לעבען אויף דער וועלט. ס'קומט זיי אן שווער און ביטער דער קאמף פאר דער עקזיסטענץ. נישט פאר דער טאג־טעגליכער פרנסה, פערשטעהט זיך, דאס ב"ה פעהלט זיי נישט, הלואי אויף אונז געזאגט געווארען. אבער יעדעס שטיקעל ערד, יעדער מעטער בארען אויף וועלכען זיי לעבען מוזען זיי אויסקעמפען און פערטיידיגען מיט דער אנשטרענגונג פון אלע זייערע קרעפטען. זייט הונדערטער יאהרען פיהרען זיי נעמליך א פערביסענע און עקשנות'דיגער מלחמה מיט א מעכטיגען און גרויזאמען שונא, וואס לאזט זיי נישט צורוה אויף קיין איין מינוט און האלט זיי אין איין אטאקירען. דאס איז א מלחמה אויף טויט און לעבען. דא ווייסט מען נישט פון קיין „וואפענשטילשטאנד" און פון קיין „שלום". ס'איז אן אייביגער קריג. מ'מוז אלזא שטעהן אויף דער וואך אהן אן אויפהער, אהן אן אפרוה. און די האלענדער שטעהען אויך שטענדיג אויף דער וואך, נישט מיד ווערענדיג, נישט אוועקלעגענדיג „דאס געוועהר" אויף קיין איין מינוט; זיי פערטיידיגען זיך מיט אן אומפערגלייכליכען מוט און האלטען אפ גלענצענדע נצחונות.

דער אומברחמנות'דיגער שונא, וועגען וועלכען מיר רעדען דא, איז נישט קיין אנדערער ווי — דער ים. דער אויגערופענער דייטשער ים, וועלכער דערשטורעמט דאס קליינע האלאנד פון פערשידענע זייטען. דא ראנגעלט זיך אלזא דער מענשליכער גייסט מיט אן אלמעכטיגען נאטור־עלעמענט. און

ווי אין פיל אנדערע פאלען האט אויך דא ביוהאהער געזיגט דער גייסט, דער מענשליכער נצחון־ווילען. יאהר־איין, יאהר־אויס — און געדויערט שוין הונדערטער יאהרען אזוי — רייסט אפ דער ים פון דער קליינער מדינה גאנצע שטיקער ערד. נישט זעלטען טויזענדער מארגעס לאנד מיט א מאל. דער ים איז א שרעקליכער לאנד־פרעסער. עס זענען געווען צייטען, ווען ער האט איינגעשלונגען גאנצע שטעדט און שטעדטלעך און דערפער מיט טויזענדער מענשען און מיט דער קולטור־ארבייט פון גאנצע דורות. מ'האט אויסגערעכנט, אז אין משך פון דער קריסטליכער ערא האט דער ים אוועקגערויבט ביי די האלענדער איבער 800 טויזענד מארגעס לאנד. אבער זיי האבען עס אפגענומען צוריק. אפגענומען מיט פראצענט. אין א לאנגען, שווערען קאמף מיט'ן ים, האבען זיי צוריק ארויסגעריסען פון זיין „פרעסערישען מויל" אנ'ערך אנדערטהאלב מיליאן מארגעס לאנד, אלזא נישט נאר דאס, וואס ער האט אוועקגערויבט ביי זיי, נאר כמעט נאכאמאל אזוי פיל. אזוי ארום האבען זיי, אייגענטליך פערגרעסערט דעם שטח פון זייער לאנד און דערמיט אויך די טעריטאריע פון אייראפא. די פערגרעסערונג און פערמעהרונג פון זייער טעריטאריע געדויערט ביז'ן היינטיגען טאג. גראד איצט האלטען זיי ביים אויספיהרען א גראנדיעזע אונטערנעהמונג, וואס וועט געבען לאנד און היונה א פאר הונדערט טויזענד מענשען. דאס וועט זיין די גרעסטע און גלענצענדסטע ערָאבערונג, וואס זיי האבען ביז אהער געמאכט אין קאמף מיט'ן ים.

געוועהנליך טוען זיי עס אזוי: זיי „פערכאפען" א שטיק ים, צוימען עס ארום מיט "גרעבליעס" און „מאמעס", פלומפען אויס דאס וואסער מיט דער הילף פון ספעציעלע דאמף־מאשינען און פערוואנדלען אזוי ארום דעם „אנעקטירטען" שטח ים אין א שטיק פרוכטבאר לאנד. די דאזיגע אויסגעטרוקנטע ים־שטיקער רופט מען „פאלדערס". אזעלכע „פאלדערס" פון הונדערטער מארגעס די גרויס, פון טויזענדער מענשען בעזעצט, זענען פאראהן אין האלאנד א גאנץ היבשע צאהל.

נאטירליך לאזט זיך דאס אלצדינג לייכטער דערצעהלען ווי אויספיהרען. פעטערס, אונז, מזרח אייראפעער וויזט עס אויס צו זיין א טיטאנישע שיער נישט אן איבערמענשליכע אויפגאבע. אבער פאר די האלענדער איז אין דעם פרט קיין שווערער זאך נישטא. אין משך פון א פיל־הונדערטיעהריגען, אומאויפהערליכען, און מיהפולען ראנגלען זיך מיט זייער ערגסטען שונא, דעם ים, האבען זיי זיך ערווארבען גרויסע ערפאהרונגען און קענטנישען און אן אויסערגעוועהנליכע געשיקליכקייט אין מאכען „לאנד־ערָאבערונגען" ביים ים. נאטירליך האבען זיי אויך די נויטיגע מאראלישע קוואליפיקאציעס דערצו: געדולד און אויסדויער, אן אייזערנע ווילענס קראפט, פלייס און ענערגיע און געוואלטיגע עקשנות אין דעם שטרעבען צו דערגרייכען די צילען, וואס זיי שטעלען זיך.

אט האבען זיי זיך איצט גענומען אויסטרוקענען א „גאנצען" ים, דעם אזוי גערופענעם „זואירקערזעע", א ים־אויסגוס, וואס פערנעהמט א שטח פון אונגעפעהר פערטהאלבען טויזענד קוואדראט קילאמעטער. דאס איז אן אונגעהויערער געביט, כמעט פיר מאל אזוי גרויס ווי דער ים־המלח אין ארץ־ישראל. צעהנדליגער יאהרען האבען זיי זיך ארומגעטראגען מיט'ן געדאנק אויסצוטרוקענען דעם דאזיגען ים־אויסגוס. אבער צוליב פערשידענע שטערונגען איז נישט געקומען דערצו. איצט ערשט, אין יאהר 1918, האט די רעגירונג אסיגנירט דאס נויטיגע ביסעל קליין־געלד פאר דער אונטערנעהמונג און מ'איז ענדליך צוגעטרעטען צו דער ארבייט.

מ'בויט איצט א „טאמע" פון 35 קילאמעטער די לענג צווישען איין ברעג פון האלאנד און דעם אנדערען. אזוי ארום וועט מען אפשליסען דעם „זואירקערזעע" און איהם אפזונדערן פון דייטשען ים. נאכדעם וועט מען „אויספלומפען" דאס וואסער און איהם אויסטרוקענען. אין א יאהר דריי־פיר ארום, רעכענט מען, וועט מען פערטיג זיין מיט'ן גאנצען „שטיקעל ארבייט". אויף אזא אופן וועט מען געווינען אנ'ערך 832 טויזענד מארגעס לאנד, וואס וועט גענוג זיין אויף צו שפייזען דארט איבער 200 טויזענד נפשות. גאר א קלייניגקייט!

די האלענדער האבען שוין איין מאל אויסגעפיהרט אן ענליכע אויפגאבע אין א סך א קלענערען מאסשטאב, אבער אויך די דאזיגע קולטור־טאט פערדינט נישט ווייניגער בעוואונדערונג — דאס איז געווען מיט איינינגע און זיבעציג יאהר צוריק. דעמאלט האבען זיי אויסגעטרוקנט דעם אזוי גערופענעם „הארלעמער ים". דער דאזיגער „ים" איז אייגענטליך געווען א גרויסע אזערע פון 22 קילאמעטער די לענג און 11 קילאמעטער די ברייט. די אזערע האט זיך וואס אמאל פערגרעסערט און מ'האט געהאלטען דערביי, אז זי זאל זיך פעראיינינגען מיט'ן ים. דאס וואלט געווען א גרויסע געפאהר פאר האלאנד. מ'האט דעריבער בעשלאסען זי אויסצוטרוקענען און מ'האט דעם בעשלוס אויסגעפיהרט. די גאנצע ארבייט האט געדויערט 16 יאהר, פון 1840 ביז 1856. היינט געפינט זיך אויף דעם אויסגעטרוקנטען שטח א בעהענדער ישוב, דערפער און געמיינדעס מיט א בעפעלקערונג פון איבער צוואנציג טויזענד נפשות.

עס בעשטעטיגט זיך אלזא דאס בעקאנטע שפריכווארט: א גאט האט טאקע בעשאפען די גאנצע וועלט, אלע טיילען פון דער ערד, אלע לענדער, אויסער האלאנד; דאס דאזיגע לאנד האבען האלענדער אליין בעשאפען פאר זיך, זיי האבען עס אויסגעקעמפט און אויסגעבויט מיט דער מיה פון זייערע הענד, מיט דער מאכט פון זייער ווילען, מיט א קולטור־שאפענדען כח, וואס האט נו זיך קיין גלייכען נישט.

אמעריקאנער פרויען אין פאריז.

אמאל איז די רוסישע פרוי געווען די העלדין אין פאריז.— היינט איז די אמעריקאנערין.—

עס איז אמאל געווען די פריווילעגיע פון דער רוסישער פרוי אין פאריז — צו שלאגען דעם רעקארד פון א פרייער, אינטערעסאנטער און אין געלד־זאכען נישט קלייבליכער העלדין. אלע פרעהליכע פלעצער אויף דעם מאנמארטר זענען געווען פול מיט רוסישע „אריסטאקראטקעס", — אנגעהויבען האט זיך דא מיט עטעלעכע מיט א „גראפיניע", ווייטער זענען געגאנגען די „פירשטינס", „גרויספירשטינס" און אזוי ווייטער, ביז וואנען מען האט נאר געקאנט דערגרייכען. אין דער אייגענער צייט האבען רוסישע מיידלעך געהערשט אויך אויף דעם מאנפארנאס, וואו עס וואוינען די צעהנדליגער טויזענטער סטודענטען, קינסטלער, ריכטער, נישט־געלונגענע וויסענשאפטלער און א סך פארזוינען מיט א פערביטערטער שטימונג און וועלט־שמערץ.

די רוסישע פרוי האט געבראכט מיט זיך פון יענער זייט אייראפא קיין פאריז, די טייערע, בעצויבערנדע „רושא", איהרע הייס־בלוטיגע ציגיינערלידער, טאלסטאי'ס ניהיליזם, לאנגע האר און א טייפעלשען חשק צום לעבען.

די פראנצויזישע פרוי, וועלכע מען האט נעבעך אזוי פערשריען אין דער וועלט אלס די אויסגעלאסענע פערפיהרערין, אלס די ראפינירטע בעדיענטע, „אוממאראלישע" ליבהאבערין, האט זיך געמוזט בעדאלען פאר די קונצען פון די רוסישע פרויען. מאשא, נאטאשא, סאשא, גלאשא האבען צוגישט געמאכט די עלעגאנטע און געשמאקפולע פאריזערין, וועלכע איז אפשר נישט שטענדיג שעהן, אבער האט פיל חן, איז שטארק צוגעבונדען און איז טריי. ווער געדענקט נישט די סעריע ארטיקלען, וואס מאקס נארדוי האט געווידמעט דעם פיינעם טיפ און כאראקטער פון דער פראנצויזישער פרוי? ער איז געווען אויפגעבראכט געגען דער אומגערעכטיגקייט, וואס מען בעגעהט געגען איהר, רעדענדיג וועגען איהר נאר ווי פון א פעקויפטער, אומטרייער נשמה. און דאס איז דאך דער שטאנדפונקט נאר פון די אויבערפלעכליכע פרעמדע בעזוכער פון פאריזער פרעהליכע הייזער...

היינט־צוטאג איז די רוסישע פרוי אפגעטראטען וויט־וויט אין הינטערגרונד און איהר פלאץ האבען פערנומען אמעריקאנישע פרויען און מיידלעך. מען דארף אנהויבען רעדען צוערשט וועגען די גאר יונגעטשקע, אזוי פון אנ'ערך זעכצעהן, אכצעהן, ניינצעהן יאהר. עס איז היינט נישטא אין פאריז קיין איינציגער באר, ערגער אויף רוסיש געזאגט, קיין איינציגער קאבאק, וואס זאל נישט זיין אנגעפיהלט מיט די טאנצענדיגע און שפרינגענדיגע אמעריקאנער מיידלעך. אנגעשמירט צוויי מאל אזויפיל, ווי דאס ווערט געטון ביי די פראנצויזקעס, אבער אהן זייער קענטניש פון דער מלאכה, אהן זייער געשמאק און פיינקייט, פערפלייצען די יונגע אמעריקאנערינס אלע פרעהליכע פלעצער. זיי געפעלען דא. מייסטענס האבען זיי זעהר פלינקע, לעבעדיגע אויגען, און זעהר אנגענעהמע פנים'ער. מען דערקענט אין זיי די יוגענט, וואס טרייבט א סך ספארט, אבער טרינקען ווייז מיט שטארקע קאקטאילס קענען זיי נישט און רעדען שטיל קאנען זיי אויך נישט. געלד שמייסען זיי איבערגענוג און איבערגענוג און פערטרייבען דערמיט דעם היגען עולם, וועלכער איז נישט אימשטאנד צו צאהלען טייערע פרייזען.

אויף דעם מאנפארנאס איז פאראן א קליינער עקלהאפטער פלאץ, וואס הייסט „זשאקיי"

(א בריף פון פאריז)

פון וולאדימיר גראסמאן

און וואס האט אלץ חוץ אמת'ער פרעהליכקייט. עס איז א קליינער צימער פאר דרייסיג מענשען, אבער דא זיצען שטענדיג א צוויי הונדערט אויסלענדער. אמאל האט דא געהערשט קיקי, א פיין, שעהן, פייערדיג מיידעל, וואס האט געשמט אין פאריז, א מאדעל, א טענצערין, א גרויסע צנועה. פלעגט מען א ערקומען אין אווענט מיט צעהן פראנק אין דער קעשענע, האט מען זיך געקענט פערוויילען. איצט איז דאס א פלאץ פאר אפפאל מיט מעהר געלד. נישטא שוין לאנג קיקי, נישטא אנדערע „בעריהמטקייטען" און עס זענען דא נאר חברה־ליייט פון דער אונטערשטער אונטער־וועלט. אדער פאלען אריין די יונגע, אמעריקאנער מיידלעך און דא טאנצט מען אויב איהר קאנט זיך פארשטעלען, אז מען קאן טאנצען אין א פאס, וואס איז געפאקט מיט הערינג.

אזוי ווי די טעכטערלעך, אזוי זענען אפט די עלטערע פרויען פון אמעריקא, אין וויטען עק פון דעם לאטיינישען פערטעל, ביי ושארדעי דע פלאנט, געפינט זיך די מאכמעראנישע מאשעע. דא איז פאראהן א באר, א געשעפט פון אריענטאלישע זאכען, א גוטער רעסטאראן און א נאכט־קאפע מיט אראבישע און אלזשיריאנישע זינגערס און שפילערס. מען גיט טרינקען אויסגעצייכענטע טערקישע קאפע, זיסע זאכען און א געזאנג מיט מוזיק, פון וועלכער די אויערען קענען פלאצען. אבער עס איז זעהר אינטערעסאנט. אלע זאלען זענען געבויט אין אנ'עכט מאאוריטאנישען סטיל, מען פיהלט זיך דא בעקוועם. ווייז איז דא פערבאטען.

דא, פאר די אויגען פון א גרויסען עולם, איז מיר אויסגעקומען נישט לאנג צו זעהן, ווי צוויי עלטערע אמעריקאנישע פרויען זענען פשוט „בעפאלען" א יונגען אלזשעריאנער זינגער. בשעת ער האט געזונגען, האבען זיי אויף איהם געקוקט פערנאפטע און אפלאדירט און אין די פאוזען האבען זיי מיט איהם איינגעטענהט וועגן טרעפען זיך. די סצענע האט זיך געענדיגט מיט א גרויסען סקאנדאל — דער בעל־הבית פון דעם קאפע, א ריזיגער אלזשעריאנער האט גענומען שרייען און געדראהט דעם יונגען מאכמעראנער ארויסצוווארפען פון זאל. ער האט זיך ענטשולדיגט, געשטאנען פערשעמט, און נישט געוואוסט, וואס צו טון מיט די צוויי פרויען,

וואס זענען געזעסען רויט און אויפגערעגט פון ווייז.

ביי איך זענען די נעגערס נישט קיין גרויסע ועלטענקייט און, דאכט זיך, אויך נישט קיין גרויסע גירונג. אין פראנקרייך שעצט מען אבער זעהר פיל די שווארצע און מען רעספעקטירט זיי. די פראנצויזישע עכענטליכקייט געהמט אויף אלע שווארצע און ברוינע עמענטע, וועלכע קומען פון אפריקא פולשטענדיג ווי גלייכבערעכטיגטע ווייסע בירגער אדער געסט. קיין שום אונטערשיד. פערקעהרט, איך וואלט געזאגט, אז מיט זיי צאצקעט מען זיך גאר בעזונדערס.

אין פערשידענע ווייטערע גאסען פון מאנפארנאס זענען שבת־צו־נאכט און זונטאג דא נעגער־באלען. אהער קומען מענשען פון גאנץ פאריז. די געגענד ארום און ארום איז אנגעפיהלט מיט עלעגאנטע אויטאמאבילען. אויך דא איז אלץ געפאקט מיט די אמעריקאנישע דאמען, אזוי ווי זיי וואלטען געבויטען אויף זיך די הויט ביים אריבערפאהרען דעם גרויסען ים.

דעם זומער שרייבען נישט די צייטונגען זעהר פיל וועגען פרעמדע געסט, אבער קיינמאל זענען די האטעלען און די טוריסטען־ביוראס נישט געווען אזוי געפאקט מיט פרעמדע ווי היי־יאהר. הונדערטער טויזענדער מענשען פון אמעריקע לענדער געפינען זיך היינט אין פאריז. פון דייטשלאנד, פון סקאנדינאוויען, פון פוילען, פון ענגלאנד — מען בעמערקט אבער קיינעם נישט חוץ די אמעריקאנישע געסט, וועלכע פיהלען זיך אין דער געטליכער שטאדט ווי גאט אין א־עס. דא, צווישען די פרעמדע, מאדשירט אויך די אמעריקאנערין אויף דעם ערשטען ארט. קיינער גיט נישט אויס אזוי פיל געלד און קיינער ווארפט זיך נישט מיט א.א אומפעט אויף פאריז. אין די הייזער פון פארפו סקענט איהר שטענדיג געפינען א פאר אמעריקאנערינס ביים איינקויפען פון זאכען מאסענווייז, אזוי ווי זיי וואלטען זיך גרייטען צו א רייזע צום נארד־פאל; הונדערט שטיק זייף פון דעם סארט, זעכציג פון דעם, דרייסיג קעסטלעך פודער, פופציג שטעקעלעך „רוזש" צו די ליפען, א צעהנדליג פלאשען ארעקאלאן א. א. וו. די פערקויפערין שמייכעלט, די אנגעשמעלטע שטעהען אן א זייט, קוקען צו און קיקלען זיך פון געלעכטער, און עס איז אלעמען פרעהליך...

אלץ געהט גוט, נאר ביי איין זאך בלייבט די אמעריקאנערין שטעהן און נישט פון ארט: ביי דער פראנצויזישער שפראך. אין דערזעלבער צייט, וואס די רוסישע פרוי לערנט זיך אויס אלע טריקס פון דער פראנצויזישער שפראך אין איינס־צוויי־דריי און רעדט אפט אזוי, אז קיין פראנצויז וועט אין איהר נישט דערשמעקען קיין אויסלענדערין, ברעכט און קאליעטשעט די אמעריקאנערין די פראנצויזישע ווערטער אהן שום רחמנות. איצט קומען שוין אן די אמעריקאנישע פרויען מיט א געוויסער קענטניש, מיט א צוויי צעהנדלינג ווערטער, אבער צו קיין רעדען קומט עס נישט. אזוי ווי הארטע שטיינדלעך פאלען זיי ארויס פון דעם מויל און מען קאן דערמיט גארנישט מאכען. עפעס שטערט עפעס לאזט נישט. די ענגלענדערין רעדט אויך א געפעהרליכען פראנצויזיש, אבער פארט עטוואס בעסער און פערשטענדליכער. דאס אמעריקאנישע־פראנצויזישע איז שרעקליך. עס בלייבט נאר צו האפען, אז מיט דער צייט וועט אויך די שטערונג פערשווינדען און די אמעריקאנערין וועט ביי אונז פערנעהמען דעם ארט וואס עס קומט איהר...

כעמיש-באקטעריאלאגישע לאבאראטאריע
מאגיסטער נ. שאץ
פעטריקאווער 37, 2. שט., פראנט.
אנאליזען פון קאל, אורין, לייכעז א. אז. וו.
אורין-אנאליז - 4 זל.

פאטאגראפירט אייך נור
אין קונסט פאטאגראפישען אנשטאלט
„Parisien"
69 BRZEZIŃSKA 69
וואו עס ווערען אויסגעפירמיגט די שענסטע אויפנאהמען לויט די נייעסטע פאטא-טעכניק.
פינקטליך! / רעעל! / ביליג!
צופאהר מיט'ן טראמוואי נומער 1.

לאָדז, 5. אָקטאָבער 1928

נייער פאָלקסבלאַט

לאָדז, 5. אָקטאָבער 1928

פאַרצייטישע הקפות און שמחת־תורה אין פוילען.

פון משה פיינקינד.

אין אַ גאַנצער רייה שטערט אין פוילען ווענען פאַרצייטענס פאָרגעקומען די הקפות אין שמחת־תורה מיט אַ בעזונדערער פייערליכקייט און צערע־מאָניע, וועלכע מען קען נאָך ביז היינטיגער צייט זעהן אין די נאָר אַלטע קהילות אין רייטש׳לאַנד, ווי צ.ב. אין וואָרמס, אַלטאָנאַ, פראַנקפורט, אויך אין פראָג.

לויט געוויסע סימנים זענען די ראָזינע שעהנע פאָלקסטימליכע מנהגים מיטגעבראַכט געוואָרען קיין פוילען פון די יודען, וואָס זענען די ערשטע צייטען איינגעוואַנדערט אַהער פון יענע פראָווינצען.

אַ מנהג איז געווען, אַז יעדע חברה האָט שמיני עצרת נאָכמיטאָג אַרויסגעשיקט אויף דער שטאָדט דריי „מלאַדטשים“ צו פערבעטען די חברה־לייט צום נבֿאות. דאַן האָבען זיך אַלע חברות פאָרמירט אין אַ פּראָצעסיע אַן דער שפּיץ מיט דער חברה קדישא און געטראָגען אונטער די חופה די ספרי תורות אָנגעטאָן אין גאָלד און זילבער מיט גרויס פּאַראַד, געזאַנג און טענץ, אין שוהל אַריין. פאַר דער פּראָצעסיע האָט דער שמש געטראָגען אַ הויכען פון בלעך אויסגעאַרבייטען שמחת־תורה לאַמטער, וועלכע מען פלעגט אויך בענוצען ביים פיהרען חתן־כלה צו דער חופה, און פאַר אַלע פענסטער, וואו יודען האָבען נאָר געוואוינט, האָט מען אָנגעצונדען אילומינאַציע. דער עולם האָט געהאַלטען ברענענדיגע גרויסע הברלות און פייערפלאַקערס, ווייבער האָבען געטאַנצט פאַר דער חופה און בעוואָרפען די ספרי תורות מיט וואָס איינער האָט נאָר פערמאָגט פון זיסיגקייטען. און צוגייענדיג צו דער שוהל האָט מען אַריינגעטראָגען די ספרי־תורות. מיט דער צייט איז דער ראָזינער שעהנער מנהג פערשוואונדען געוואָרען פון דער יודישער גאַס, די רעגירונג האָט אָנגעהויבען צו שטערן, מיט דעם אויסרייד, אַז די יודישע פייערליכקייטען שטערען די רוה...

אַ צווייטער מנהג איז נאָך געווען ביי די יודען אין פוילען צו טראָגען ביי די הקפות קהלשע אָדער חברה־פעהנער. אין דער גאַס, בעגלייטענדיג די שמחת־תורה־פּראָצעסיע, האָט מען געטראָגען די פעהנער באַלד נאָך דעם לאַמטער, אָדער נעבען דער חופה, הינטער וועלכער מען האָט געטראָגען די ספרי־תורות, אָנגעטאָן אין זילבערנע קרוינען (כתרים) און ציצים (בלאַכען). בעזונדערס אין די שוהלען האָט מען צו די הקפות מכבד געווען מיט׳ן טראָגען די פעהנער אַזוי ווי מען איז מכבד הקפות. מען האָט יעדען ספּעציעל צום טראָגען די פעהנער אויפגערופען מיט די נעהמען. ביי הקפות האָט מען די פעהנער געטראָגען פאַר די ספרי־תורות.

אין קאַליש ווערט נאָך ביז היינט געמאַכט הקפות אין דער שוהל מיט פעהנער, וועלכע שטאַמען פון יענער צייט. איין פאָהן האָט קיין שום אויפשריפט נישט, שיינט אָבער אַ סך עלטער צו זיין, פון דעם צווייטען פאָהן, דעם זיידענעם. די ראָזינע פאָהן האָט אַ ראַטען „שנת תרכ״ג“, און האָט אויך אַנ׳אויפשריפט, אַז ר׳ אַהרן נעסביצקי מיט ווייב מינדל האָבען די פאָהן מנדר געווען אויף הקפות: „אהרן שמח בשמחת תורה“ שטעהט אויך דערויף חוץ אַנדערע ווערטער.

אין קאַליש פלעגט שמחת תורה אין דער פריה דער שמש אַרומגעהן אין די גאַסען אָנגעטאָן אין אַ ווייסער שערץ מיט „פאַלקעלעך“ אין דער האַנד, און מיט זיי אויסקלאַפּען אויף די טירען פון די בעלי־בתים אַ טראַדיציאָנעלען סקאַרבאָווען מאַרש אָדער אַנ׳אַנדערען פרייליכען ניגון, רופענדיג דערמיט דעם עולם צו די הקפות.

פון יעדען בעל־בית, ביי וועלכען דער שמש פלעגט אויספויקען שמחת תורה אינדערפריה, האָט ער בעקומען אַ שטיקעל לעקעך אָדער „סעודה־קוכען“. שב

איבערהויפּט צייכענט זיך דאָס אַלטע קאַליש אויס מיט אָריגינעלע מנהגים; למשל, תשעה־באב ווערט אַריינגעלעגט אין די קברים פון די קרובים „קנאָבעל“, אַ חתן טוט מען פאַר דער חופה דעם שטערן איינרייבען מיט אַ ביסעל אַש, עס ווערט געזאָגט אין דער שוהל ביים ראַוונען „מזמור שיר חנוכת“ ווי אין לובלין אין מהרשל׳ס שוהל, און אויך נישט „לדוד אורי וישעי“ און דעסגלייכען ווי אין פראָג. ווייטער איז ביי אונז אין אַ סך שטערט אַ מנהג, אַז ווייבער און מיידלעך בעשיטען די ספרי תורות בעת די הקפות מיט ראָזשינקעס און מאַנדלען און דער עולם כאַפּט, און קינדער שיקען זיך אין שמחת תורה שלח מנות.

דער ראָזינער מנהג הערשט נאָך ביז היינט אין רמא׳ס שוהל אין קראָקא און מהרשל׳ס שוהל אין לובלין, אין דער אַלט נייער שוהל אין פראָג אין וואָרמס א. אַז. וו.

אין קראָקא ווערט נאָר איין מאָל אין יאָהר צו די הקפות אַרויסגענומען דעם רמא׳ס ספר תורה, וועלכע ער האָט מיט זיינע אייגענע הענד געשריבען, די ראָזינע ספר תורה איז אַלט אַנ׳ערך פיר הונדערט יאָהר. ער האָט זי געשריבען לויט אַ תיקון סופרים, וועלכער שטאַמט פון גרויסען בעל מקובל ר׳ יוסף קאַרו, דעם מחבר פון שלחן ערוך, פאַר דעם תיקון סופרים האָט ער בעצאָהלט אין צפת הונדערט גאָלדענע רענדלעך. די ראָזינע אָריגינעלע ספר תורה וועלכע ענטהאַלט פערצעהן שינויים אין סאַמע טעקסט, מיט וועלכע זי אונטערשיידט זיך פון די געוועהנליכע ספרי־תורות, ווי אויך דער כתב־יד פון בית יוסף׳ס תיקון סופרים געפינט זיך אין רמא׳ס שוהל, זיי ווערען אַרויסגענומען נאָר אין שמחת תורה און די לעצטע פרשה פון וזאת הברכה ווערט נאָך די הקפה פון איהר געלייענט, און דער עולם זאָגט ביי הגבה וגלילה וזאת התורה אַשר שם „משה“ לבני ישראל.

קאַליש האָט אויך פערמאָגט אַ גאַנץ אָרי־גינעלע ספר תורה, פון וועלכער מען האָט נישט אַ גאַנצי יאָהר געלייענט, נאָר מיט איהר געמאַכט הקפות. דאָס איז געווען דעם בית יהודה׳ס ספר תורה, וועלכע האָט זיך אונטערשיידט פון די גע־וועהנליכע ספרי־תורות מיט דעם כאַראַקטער פון דער שריפט פון עטליכע אותיות. פון דער ראָזינער ספר־תורה ווערט דערצעהלט, אַז ס׳האָט פייער געשפריצט פון דער פען ביים אויפשרייבען פון יע־דען אות אין איהר, אַזוי פערהייליגט איז זי גע־ווען ביים עולם.

ליידער איז זי געפאַלען אַ קרבן אין פאָגראָם, וואָס איז פאָרגעקומען אין קאַליש כ״ב סיון תרל״ח (1878) בשעת מען האָט פאָגראָמירט די שוהל, האָט מען אויך געשענדעט און צעריסען דעם בית־יהודה׳ס ספר תורה, מיט וועלכער די שטאָדט האָט זיך גע־צירט און מען האָט זי דאַן אין אַ אָרון קובר גע־ווען אויפ׳ן אַלטען בית־החיים.

אין אַ סך שטערט ווידער מאַכט מען נישט קיין הקפות מיט פסול׳ע ספרי־תורות, ווייל עס האָט זיך אַמאָל געטראָפען אַ מעשה, מכבד זייענדיג אַ פּראָסטען יוד מיט אַזאַ הקפה, האָט ער זיך גע־פיהלט בעליידיגט, אַז מען האַלט איהם פאַר אַ פסל׳ן יוד, איז פאַר עגמת נפש אויפ׳ן אָרט גע־שטאָרבען אַרויסלאָזענדיג די ספר תורה פון דער האַנד.

אין די גרעסערע שטערט פלעגט מען זיך אויך פערמאַסקירען און טאַנצען אין די גאַסען, פאַר די שוהלען ברענען טינען מיט סמאָלע און זיך דערביי לוסטיג געמאַכט, און דאָס ביסעל פרייד האָט די צאַרישע רעגירונג די יודען אויך געשטערט.

וואס האט דער יודישער אַקטיאר צו דערצעהלען?

עפּיזאָדען, אַנעקדאָטען, וויצען פון אַקטיאָרען, וועגען אַקטיאָרען און וועגען ליבען פּובליקום

געזאַמעלט און בעאַרבייט דורך זלמן זילבערצווייג

געשריבען ספּעציעל פאַר׳ן „נייעם פאָלקסבלאַט“.

44 איין פּובליקום.

דער בעקאַנטער טעאַטער־דירעקטאָר גימפּעל איז אַמאָל געקומען שפּילען אין אַ קליין שטעטעל אין גאַליציען. אַזוי ווי ס׳איז געווען אַ גרויסער שטורעם, איז קיין איין איינוואוינער פון שטעטעל נישט געקומען, אין טעאַטער איז אָבער געקומען איינער, אַ שטיקעל פריץ, וואָס איז געווען אין שטעטעל געשעפטליך, און עקסטרא פערבליבען צוליב׳ן יודישען טעאַטער.

אַזוי ווי דער יודישער פריץ איז געווען דער איינציגער בעזוכער, איז גימפּעל אַרויס פאַר׳ן פאָר־האַנג און זיך געווענדעט צו איהם: — געעהרטער הער, אַזוי ווי ס׳איז היינט קיין פּובליקום נישט גע־קומען, וועלען מיר היינט נישט שפּילען.

אַנשטאָט זיך אויפצוהייבען און פערלאָזען דאָס טעאַטער, האָט זיך דער יוד אויפגעהויבען און צו־געגאַנגען נאָהענט צו דער ביהנע, האָט ער קלאָר און דייטליך זיך אָנגערופען:

— איהר האָט אַ טעות, איך בין איין פּו־בליקום, איך צאָהל פאַר דער גאַנצער היינטיגער פאָרשטעלונג און שפּילט פאַר מיר.

45 ער שפּילט דעם קעניג.

געוועהנליך האָט זיך יעדער אַקטיאָר זיין אַמ־פּלואַ: איינער שפּילט ליבהאָבער־ראָלען, אַנ׳אַנ־דערער איז אַ פאָטער־ראָליסט, אַ דריטער שפּילט אינטריגאַנטען־ראָלען, ווידער אַנ׳אַנדערער איז אַ כאַראַקטער־קאָמיקער.

פאַראַן אָבער שוישפּילער, וואָס האָבען זיך צוגעוועהנט צו שפּילען ראָלען פון געוויסע טיפּען, ווי למשל, רבנים, שמשים, להבדיל גלחים א.ד.ג. און ווען עס קומט אַזאַ ראָל, נעמען זיי זי שפּילען, נישט קוקענדיג, וואָס מען קאָן געהערען צו דער זעלבער פּראָפעסיע, און דאָך זיין אַ גאַנץ אַנדערער כאַראַקטער, בעת זיי שפּילען תמיד די זעלבע טיפּען אויפ׳ן אייגענעם שטייגער.

אַזוי למשל פלעגט דער אַקטיאָר טרייטלער תמיד שפּילען די ראָלען פון מלכים אין די שטרויענע היסטאָרישע אָפּערעטען פון פּראָפ. האָראָוויטש און לאַטיינער. געוועהנליך פלעגט אין יעדער פון די ראָ־זינע פּיעסען זיין אַ קעניג, און מ׳האָט שוין גע־וואוסט, אַז די ראָל פון קעניג געהערט טרייטלער׳ן. טרייטלער איז שוין געווען אַזוי זיכער אין זיין ראָל, אַז ער פלעגט קומען צו דער פאָרלעזונג פון דער פּיעסע און באַלד איינשלאָפען, וואָרום ער האָט דאָך געוואוסט, אַז קיין אַנדערע ראָל ווי דעם „קעניג“ וועט ער נישט שפּילען.

רופט מען אַמאָל צוזאַמען די טרופּע, און מען לייענט פאַר אַ היסטאָרישע פּיעסע, אָבער זי געפעלט נישט, און מען בעשליסט פאָרלויפיג צו שטעלען אַנ׳אַלטע געשפּילטע פּיעסע גאָלדפאַדענס „קוני לעמעל“.

באַלד, ווי מ׳האָט זיך געזעצט לייענען די פּיע־סע, איז טרייטעל איינגעשלאָפען, די אַקטיאָרען האָ־בען דערויף נישט געלייגט קיין אַכט, און נאָכדעם, ווי מ׳האָט זיך איינגעטיילט מיט די ראָלען פון קוני לעמעל, אין וועלכע אַלע זענען געווען געשפּילט, האָט מען אויפגעוועקט טרייטלער׳ן.

טרייטלער האָט זיך אַביסעל פערשעהמט, באַלד איז ער אָבער געקומען צו זיך, און גאַנץ מונטער אַ זאָג געטון: — און איך שפּיל אין דער פּיעסע „דעם קעניג“!...

46 אָט אַזוי דאַרף מען שפּילען!

איינער פון די בעסטע יודישע אַקטיאָרען אין אַמעריקע איז געווען דער יונג־פערשטאָרבענער כעם שנייער, וועלכער האָט אַ סך יאָהרען געשפּילט צו־זאַמען מיט קעסלער׳ן.

ווי יעדער אַקטיאָר האָט ער געהאַט ראָלען צו וועלכע ער האָט נישט געהאַט קיין חשק, נאָר אַבי ווי עס איז געשפּילט. אַזאַ מזל האָט ביי איהם געהאַט די ראָל „בן יוחאי“ אין גוצקאָוו׳ס „אור־ריאל אַקאָסטאַ“.

אין לעצטען אַקט פון „אַקאָסטאַ“ איז פאַר־האַן אַ סצענע, ווען יהודית, די כלה פון בן־יוחאי סם׳ט זיך, ווען בן־יוחאי דערזעהט דאָס, דאַרף ער נאַטירליך אויפציטערען, אָבער שנייער, וואָס האָט זיך בעצויגען קאַלט צו דער ראָלע, האָט זיין כלה׳ס טויט אויפגענומען גאַנץ קאַלטבלוטיג. דאָס האָט, קעסלער׳ן, וואָס האָט געשפּילט „אוריאל אַקאָסטאַ“ זעהר פערדראָסען, נאָר ער האָט בעשלאָסען זיך אָפּצורעכענען מיט שנייער׳ן ערשט נאָך דער פאָר־שטעלונג.

ווען אַלע אַקטיאָרע האָבען שוין גענומען אַ־היימגעהן, איז קעסלער צוגעגאַנגען צו שנייער׳ן, און כמעט אונטער דער נאָז איהם אַ ברום געטון:

— שנייער, כ׳האָב אייך עפּעס צו זאָגען.

— וואָס? — האָט שנייער פעראינטערעסירט געפרעגט.

— כ׳וויים, עפּעס אייער פרוי... — האָט קעס־לער געשלעפּט מיט דער צונג.

— וואָס מיין פרוי? — האָט שנייער שוין מעהר פעראינטערעסירט געפרעגט.

— כ׳וויים, עפּעס אַנ׳אומגליק — זאָגט זיך קעסלער פּאַמעליך.

— וואָס פאַרע אומגליק? — שרייט שוין שנייער אויס איבערגעשראָקען אויף טויט.

— נו, — רעדט זיך קעסלער ווייטער — עפּעס אַ אויטאָמאָביל...

— נאָט איז מיט אייך — שרייט שנייער מיט אַרויסגעשטאַרטשעטע אויגען, און זיין גאַנצער קער־פּער ווינט זיך פון אויפרעגונג — זאָגט שוין וואָס איז געשעהן מיט מיין פרוי?!

— גאָרנישט איז איהר געשעהן — שרייט קעסלער צוריק — אָבער, ממזרניק, יהודית איז דאָך אויף דער ביהנע אויך געווען אייער פרוי, טאָ פאַרוואָס, אַז איהר האָט געהערט וועגען איהר טויט, זייט איהר געשטאַנען ווי אַ קאַלטען גולן? אָט ווי ווי אַזוי מ׳דאַרף שפּילען די סצענע אַזוי ווי איהר האָט עס נאָר וואָס געמאַכט!

47 ווי אַזוי מ׳פּאָפּולאַריזירט יעקב גאָרדיגס פּיעסען.

אַ געוויסער אַמעריקאַנער אַקטיאָר איז געקו־מען קיין רומעניען, און אויפגעפיהרט יעקב גאָרדינ׳ס פּיעסע, „דער ווילדער מענש“. נאָך דער פאָרשטע־לונג איז ער אַרויס, ווי געוועהנליך מיט אַ דרשה:

— האָכגעשעצטעס פּובליקום! איך בין געקו־מען צו אייך שפּילען נישט צוליב געלד. מיר האָבען גענוג געלד אין אַמעריקא, הלוואי וואָלטען מיר נאָר אַזוי געוואָלט דאָרט שפּילען ווי יודען טראָגען אַקע־גען די דאָלערס.

ניין, איך בין נישט געקומען אַהער צו אייך, יודען פון רומעניען, צוליב געלד, נאָר אין אַ מי־סיאָן, אין אַ הייליגע מיסיאָן.

איהר ווייסט דאָך, אַז מיר האָבען אַ נייעם שריפטשטעלער, אַ דראַמאַטישען קינסטלער יעקב גאָרדין. ער האָט געשריבען זעהר פיל שעהנע ווערק, דראַמען, עכטע קונסטווערק, נישט אַזוי ווי די שמיר־רעכצען פון לאַטיינער א. ד. ג. איז אָט דער קינסט־לער יעקב גאָרדין איצט קראַנק, און ער ליגט אויפ׳ן שטאַרבבעט, האָבען מיר, די גרויסע יודישע ביהנע־קינסטלער פון אַמעריקא בעשלאָסען, זיך אַרויס־צולאָזען איבער דער וועלט, און בעקאַנט מאַכען די ברייטע יודישע טעאַטער־מאַסען מיט די ווערק פון אונזער גרויסען דראַמאַטורג יעקב גאָרדין. מיר האָ־בען זיך פונאַנדערגעטיילט מיט דער מיסיאָן איבער אַלע טיילען פון דער וועלט. מיר איז אויסגעפאַלען דאָס שיקזאַל צו פאָהרען קיין רומעניען, און דאָ פּאָפּולער צו מאַכען די ווערק פון איינציגען דראַ־מאַטישען קינסטלער־שרייבער יעקב גאָרדין, און דער־ריבער האָב איך היינט אויפגעפיהרט זיין מייסטער־ווערק „דער ווילדער מענש“, און אויך ווייטער וועל איך נאָר שפּילען די מייסטערווערק פון יעקב גאָרדין.

האָכגעשעצטעס פּובליקום! מאָרגען, פרייטאָג, שבת און זונטאָג קומט עטוואָס איבעראַשענדעס. עס ווערט אויפגעפיהרט דורך מיר מיט דער גאַנצער קינסטלער־קאָמפּאַניע דאָס בעריהמטע ווערק „מיש־קע און מאָשקע“ פון יאָזעף לאַטיינער.!

48 דיין זוהן עקדת־יצחק!

דער גרעסטער טייל שפּעטער פּאָפּולער־גע־וואָרענע יודישע שוישפּילער האָבען אָנגעהויבען זייער ביהנע־קאַריערע אין זעהר קליינע ראָלען, די אַזוינגערופענע „דינער־ראָלען“, וואָס בעשטייען פון מעלדען ווען, אָדער זאָגען איין וואָרט.

פערשטעהט זיך, אַז אַזוי ווי דאָס איז דער ערשטער אַרויסטריט פון אַקטיאָר אויף דער ביהנע געהט עס זעהר וועלטען אָפּ, אַז דער אַקטיאָר זאָל נישט בעקומען לאַמפּען־פיבער און זאָל איינגאַנצען פערגעסען וואָס ער האָט צו רעדען. אָבער אין בעסטען פאַל זאָל ער ווערען אַזוי צומומעלט, אַז ער דרייט איבער דעם זאַץ מיט׳ן קאָפּ אַראָפּ און מיט די פיס אַרויף.

אַזוי האָט איין אַ אָנפענגער־אַקטיאָר געדאַרפט מעלדען אין דער פּיעסע „אוריאל אַקאָסטאַ“ דעם העלד „אוריאל“, אַז זיין רבי ד״ר דע סילוואַ איז געקומען.

נו, האָט זיך דער אַקטיאָר אַרויסקומענדיג אויף דער ביהנע דערשראָקען, און אויסגערופען:

— אוריאל, ד״ר אַלמאַסאַדאַ איז געקומען!

ד״ר אַלמאַסאַדאַ איז דער העלד פון גאָלד־פאַדענס אַ פּיעסע פון גירוש שפּאַניען.

אַנ׳אַנדערער אַקטיאָר, וואָס האָט געדאַרפט שפּילען אין „עקדת יצחק“ די ראָל פון מלאָך, וואָס קומט אָנזאָגען שרה׳ן, אַז איהר זוהן יצחק איז גענומען געוואָרען אויף דער עקדה, האָט זיך אַ רגע פאַר׳ן אַרויסגעהן אויף דער ביהנע אַזוי פער־לוירען, אַז ער האָט זיך אָפּגעזאָגט אַרויסצוגעהן. די אַקטיאָרען האָבען איהם מיט געוואַלד אַרויסגע־שטופּט אויף דער ביהנע, און דאָ האָט ער מיט די לעצטע כוחות אויסגערופען:

— שרה, דיין זון עקדת יצחק האָט מען דערשאָסען!

49 זאָגט שוין באַלד אַזוי!

דורך די צאַרישע רדיפות געגען יודישען טע־אַטער, האָבען זיך אַ סך אַקטיאָרען צוגעוועהנט אַ־רויסצורעדען פיל יודישע ווערטער מיט פּתח׳ן, אַז ס׳זאָל קלינגען „רייטש“, וואָרום נאָר אויף אַזאַ אופן איז געווען מעגליך דורכצושמוגלען דאָס יודישע טעאַטער אין רוסלאַנד.

דערצעהלט מען וועגען דעם פאָלגענדיגען קוריאָז:

דער רעזשיסער הייסט קומען אַלעמען צו־מאָרגענס אין דער פריה אויף אַנ׳איינמאָליגע פּראָ־בע אויף אַ פּיעסע, וועלכע געהט אין אָווענד, ווייל אַלע האָבען אין איהר געשפּילט.

דאָ רופט זיך אָן איין אַקטיאָר:

— וואָס פאַרע פּיעסע?

— דער „פאָטער“ פון סטרינדבערג.

— איך בין נישט קיין געשפּילטער — ענטפערט דער אַקטיאָר.

— וואָס הייסט דו ביזט נישט קיין געשפּיל־טער חידושט זיך דער רעזשיסער — דו האָסט דאָך מיט מיר אַליין געשפּילט אין דער פּיעסע ערשט מיט אַ חודש צוריק.

— איך? — וואונדערט זיך דער אַקטיאָר.

— נו, געוויס, דו האָסט נישט געשפּילט אין סטרינדבערג׳ס „פאַטער“?

— אַ, פאַטער, זאָגט שוין באַלד אַזוי!

———:0:———

Dr. H. WOŁKOWYSKI

צוריקגעקעהרט

– און איבערגעציגען אויף –

צעגעלניאַנא 25, טעל. 26-87

ספּעציעל אַרצט פאַר הויט און וועגערישע קראַנקהייטען, מענער־שוואַכע, אַלע אַרט אַנאַ־ליזען, בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ־שטראַהלען.

נעמט אָן פון 8–10 פריה, 12–2 נ.מ. און פון 4–8 אָוו.

Dr. med. B. ROBINZON

אינערלכע און קינדער־קראַנקהייטען.

וואוינט יעצט

פּיעטריקאָווער 10, טעלעפאָן 31-86.

נעהמט אָן פון 8–9½ פריה און פון 3½–4½ נאָכמ.

דער קאָזאַק

ערצעהלונג ●●●● פון ●●●● פ. בראַנד

אין יענע טעג, ווען ס׳האָט זיך נאָר־וואָס געהאַט צעפלאַקערט דאָס בראַנד־פייער איבער דער וועלט, בין איך, גלייך ווי אַלע אַנדערע, געלאָפען פון דער גרויסער שטאָט אַהיים צום טאַטען אין שטעטעל כאָטש דאָס קליינע מקום איז מעהר געווען אַ מוכן לפורענות, — האָב איך געטראַכט: — דאָס אונטער דער מאַמע׳ס פאַרטוך וועט זיך גרינגער זיין צו בעהאַלטען אין די שווערע טעג, ווי איינער אַליין ערגעץ אין דער גרויסער שטאָט.

אָנהויב מלחמה, ס׳איז נאָך קיין שפּור נישט געווען פון די שפּעטערדיגע צרות, איז מע נאָך געווען גוט אויפגעלעגט, און אויף אַלץ געקוקט ווי אויף אַ בייז וואונדער; יעדע קלייניגקייט, האָט זיך געדאַכט, איז אַ גרויסע זאַך, און מ׳האָט אויף אַלץ בסדר אויסגעשטעלט די אויגען:

„אוי, אַ האַרמאַט!“

„אוי, אַנ׳אַעראָפּלאַן!“

אַז ס׳האָט זיך געמאַכט, מ׳האָט ערגעץ־וואו אין שכנות געשאָסען, — איז מען אַראָפּ אין די קעלערען זיך בעהאַלטען...

ס׳פלעגט זיך אויך מאַכען, דאָס אַ קאָזאַק האָט ערגעץ חשק בעקומען צו אַ פּאָר נייע שטיוועל, וואָס ביי אַ יודען אויף די פיס, און ווי איהם געהייסען אויסטון, — האָט ער כאָטש געפּיהלט, אַז ער ברויך איהם דערפאַר אַוועקגעבען זיינע, די אַלטע, ער זאָל איהם ווערמיט נישט האָבען שטאַרק בע׳עול׳עט; פון אויפהויבען אַ האַנט אויף אַ יוד האָט מען נאָך לעת עתה נישט געוואוסט, ס׳איז געווען תחילת מלחמה, אַרענטליכע קאָזאַקען, און מ׳איז זיך דערוויל געגאַנגען שלאָגען מיט׳ן שונא, דעם דייטש...

און אויב די מלחמה איז נאָך דערוויל בעשטאַנען, וואָס ס׳איז געווען מיליטער לרוב, אַ סך זעלנער, — האָט מען דערפאַר אַ סך געלייזט אין די קראָמען; זאַכען, וואָס מ׳האָט שוין געהאַלטען פאַר אַנ׳אמת׳ן בכל און זיך גערינכט אַז ס׳זאָל דאַרפען בלייבען ליגען אויף די פּאָליצעס ער ימות המשיח, ביז משיח וועט קומען, — האָט מען פלוצלונג גענומען רייסען פון די הענט; מ׳האָט געזוכט גרינגס און ס׳איז געווען געלט — האָט מען מיט געלט אויך יוצא געווען; און דער מסחר ביי יודען האָט געבליהט.

אָרימעלייט האָבען זיך נאָר־נאָר דערקוויקט. אויף זיך גענימען אַ נייע הויט; זיי האָבען אויפגעקויפט ביי די זעלנער פון העמדער, הויזען און רעקלעך — פאַר אַ שיבוש, און דאָס געמאַכט צו גוט געלט; ס׳האָט כסדר אָנגעהאַלטען אַ יאַריד, און יודען האָבען געשוויבעלט און געגריבעלט אין געלט...

די איינע צרה איז נאָר געווען מיט „קוואַרטיר“, וואָס מ׳פלעגט צושטעלען דאָס מיליטער אין די הייזער, אויף נאַכט־לעגער; עס פלעגען אָנקומען אַזלעכע מחנות זעלנער, אַז ס׳איז זיך מיט זיי בשום אופן נישט געהען וואו אַהינצוטון; לאָזען זיי איבערנעכטיגען אויף דער גאַס — איז געווען קאַלט, האָט מען זיי אַריינגעלייגט אין די שטובע, זיבען זעלנער אויף איין שפּאַן ערד, און ס׳איז געווען גרויסע צרות מיט זיי.

בכלל איז געווען גוט, איז געזען וואויל, אַ מחיה פאַר יודעלעך; דער יקרות האָט זיך נאָך דאַמאָלט אויך נישט אַזוי שטאַרק געשפּירט, און מ׳האָט זיך איינער דעם אַנדערען געוואונשען:

„אויב דאָס איז די מלחמה, פאַר וועלכער מען האָט זיך אַזוי געשראָקען, — וואָלט מען שוין געמעגט אויסלעבען די יאָהרען מיט איהר“.

אין יענער גאָלדענער צייט פון דער מלחמה, ווען איך בין נאָך, איינמאָל אין אַ פאַרטאָג, געלעגען אין בעט, און די מאַמע האָט שוין געהאַט אויפגעמאַכט די קראָם, זיך געזעצט הינטער׳ן קאַסע־טיש, און אויסגעקוקט אויף אַ שטיקעלע פרייז, האָב איך עפּיס געהערט אַ טומעל אין דרויסען; ס׳איז אַריינגעקומען אַ קאָזאַק, פערשוויצט, אָנגעמאַטערט, קוים אוראי וואָס ער האָט זיך אַהער געהאַט דערשלעפּט, וואו ער האָט געזעהן אַ ליכטיגע קראָם, און אָפּגעלייגט אַ זאַק האָבער פון די פּלייצעס:

„קויף האָבער, באַבאַ“... האָט ער גע׳אָגט.

דער טאַטע איז נאָך געווען אין שטוב; נאָר־וואָס געהאַט איינגעהייצט דעם אויווען, און זיך עפּעס דאַרטען געפּאָרעט, האָט ער שוין דערשפּירט דעם קאָזאַק ביי דער מאַמע׳ן אין געוועלבעל, און מיט איין שפּרונג שוין געשטאַנען אויף דער שוועל, געהאַלטען די ברעמען אַראָפּגעלאָזען צו דער מאַמע׳ן, און איהר געוואָרענט:

„חנה, קויף נישט“.

דער טאַטע האָט פאַר די זאַכען שרעקליך מורא געהאַט, געווען אַ גרויסער בעל פחדן; פאַר אַ גאַרעל, — פלעגט זיך איהם אויסדאַכטען, — געהט מען איהם שוין פיהרען הענגען; האָט ער דעריבער נישט געוואָלט הערען פון די זעלנערישע מציאות, און אויך אַצינד, דערזעהענדיג דעם קאָזאַק מיט׳ן זאַק האָבער, האָט ער גענומען ציטערען ווי אַ פיש פון וואַסער:

„חנה, דערבאַרם דיך, מ׳וועט מיך נעמען צום קאָמענדאַנט!“

און נעמען צום קאָמענדאַנט האָט אַזוי גוט ווי געהייסען, נישט זעהן די לעבעדיגע וועלט פאַר די אויגען.

די מאַמע, וואָס האָט נעבעך גע׳חלש׳ט קויפען דאָס וועקעלע האָבער, האָט זיך דאָ ווידער נישט געקענט העלפען; פון איין זייט איז איהר אַ שאָר געווען אַרויסצולאָזען די כשר׳ע מציאה, ביי וועלכער ס׳איז איהר אָנגעשטאַנען צו מאַכען אַ דרייערל, און פון דער צווייטער זייט זיך בערעכענט — טאָמער, חלילה, מאַכט זיך טאַקע עפּעס אַ מעשה׳לע.

מיט דעם קאָזאַק, וועט מען זיין איינגעשטעלט מיט׳ן לעבען, און דער טאַטע וועט זיך פאַלד האָבען אין וואָס אָנצוהערענען:

„כ׳האָב דיך געבעטען, חנה, אַז דו זאָלסט נישט קויפען; דו וועסט מיר אָנמאַכען אַנ׳אומגליק און כ׳וועל האָבען צו זינגען און צו זאָגען“...

די מאַמע האָט אָבער אויך גוט געוואוסט, אַז אַרויסלאָזען דעם קאָזאַק הייסט: זיך גע׳עגענען מיט די פּאָר קערבלעך וואָס קאָנען דאָ אַריינפאַלען, און אַז אַ קיין גרויס אומגליק, חלילה, קאָן דאָ נישט געשעהן, זי זאָל איהם יאָ קויפען, — האָט זי גענומען בעטען מיט רחמים דעם טאַטע׳ן:

„דו בעגראָבסט דאָך מיך כסדר, דו לאָזט נישט קויפען קיין שטיקעל מציאה, פון וואָס רען וועט מען היינט האָבען צו לעבען? האָסט מורא? געה אַריין צוריק אין שטוב און קוק נישט“...

דער קאָזאַק, וועלכער האָט נישט פערשטאַנען די שטילע מחלוקה וואָס איז אָנגעגאַנגען צווישען טאַטען מיט דער מאַמע; האָט, אַפּנים, גאָר אַליין מעהר קיין חשק נישט געהאַט אַוועקצוגעהן מיט׳ן זאַק האָבער; וואָרים, ווער ווייסט פון וואו־וויט ער האָט איהם געטראָגען, זיך אָפּגעריסען ס׳האַרץ ביי איהם, און די אויגען זענען איהם געקראָכען פונ׳ם קאָפּ, ביז ער האָט שוין דערלעבט צו זעהן דאָס קלייטעל אויפגעמאַכט; און נאָכדעם ווי ער האָט זיך שוין געהאַט גענוג אָפּגערוהט, געווען פאַרטיג מיט זיך, זיך אָנגערופען:

„נו, וואָס ווערט? דו קויפסט דעם האָבער?“

האָט די מאַמע שוין מורא געהאַט זיך אָנצורופען.

דער קאָזאַק איז געוואָרען בייז; וואָרים ווער ווייסט, ווי נויטיג ער האָט, נעבעך, בעדאַרפט האָבען די פּאָר קערבלעך, און מיט וויפיל טויט־שרעק ער האָט דעם זאַק האָבער געקראָגען, און דאָ לאָזט איהם דער יוד שטעהן, — פרעגט ער שוין מעהר ענערגישער:

„דו ווילסט קויפען דעם האָבער?“

זאָגט דער טאַטע:

„ניין.“

ווייסט נישט דער קאָזאַק, וואָס ער זאָל דאָ טון. ס׳קומט איהם כאָטש אויס איבערצולאָזען דעם זאַק האָבער פאַר גאָרנישט, און אַוועקגעהן; וואָרום ווי וועט ער זיך דאָ אויפסניי געהן שלעפּען מיט איהם? האָט ער דאָך אָבער געוואוסט ווי נויטיג ער בעדאַרף האָבען געלד, און געמיינט, אַז דער יוד טראַכט זיך, ער וויל האָבען צופיל בעצאָהלט פאַר איהם, אַזוי רופט ער זיך שוין אָן ווייכער:

„דו מיינסט אוראי, כ׳וועל מיר הייסען טייער בעצאָהלען פאַר איהם? אַ דרייערל פאַר׳ן גאַנצען זאַק — כ׳וועל דאָך מיך נישט געהן אַרומטראָגען מעהר מיט איהם!“

נעהמט די מאַמע אָפּבינדען מיט קוראַזש דעם זאַק האָבער, דער קאָזאַק זאָל איהם איבערשיטען, נישט קוקענדיג אויפ׳ן טאַטען, וואָס שטעהט פון הינטען, בייסט זיך די ליפּען און שרייט:

„חנה, קויף נישט!“

„חנה, דו ברענגסט אויף מיר אַנ׳אומגליק!“

„חנה, כ׳וועל דורך דיר געהן פון דער וועלט!“

ביז די מאַמע קאָן נישט מעהר אויסהאַלטען פון איהם, און לאָזט אָפּ די הענט פון זאַק:

„מיין כפּרה איז דאָס! איך וועל נישט קויפען. אַז ער האָט זיך אַזוי אָנגעשפּאַרט!“

האָט דער קאָזאַק דערזעהן, אַז דער טאַטע שטעהט איהם דאָ אין וועג, און לאָזט די מאַמע נישט קויפען, — ניט ער זיך נישט מסתמא אַ דרעה־אויס צום טאַטען, און דערלאַנגט איהם, אָהן שום טענה־ומענה, אַ בוכצע אונטער׳ן האַרץ, און קריכט איהם אַריין מיט אַלע פינף פינגער אין דער באָרד:

„דו וועסט נישט לאָזען קויפען דעם האָבער, וועל איך דיר דאָ רייסען טויט מאַכען אויפ׳ן אָרט!“

מאַכט די מאַמע אַ געוואַלט:

„כ׳וועל איהם קויפען, כ׳וועל איהם שוין קויפען נאָר לאָז אָפּ די באָרד“...

לאָזט דער קאָזאַק אָפּ די באָרד און צע־שרייט זיך:

„אַאַ יוד, איך ברענג איהם אַ מציאה אין שטוב אַריין, און ער טרייבט מיך נאָר מיט איהר אַרויס! אויף אַזאַ יודען טרעט ער ס׳ערשטע מאָל!“

אַז דער טאַטע האָט צוריק אַרויסגעקראָגען די באָרד פונ׳ם קאָזאַקס הענד, האָט ער זיך נאָך גיכער אויפגערוימט אין אַ קליין קעמערל, נעבען געוועלב, און שוין מעהר מורא געהאַט פון דאָרטען די נאָז אַרויסצושטעקען.

דער קאָזאַק האָט זיך ערשט אַצינד גענומען איבערשיטען דעם האָבער, גענומען פון דער מאַמען דאָס דרייערל, און זיך אַוועקגע׳עצט במנוחה קלעפּען אַ פּאַפּיראָסל, אַזוי ווי ער וואָלט געהאַט אַראָפּגעפּטר׳ט אַג׳עול פונ׳ם קאָפּ, — און ס׳איז אָנגעלאָפען אַ רייטער אויף אַ פערד און אַריינגעשריגען אין געוועלב מיט איין אָטעם:

„האָבער!“ אויב ס׳איז נישטאָ קיין האָבער צו פערקויפען.

די מאַמע ... זיך מורא געהאַט אָפּצו... וו ווענ... פערקויפען דעם האָבער דעם קאָזאַק אין די אויגען, ער זאָל זעהן, ווי זי נעהמט טייערער ווי ער האָט ביי איהר גענומען — קאָן זי דאָך ביי איהם זייט אויסגעשטעלט מיט׳ן לעבען, דער רייטער טרעט נישט אָפּ, און וויל וויסען — אויב ס׳איז נישט דאָ קיין האָבער.

און די מאַמע שווייגט, כאָטש ס׳איז איהר אַ שאָר דעם רייטער אַוועקצולאָזען אָהן האָבער, — ביז דער קאָזאַק דערשמעקט עפּעס אין וואָס דער מאַמען געהט דאָ, און זעהט איהר פערלעגענהייט,— רופט ער זיך אָן:

„וואָס פערקויפסטו נישט דעם האָבער, יודע־נע, האָסט מורא פאַר מיר?“

די מאַמע האָט זיך מורא אָפּצורופען.

רופט ער זיך אָפּ צום רייטער:

„קום אַריין, וועל איך דיר פערקויפען דעם האָבער.“

דער רייטער פאַלט אַריין מיט׳ן זעקעל, וואָס ער טוט אָן דעם פערד אויפ׳ן האַלז און פרעגט זיך:

„די גאַנצע וועלט איז זיינע, ער האָט דאָ בעקו־מען האָבער; דאָס פערד זיינס האָט שוין די גאַנ־צע נאַכט נישט געגעסען, און ער לויפט פון אַ שעה אַהער אַרום איבער די גאַסען, — ס׳זענען נאָך ...מעטום פערמאַכט די קראָמען“.

דער קאָזאַק האָט איהם אָפּגעמאָסטען אַ טאָפּ האָבער, נאָך איינעם, און זיך אָפּגערופען:

„בעצאָהל אַ רובעל.“

דער רייטער רייגט זיך נישט, אַז דער קאָזאַק הייסט, לייגט ער אַוועק אַ רובעל אויפ׳ן טיש, און נאָך איידער ער געהט אַרויס — קומט שוין אָן אַ פרישער רייטער, און קוקט אויף יענעם מיט קנאה:

„דו האָסט געקראָגען צו קויפען האָבער?“

זאָגט דער קאָזאַק:

„קום אַריין, וועל איך דיר אויך פערקויפען.“

און איידער דער דאָזיגער רייטער געהט נאָך אַרויס, שטעהט שוין אַ גאַנצע מחנה רייטערס ביי דער טיר — זיי זענען אָנגעפאַלען אויפ׳ן זעקעלע האָבער ווי די הייזשעריקען.

3

דער קאָזאַק האָט זיך פערשאַרט דאָס הוטעל געטיילט און געמאָסטען פון דעם האָבער צו איטלי־כען רייטער בעזונדער, און אויפ׳ן טיש איז די קופּע געלד געוואַקסען... די מאַמע איז געשטאַנען אין איין ציטערניש, זי דאָט, נעבעך, מורא געהאַט פאַר׳ן ביסעל הויל און נישט ווייניגער פאַר׳ן געלד אויפ׳ן טיש.

דעם טאַטען האָט געקוואָלען דאָס האַרץ ליי־גענדיג אין קעמערל, און זיך געפרעהט:

„אַ שעהנע זאַך אויף איהר! נאָכאַמאָל, זאָל זי זיך נישט יאָגען נאָך די קאָזאַקישע גליקען... איצטער וועט זי האָבען געהאַט אַ שעהנעם פריהמאָרגען... בעגראָבען אַ דרייערל אויפ׳ן ניכטערן... און נישט געגעסען און נישט געטרונקען...“

מ׳האָט דעם האָבער צעטראָגען, און ס׳איז פון איהם באַלד קיין ... נישט געבליבען; דער קאָזאַק האָט זיך נאָכדעם פערקנעפּעלט דעם שינעל, אַראָפּגערוקט דאָס היטעל איבער די אויגען, און זע־הענדיג, ווי דאָס געלד ליגט אויפ׳ן טיש — זיך אָנגערופען צו דער מאַמען:

„פאַרוואָס נעהמסטו דאָס נישט צו, באָבע?“

און שטעהענדיג ביי דער טיר, שוין אַוועקצו־געהן, האָט ער זיך גענומען קראַצען אין דער גרוי־סער פּאָה זיינער, אַזוי ווי ער וואָלט זיך דאָ בע־רעכענט אין דעם שלעכטען עסק, וואָס ער האָט געמאַכט, אָדער אין דעם צו־גרויסען פערדינסט, וואָס ס׳איז דאָ צו דער מאַמען אַריינגעפאַלען, און זיך אָנגערופען צו איהר:

„גיב עפּעס פאַר דער טרחה...“

האָט איהם די מאַמע דערלייגט אַ רובל, און דער קאָזאַק האָט איהר גאַנץ שעהן בעדאַנקט.

שפּעטער, אַז דער טאַטע איז אַרויסגעקראָכען פונ׳ם קעמערל, האָט ער זיך בערעכענט אויף דעם גרויסאַרטיגען מסחר, וואָס דער קאָזאַק האָט איהם דאָ געמאַכט, און וואָס ס׳איז איהם געבליבען ריוח אויסער דעם בוכץ אונטער׳ן האַרץ, וואָס ער האָט פון איהם געקראָגען.

די מאַמע האָט זיך געפרעהט און פון איהם געלאַכט:

„אַ שעהנע זאַך אויף דיר, יצחק, דאָס האָט מען דירגעוויזען, אַז ווען דער אויבערשטער שיקט דיר צו אַ שטיקעל מציאה, — זאָלסטו עס פון דער האַנט נישט אַרויסלאָזען...“

בעריהמטע מענער

וואָס האָבען געליטען צרות פון זייערע ווייבער.

טשיקאַווע געשיכטעס פון דעם פאַמיליען־לעבען פון גרויסע פילאָזאָפען, פּאָעטען און אַנדערע קינסטלער.

פון נ. פּאָלאָר.

III *)

די אַלע פאַמיליען־טראַגעדיעס אין דעם לע־בען פון וועלט־בעריהמטע קינסטלער, וואָס מיר האָבען פון זיי ביז איצט דערצעהלט, זענען אָבער נישט מעהר ווי אַ אורילע אין פערגלייך מיט דער באמת־שוידערליכער טראַגעדיע פון דעם בעריהמטען שוועדישען שרייבער, אויגוסט סטרינדבערג.

סטרינדבערג איז געווען דריי מאָל פערהייראַט, נאָר די גרעסטע צרות איז ער אויסגעשטאַנען פון זיין ערשטער פרוי, מיט וועלכער ער האָט דאָך אָפּגעלעבט גאַנצע 15 יאָהר.

5 ווען ער האָט זיך מיט איהר צוערשט בעקענט אין בערלין, איז זי געווען די פרוי פון איינעם אַ דייטשען באַראָן, מיט׳ן נאָמען וואַנגעל. סטרינדבערג איז שוין דעמאָלט געווען בעריהמט. זיינע דראַמען זענען מיט גרויס ערפאָלג געשפּילט געוואָרען אין בערלין. ער האָט זיך פערליבט אין דער שעהנער יונגער באַראָנעסע. אָהן שום האָפענונג, אַז זי זאָל אַמאָל זיין זיינע. פלעגט ער זיך דאָך פיהלען גליקליך, ווען זי האָט איהם געשענקט אַ פריינדליכען בליק, אַ שמייכעל. מיט דער צייט האָט צווישען דעם יונגען סטרינדבערג׳ן און דער באַראָנעסע זיך ענט־וויקעלט אַ טיפע פריינדשאַפט. אַלע איינצעלהייטען פון אָט דער ליבע מיט דער פערהייראַטער באַראָ־נעסע, וועלכע האָט זיך שפּעטער גע׳גט מיט איהר מאַן און חתונה געהאַט מיט סטרינדבערג׳ן אויך די אומגליקליכע יאָהרען פון זייער צוזאַמענלעבען, דערצעהלט סטרינדבערג אין זיין בוך „די ווידוי פון אַ נאַר“.

באַלד נאָך דער חתונה האָט סטרינדבערג זיך אַרומגעזעהן, אַז די פרוי, וואָס ער האָט פערגעטערט איז אַ טייוועל מיט דעם קערפּער פון אַ מאַדאָננאַ און מיט דער נשמה פון אַ וואַמפּיר, וואָס זויגט ביז׳ן לעצטען טראָפּען אויס דאָס בלוט פון איהר קרבן“.

„פון דער ליבעס־נעסט“ — זאָגט סטרינדבערג אין אַנ׳אַנדער אָרט, — „איז געוואָרען אַ הינטישע ביידעל“.

די געוועזענע באַראָנעסע האָט זיך אַרויסגע־וויזען צו זיין אַ זעהר פערדאָרבענע פרוי. סטרינד־בערג האָט זי גענומען פערדעכטיגען, אַז זי האָט בעציהונגען מיט איהר געוועזענעם מאַן, מיט׳ן הויז־ראָקטאָר און מיט נאָך אַנדערע מענער. ער איז געפּייניגט געוואָרען פון אייפערזוכט. עטליכע מאָל האָט ער געפּרובט ענטלויפען פון איהר. ער האָט אָבער גלייך דערפיהלט, אַז ער קאָן אָהן איהר נישט לעבען, אַז ער האָט זי צו שטאַרק ליב, און איז געקומען צוריק.

כדי אויסצוהיטען זיין פרוי פון דער בעגעגעניש מיט פרעמדע מענער און אויך צוליב דעם שלעכטע נאָמען, וואָס זי האָט געהאַט צווישען מענשען, איז סטרינדבערג יעדעס מאָל אָפּגעפאָהרען מיט איהר אין אַנ׳אַנדער אָרט. ער האָט געהאַלטען אין איין לויפען פון אָרט צו אָרט; פון פראַנקרייך איז ער אַוועק אין דער שווייץ, פון דאָרט קיין דייטשלאַנד, דערנאָך קיין דענעמאַרק, שוועדען א. אַז. וו. אָבער אומעטום איז די מאַראַם סטרינדבערג אַלץ פערבליבען די זעלבע פערדאָרבענע, קרענק־ליך אויסגעלאַסענע פרוי.

צום סוף האָט ער זי אָפּגע׳גט. אין זיין ווע־ניג בעקאַנטער דראַמע, „דער ריינג פון קייט“, שיל־דערט סטרינדבערג אויף אַ זעהר ריהרענדען אופן די איינצעלהייטען פון אָט דעם גט.

די דאָזיגע אומגליקליכע הייראַט האָט אויפ׳ן גאַנצען לעבען איבערגעלאָזט אַ טיפע, אומפער־היילבאַרע וואונד אין סטרינדבערג׳ס נשמה. פון אָט דער ערפאַהרונג זיינער האָט זיך גענומען זיין פער־ביסענער, גאַנ׳יגער האַס געגען פרויען, וואָס האָט איהם בעריהמט געמאַכט אַלס דעם גרעסטען פרויען־האַסער, וואָס האָט ווען עס איז געלעבט. ער איז געוואָרען דער אַנערקענטער „ספּעציאַליסט פון פאַ־מיליען־טראַגעדיעס“.

צום צווייטען מאָל האָט סטרינדבערג חתונה געהאַט מיט אַ יונגער עסטרייכישער שרייבערין, פרידא אול. ער האָט געלעבט מיט איהר אַ קורצע צייט און זיך גע׳גט. דאָס איינענע איז געשעהען מיט דער דריטער פרוי, דער נאָרוועגישער אַקטריסע העריעט ראָס, וועלכע האָט איהם אויך קיין גליק נישט געבראַכט.

מען קאָן נישט זאָגען, אַז סטרינדבערג׳ס פרויען, סאַי די, מיט וועלכע ער האָט געלעבט, סאַי די, וועלכע לעבען אין זיינע ווערק, זענען טאַקי אַזוי שוואַרץ, ווי ער מאָלט זיי, די שולד ליגט ניכער אין די „שוואַרצע ברילען“, מיט וועלכע סטרינד־בערג איז, דאַכט זיך, געבוירען געוואָרען. ער איז געווען אין דער נאַטור פון יענעם סאָרט מרה־שחורה׳ניקעס, וואָס דאָס גאַנצע מענשליכע לעבען איז פאַר זיי אַ יאָמערטאָל, וואָס אפילו די זון אַליין איז אין זייערע אויגען ניש טמעהר ווי אַ גע־ריכטער פינסטערער שאָטען, — און פאַרוואָס זאָל די פרוי זיין פאַר זיי אַנ׳אויסנאַהם?

מיר קאָנען זיך דאָ נישט אָפּהאַלטען נישט צו ברענגען דאָ טאָלסטאָי׳ס עטליכע ווערטער וועגען זיין פרוי:

„ביז׳ן טאָג פון מיין טויט, — שרייבט טאָלסטאָי אין זיין טאָג־בוך — וועט זי (זיין פרוי) זיין ווי אַ מילשטיין אויף מיין האַלז. עס קען אָבער אַנדערש נישט זיין, איך מוז זיך אויסלערנען צו שווימען מיט אַ מילשטיין אַרום מיין האַלז“.

ווען איהר ליי׳עט די לעבענסגעשיכטע פון וועלט־בעריהמטע קינסטלער, זעהט איהר, אַז כמעט יעדער פון זיי האָט „ביז׳ן טאָג פון זיין טויט“ גע־טראָגען אַ מילשטיין אויף זיין האַלז“ — און דאָך, ווי טיף זיי האָבען גע...יכט, ווי הויך זיי זענען אַ־וועקגעשוואומען! סאָקראַטעס, דאַנטע, און טאָל־סטאָי, — קאָנט איהר אָנרופען גרעסערע שווימער אין ים פון מענשליכען גייסט?

——:O:——

*) זעה „נייער פאָלקסבלאַט“ נ. 217 און 222.

מעלדונגען.

אכטונג חברים—ות פון „החלוץ המרכזי“ (צעגעלניאנא 4).

זונטאג, מוצאי יו״ט 6 אווענד קומט פאר דער המשך פון דער אלגעמיינער פערזאמלונג, אויף דער טאג־אָרדנונג: רעפעראטען וועגן דער ווייטערדיגער טעטיגקייט, וואהלען, פערשידענעס.

1527 דער ועד.

אכטונג חברים פון „פועלי־ציון“ און „פרייהייט“!

אלע חברים און חבר'טער ווערען אויפגעפאדערט צו קומען שבת ד. 6. ה. ח. פינקטל. 4 נ. מ. אין אייגענעם לאקאל פיעטריקאווער 83 אויף אן אויסערגעוועהנליכע פערזאמלונג, געווידמעט די פארשטעהענדע קראנקען־קאסע וואהלען.

זונטאג, 6 נאכמ. קומט פאר א פייערליכע יוגענד־אקאדעמיע געווידמעט דעם אינטערנאציאנאלען ארבייטער יוגענד־טאג.

1532

ביבליאטעק אויפ'ן נאמען פון א. ד. נארדאן ביי „התאחדות“ (שענקעוויטשא 3/5)

די ביבליאטעק־קאמיסיע איז מודיע, אז ס'איז אריינגעקומען די נייעסטע יודישע און העברעאישע ארץ־ישראל אויסגאבען. ווי אויך פוילישע ביכער. די ביבליאטעק איז אפען 4 מאל וועכענטליך זונטאג דינסטאג, דאנערשטאג און שבת פון 7 ביז 9 אווענד. איינשרייבען און מיטגלידס־אפצאהל איז א מינימאלער. א ספעציעלע הנחה פאר ארבייטסלאזע און שילער.

1487 די ביבליאטעק־קאמיסיע

יודישער פאלקס־אוניווערזיטעט

(שענקעוויטשא 3/5).

זונטאג דעם לעצטען טאג סוכות, פינקטליך 8 אווענד קומט פאר א רעפעראט אויף דאס ט.: „די נייעסטע העברעאישע ליטעראטור“. רעפערירען וועט ר״ר ירמיהו פרענקעל.

1487

פון „התאחדות“.

שבת, דעם 6 ד. ח. 4 נאכמיטאג קומט פאר א חברים־שמועס אר״ט: אקטועלע פראבלעמען אין דער ציוניסטישע בעוועגונג. רעפערירען וועט ח' רעד. א. נייגאלדבערג. אלע חברים ווערען געבעטען קומען פינקטליך.

1487

העברעאישע אווענד קורסען „התחיה“ צעגעלניאנא 75 אין „יבנה“.

די לייטונג פון די העברעאישע אווענד־קורסען „התחיה“ מאכט בעקאנט, אז תיכף נאך יום טוב הויבען זיך אן די לימודים אין אלע גרופען. ווי העברעאיש פאר אנפענגער, און פאר פערפאלקאמען זיך. ספעציעלע גרופען איז אויך פערהאנען פאר שילער פון פאלקס־שולען. ווי אויך גרופען פאר ענגליש.

1487

די העברעאישע ביבלאטעק „עבריה“

(צעגעלניאנא 4).

די העברעאישע ביבליאטעק „עבריה“ אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע (צעגעלניאנא 4) איז טעטיג יערען זונטאג, דינסטאג און דאנערשטאג פון 6 ביז 8 אווענד און גיט ארויס ביכער צו לעזען פאר א מינימאלען אפצאהל.

די ביבליאטעק איז בערייכערט געווארען מיט א גרויסער צאהל ביכער פון די נייעסטע אויסגאבען פון ארץ־ישראל און אנדערע לענדער.

אכטונג לוין־וועבער.

אין צוזאמענהאנג מיט די איצטיגע טעקסטיל לוין־אקציע פאָרערן מיר אויף אלע לוין־וועבער אויף א פערזאמלונג, וועלכעס וועט פארקומען מאנטאג, דעם 8 אקטאבער ה. י. 8 א זייגער אווענד אין אונזער לאקאל בושעווסקיעגא 5.

1513 מיט אכטונג די פערוואלטונג.

פון די העברעאישע אווענד־קורסען ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע.

אלע, וועלכע האבען זיך פערשריבען אויף די העברעאישע אווענד־קורסען ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע דארפען זיך מעלדען מאנטאג, ד. 8. ה. ח. אין משך פון טאג אין ציוניסטישען ביורא (צעגעלניאנא 4).

די לעקציעס וועלען זיך אנהויבען דינסטאג, דעם 9־טען אקטאבער.

איינשרייבונגען פון אנפענגער און פארטגעשריטענע ווערען ווייטער אנגענומען אין ציוניסטישען ביורא.

1514

קאמוניקאט.

אכטונג, ראמען־מאגאזין־ארבייטער! זונטאג, דעם 7. אקטאבער קומט פאר אין לאקאל פון אונזער פעראיין קאנסטאנטינער 26 א פאך פערזאמלונג אויפ'ן טאג־ארדנונג: זעהר וויכטיגע פראגען. די אנוועזענהייט פון אלע ראמען־מאגאזין־ארבייטער איז אומבעדינגט נויטיג.

1526 די פאך־קאמיסיע פון ראמען־מאגאזין.

SKŁAD TOWARÓW
WARRANT
Piotrkowska 56 אקצ. געז.
אימפארט
עקספארט
פערצאלונג
לאגערונג
וואראנטירונג
(ערטיילונג פון אנלייהען געגען סחורות־פערזיכערונג)
פינאנסירונג
פון טראנספארטען, צאל א.ז.וו. אייגענע געוועהנליכע
און פרייצאל־לאגערען ביי דער סט. Łódź-Fabr.
מיט אייגענער באהן־געלייזע.

גאלען, נירען־ און בלאזען־שטיין־קראנקע
ווי אויך מענשען, וואס ליידען איבערמעסיג אויף הארן־זויערע־בילדונג, דארפען געברויכען דאס נאטירליכע ביטער־וואסער פון
Franciszka Józefa
מענשען, וועלכע האבען ערצטליכע פראקטיק און ערפאהרונגען, האבען זיך נאך א רייהע יאהרען איבערציינט, אז דאס בעסטע און ווירקענדע אפפיהרונגס־מיטעל איז נאר דאס נאטירליכע ביטער־וואסער פון פראנץ יאזעף וועלכער ווערט פון אלעמען עמפפעהלט. בעקומט מען אין אלע אפטייקען און סקלאד־אפטעטשנעס.

Salon Sztuki i antykowania
Abe GUTMAJERA
z WARSZAWY
GRAND HOTEL-SALA ZŁOTA
פון היינט 8 א זייגער אווענד
בילדער־אויסשטעלונג
פון פוילישע און פרעמדע קינסטלער
אריגינעלע פערסישע
דיוואנען
אנטיקען א. ז. וו.

HENRYK PFEFFER, Piotrkowska 111
עמפפעהלט אויף הערבסט־און ווינטער־סעזאן זיין רייך פערזעהענעם מאגאזין מיט ערשטקלאסיגע, מאדערנסטע קאנפעקציע
פאלטענס פון 100 זל. פעלצען פון 400 זל.
קאפעלושען פון 25 זל. און,
HABIG, BORSALINO, HUECKEL, WIENNA i t. d.
שיך פון 39 זל. און.
צוליב דעם, וואס מיר האבען בעקומען אן'איבערצאהל פון הערבסט־פאלטענס, איז דער פערקויף אויף די'קלענסטע פרייזען אין שטאט.
ניי־ערעפענטער שניידער־אטעליר אונטער דער לייטונג פון א בעוואוסטען שניידער־פאכמאן. קירזשנער־ארבייט אויפ'ן ארט. א רייכער אויסוואהל פון ענגלישע, בעליצער און אנדערע שטאפען. ס'ווערען אנגענומען קונדישע וועקסלען פון 100 זל., צורעכענענדיג נור 5 פראצענט.
1506

GRAND-KINO
היינט און ווייטערע טעג!!! היינט און ווייטערע טעג!!!
„דער איבעריגער מענש“
(NIEPOTRZEBNY CZŁOWIEK)
אין דער הויפט־ראלע EMIL JANNINGS אין דער הויפט־ראלע
דער ארקעסטער איז פערדייטענד פערגרעסערט. בעמערקונג: פאספארטו'ס און הנחה־בילעטען אונגילטיג ביז צום אפרופען. יום־טוב, שבת און זונטאג פון 12 ביז 3 נאכמ. פון 50 גר.

הוט־געשעפט פון פעלץ־ווארען
Łódź
trkowska 31
5-84.
Poznań
Stary Rynek 95-96
tel. 26-37.

BROMBERG
עמפפעהלט אריגינעלע פאריזער מאדעל־פאלטענס. גרויסער
פון פעלעכלעך און פוטער־בלאמעס צו צוגע.

א גמר חתימה טובה
ווינש איך ה' שלמה טאסק,
פרעזעס פון דער צענטראלע פון פעראיין פעטריקאווער 6, ווי אויך אלע קאלאניאל־און גאלאנטעריע־מיטגלידער.
יוסף עהרליך.

דעם פרעזעס פון צענטראלע פעראיין, פעטריקאווער 6
ה' שלמה טאסק
ווינש איך
א גמר חתימה טובה
וויצע־פרעזעס העניעק עהרליך

וואוינונגען
2, 3, און 4 שטוביגע
צו פערדינגען. — צו ערפאהרען טעל. 68-67.

בלוט-בלבול אין אַן אַמעריקאַנישׁ שטעדטעל

גרויסע אויפרעגונג געגען בירגערמייסטער פון שטעדטעל.

לאָנדאָן, 4. (טעלעגראַפיש דורך יט"א) פון ניו-יאָרק מעלדעט מען וועגען אַ בלוט-בלבול אין קליינעם שטעטעל מעסענע אין שטאַט ניו-יאָרק נעמען דער קאַנאַדישער גרעניץ. אין דעם שטעטעל וואָס צעהלט פיל טויזענדער איינוואוינער וואוינען איינגאַנצען 19 יודישע משפחות, 2 טעג פאַר יום-כפור איז פלוצלונג פערשוואונדען געוואָרען אַ 4-יעהריג קריסטליך מיידעל, דער המון האָט בעשולדיגט די יודען, אַז זיי האָבען ערמאָרדעט דאָס קינד צו ריטועלע צוועקען.

דער בירגערמייסטער פון שטעטעל האָט אַרויס גערופען דעם אָרטיגען רב אין דער פאָליציי און איהם געפרעגט, צי ס'איז אמת, אַז די יודען פון אייראָפּע געברויכען קריסטליך בלוט צו ריטועלע צוועקען.

דער רב האָט אַן'אויפגערעגטער פּראָטעסטירט געגען אַזעלכע פראַגען, דערווייל האָבען זיך די קלאַנגען אין שטעטעל נאָך מעהר פערשפּרייט און די יודען האָבען מורא געהאַט פאַר ערנסטע אומרוהען. צום גליק האָט מען אָבער דאָס קינד געפינען פריש און געזונד אין וואַלד, וואו דאָס קינד איז ענטשלאָפען געוואָרען.

דער בירגערמייסטער און פּאָליציי-שעף האָבען נאָכדעם אַוועקגעשיקט ענטשולדיגונגען אין דער יודישער קהלה. די קהלה האָט די ענטשולדיגונגען נישט גענומען צו קענטניש און האָט אַוועקגעשיקט אַ גענויען בעריכט וועגען דער גאַנצער געשיכטע דעם יודישען כלל-טוער לואי מאַרשאַל.

מאַרשאַל האָט אויפגעפאָדערט דעם בירגערמייסטער, אַז ער זאָל זיך עפענטליך ענטשולדיגען צוליב דעם שענדליכען חשד, אויב נישט וועט ער אָננעהמען שריט, אַז דער בירגערמייסטער זאָל ווי געהעריג בעשטראָפט ווערען און זאָל בעזייטיגט ווערען פון זיין אַמט.

די סובווענצען פון דער גריכישער רעגירונג פאַר'ן יודישען שול-וועזען.

סאַלאָניקי, (יט"א) ביידע יודישע פּאַרלאַמענטדעפּוטאַטען פון סאַלאָניקי האָבען אינטערווענירט ביי דער רעגירונג אין אַטען וועגען אויסצאָהלען די סובווענצע, וואָס זענען שוין אַנערקענט געוואָרען פאַר די יודישע שולען דורך דער פריהערדיגער גריכישער רעגירונג פון וואַאימיס. דער איצטיגער פינאַנץ-מיניסטער האָט גלייך פעראָרדענט אויסצאָהלען 400,000 דראַכמען אויף דעם רעכנונג פון די אַסיגנירטע 1,200,000 דראַכמען פאַר די יודישע שולען אין סאַלאָניקי און יאַנינא.

היטלער בעפרייט פון רעדע-פערבאָט.

די פערשטאַרקטע טעטיגקייט פון די נאַציאָנאַל-סאָציאַליסטען.

בערלין, (יט"א) ווי עס איז מיטגעטיילט געוואָרען אין פּרייסישען לאַנדטאַג, איז דער בעקאַנטער יודען-העסער און פיהרער פון די נאַציאָנאַל-סאָציאַליסטען, אַראָלף היטלער בעפרייט געוואָרען פון רעדע-פערבאָט, וואָס האָט איהם אין משך פון איינינע יאָהר פערפליכטעט.

אין צוזאַמענהאַנג דערמיט לאָזט זיך לעצטענס בעמערקען אַ פערשטאַרקטע טעטיגקייט פון די נאַציאָנאַל-סאָציאַליסטען. אין איין טאָג האָבען זיי אָפּגעהאַלטען 5 מאַסען-פערזאַמלונגען און נאָכדעם איינגעאָרדנעט גאַסען-צוגע, בעת וועלכע עס איז געקומען צו צוזאַמענשטויסען מיט קאָמוניסטען.

א נייער פערבאַנד פון די רוסישע יודען אין פרייִשטאַט דאַנציג.

דאַנציג, (יט"א) אין צאָפּאָט איז די טעג געגרינדעט געוואָרען אַ נייער „פערבאַנד פון יודען געוועזענע רוסישע בירגער". דער פערבאַנד האָט דעם ציל צו פערטיידיגען די סאָציאַלע, קולטורעלע און יורידישע אינטערעסען פון די מיטגלידער. אַלס פּאָרזיצער פון פערבאַנד איז אויסגעוועהלט געוואָרען דער געוועזענער ראָצענט פון בערנער אוניווערזיטעט דר. דמיטרי גאָוראָנסקי.

אויסער דעם נייעם פערבאַנד עקזיסטירט אין דער פריישטאַט דאַנציג דער „מזרח-יודישער פעראיין" און די „פעראייניגונג פון געוועזענע רוסישע מלוכה-בירגער". צום לעצטען געהערען אויך פיל רוסישע יודען, וועלכע לעבען אין דער פריישטאַט דאַנציג.

אַראַבישע ידיעות וועגען יודישע ערד-קניות אין ארץ-ישראל.

ירושלים. (יט"א) ווי עס טיילט מיט די אַראַבישע צייטונג „מעראַט אַל שארק" האָבען די יודען אָבגעקויפט אַן'ערד-שטח פון 35,000 דונאם נישט ווייט פון תל-כרם. די אַראַבישע צייטונג שרייבט אַז די יודען שטרעבען צו פערנעהמען אַ דאָמינירענדע פּאָזיציע אויפ'ן ים-ברעג צווישען יפו און חיפה.

א וואַלטער ראַטענוי-געזעל-שאַפט אין בערלין.

בערלין. (יט"א) די „וואַלטער ראַטענוי-געזעלשאַפט", וואָס איז געגרינדעט געוואָרען אין חודש יוני, איז שוין איצט לעגאַליזירט און טרעט צו צו דער אַרבייט. צו דער געזעלשאַפט געהערען צו. אַ. פאָלגענדע פערזענליכקייטען: בילדונגס-מיניסטער בעקער, פּראָפ. איינשטיין, מיניסטער גושעשינסקי, מיניסטער קאָך-וועזער פאָרזיצער פון פאַרלאַמענט לעבע, רייכסקאַנצלער ווירט, פאָרזיצער פון רייכסבאַנק שאַכט און פיל אַנדערע.

פאָרזיצער פון קוראַטאָריום פון ראַטענוי-שטיפטונג, וואָס איז ענג פערבונדען מיט דער „ראַטענוי-געזעלשאַפט" איז דער מלוכה-פּרעזידענט.

„דזשאינט" נויטיגט זיך

אין 3 און אַ האַלבען מיליאָן דאָלאַר, כדי אויסצופיהרען דעם ארבייטס-פּראָגראַם פון יאהר 1928.

ניו-יאָרק. (יט"א) דער פאָרזיצער פון דער פעראייניגטער ארץ-ישראל-קאָמפּאַניע דוד בראַון האָט פערעפענטליכט אַן'אויפרוף, אין וועלכען עס ווערט געזאָגט, אַז כדי צו פערענדיגען דעם אַרבייטס פּראָגראַם פון לויפענדען יאָהר נויטיגט זיך דער „דזשאָינט" נאָך אין אַ סומע פון 3 מיט אַ האַלבען מיליאָן דאָלאַר. די זאַמעל-אַקציע אין משך פון די זומער-חדשים האָט אַריינגעבראַכט 1,454,880 דאָלאַר. די זאַמעל-אַקציע ווערט דעריבער ענערגיש פאָרטגעזעצט, כדי דער אַרבייטס-פּלאַן זאָל דורכגעפיהרט ווערען.

דאַנציגער קהלה-פערוואַלטונג.

אַ קאָמפּראָמיס צווישען די ציוניסטען און ליבעראַלען.

דאַנציג, (יט"א) אַ דאַנק די פערמיטלונגס-בעמיהונגען פון פרעזידענט פון דער יודישער קהלה-פערוואַלטונג אין דאַנציג, יוסטיץ-ראַט פעליקס פּאַביאַן איז געלונגען צו שאַפען אַ קאָמפּראָמיס צווישען די ציוניסטען און ליבעראַלען אין דער קהלה. די ציוניסטען, וועלכע געהען אונטער דעם נאָמען פון דער יודישער פאָלקס-פּאַרטיי און זענען געווען אין אָפּאָזיציע, וועלען איצט בעקומען 4 פּלעצער אין דער קהלה-פערוואַלטונג. ביז איצט זענען נאָר געווען 2 ציוניסטישע פערטרעטער די אַרוואָקאַטען ראָזענבוים און ראָזענטאַל, וועלכע זענען בעת דעם קאָנפליקט מיט דער ליבעראַלער מעהרהייט, אַרויסגעטרעטען פון דער קהלה-פערוואַלטונג.

—=:§:=—

אַ פּראָצעס געגען 13 פּוילישע יודען

אין דייטשלאַנד פאַר אומגעזעצליך אַריבערגעהן די גרעניץ.

בערלין. (יט"א) אין קרייז-געריכט אין האַגען איז פאָרגעקומען דער פּראָצעס פון 13 פּוילישע יודען פאַר פאַלש דעקלאַרירען זייער געבורטס-אָרט און אויך טיילווייז פאַר אומגעזעצליך איבערשרייטען די גרעניץ. די אָנגעקלאָגטע וואוינען איצט אין עסען עלבערפעלד און דיסעלדאָרף. די אָנגעקלאָגטע האָבען בעקומען אויפענטהאַלט-בעשייניגונגען דורך דער פערמיטלונג פון סוחר לעווין, וועלכער לעבט שוין נישט, נישט ווייסענדיג, דאָס די בעשייניגונגען זענען בעקומען געוואָרען נישט געזעצליך. דאָס געריכט האָט אַרויסגעטראָגען אַ מילדען אורטייל און פערמשפּט אַלע אָנגעקלאָגטע אויף 2 וואָכען אַרעסט, דערביי איז דאָס אויספיהרען די שטראָף דערווייל אָפּגעלעגט געוואָרען.

די יודישע עמיגראַציע אין פּוילען אַלס מלוכה-פּראָבלעם.

דאַנציג, (יט"א). אויף די מלוכה'שע עמיגראַציע-קורסען, וואָס דאָס פּוילישע מיניסטעריום פאַר אַרבייט און געזעלשאַפטליכע שוץ האָט איינגעאָרדנעט אין פּוילישע אויסוואַנדערונגס-לאַגער פון דאַנציגער פּאָרט אין וואַיהעראָוואַ, איז אויך איינגעאָרדנעט געוואָרען דער יודישער עמיגראַציע-עסקן פון פּוילען ה' לעאָן אַלטער, וועלכער האָט רעפערירט וועגען דער יודישער עמיגראַציע אין פּוילען.

ווי דער דאַנציגער יט"א-פערטרעטער ווערט אינפאָרמירט פון פּוילישע עמיגראַציע-קרייזען אין דאַנציגער פּאָרט, האַלט מען אין די מלוכה'שע עמיגראַציע-אינסטאַנצען, אַז דאָ סוידישע עמיגראַציע-פּראָבלעם איז אַ בעדייטענדער טייל פון אַלגעמיינעם מלוכה'שען פּראָבלעם און ביי מלוכה'שע עמיגראַציע-אינסטאַנצען זענען פעראינטערעסירט, אַז די יודישע אויסוואַנדערונג פון פּוילען זאָל גינסטיג רעגולירט ווערען.

גינסטיגע עדות פאַר קאָוואַלסקי'ן

דער סענסאַציאָנעלער פּראָצעס אין פּלאָצק.

פּלאָצק, 4. (טעלעפאָניש) נעכטען האָט זיך צום פּראָקוראָר געמעלדעט אַ געוויסער קופּטשא, וועלכער האָט געבעטען, אַז מ'זאָל איהם אויסהערען אַלס עדות, ווייל ער האָט צו מאַכען סענסאַציאָנעלע ערקלערונגען.

ווי מ'האָט דערנאָך פעסטגעשטעלט, איז קופּטשאַ אַ מאַניאַק, וועלכער האָט שטענדיג ליב זיך צו שטעלען אין געריכט און פעראינטערעסירען די עפענטליכקייט מיט זיין פּערזאָן. דערזעלבער קופּטשא האָט זיך שוין איינמאָל אַליין איבערגעשניטען דעם האַלז און געמאָלדען דער אויספאָרשונגס-ריכטער, אַז מען איז איהם בעפאַלען, נאַטירליך וועט קופּטשא אַלס עדות נישט אויסגעהערט ווערען. דער זאַל איז ווייטער איבערפולט און די „וואָזשנעס" קענען זיך קוים אַן'עצה געבען מיט דעם פּובליקום.

אַלע בעשולדיגונגס-עדות זענען שטאַרק דערנערווירט און מאַכען פערשידענע אויסגעשרייען פון אָרט אין אַלגעמיין זענען אַלע שוין מיד פון דעם לאַנגען פּראָצעס. פון די נעכטיגע עדות האָט געגעבען אינטערעסאַנטע ערקלערונגען דער מאַריאַוויטישער גייסטליכער גראַמולסקי און דער עדות מאַרינאָווסקי. גראַמולסקי איז פול מיט ענטציקונג פאַר דעם אָנגעקלאָגטען און כאַראַקטעריזירט איהם אַלס אַ נישט-דורכשניטליכען מענש פון צניעות, גוטען כאַראַקטער און פערשטאַנד. דער עדות לייקענט, אַז ער זאָל האָבען בעשטימט געוואָרען אַלס פינאַנץ-מיניסטער, אויב דער אַרציביסקופּ קאָוואַלסקי וואָלט געוואָרען קייזער.

דער עדות מאַרינאָווסקי, אַ רייכער מענש, וועמענס טאָכטער איז אַריינגעטרעטען אין „זאַקאָן" און האָט חתונה געהאַט מיט'ן מאַריאַוויטישען בישאָף פּשושעצקי.

דער עדות גיט די בעסטע ערקלערונגען פאַר'ן אָנגעקלאָגטען. דער עדות האָט זיך אַזוי שטאַרק איבערגענומען מיט'ן אַרט לעבען פון קאָוואַלסקי, אַז ער האָט זיך צוזאַמען מיט זיין משפּחה פון וואַרשא איבערגעצויגען קיין פּלאָצק און געוואוינט אין שכנות פון קלויסטער. ווען דאָס וואָס מ'האָט אויפ'ן פּראָצעס געזאָגט אויף קאָוואַלסקי'ן, וואָלט געווען אמת, וואָלט דער עדות נישט אָפּגעגעבען זיין טאָכטער אין מאַריאַוויטישען קלויסטער.

דאַן גיט ערקלערונגען די עדות'טע דאַנטשיק. [illegible] עדות, ערקלערט, אַז זי האָט געזעהען דעם בעשולדיגונגס-עדות גלח ריטעל אין אַ זעהר נישט-אָנשטענדיגע פּאָזע מיט אַ פרוי.

[illegible] ער [illegible] פון איינע פון די מאַנדאַליסטקעס-

בעשולדיגער פיאַלקאָווסקי זאָגט זיך נישט אַזוי „וואַזשנע" אַרויס וועגען זיין פרוי.

דער פאָרזיצענדער פעראָרדענט אַ קאָנפראָנטאַציע צווישען דער פיאַלקאָווסקא און איהר מאַן. פיאַלקאָווסקא דערצעהלט, אַז איהר מאַן האָט זי פערלאָזט און זי איז געווען מעוברת אין 3-טען חודש. איצט האַלט זי אַליין אויס איהר קינד און בעקומט גאָרנישט אויף אויסצוהאַלטען. צווישען דעם פאָר-פּאָלק הויבט זיך אָן אַ מחלוקה, וועלכע מ'קען נישט איינשטעלען און מיט דעם ענדיגט זיך די קאָנפראָנטאַציע.

אַ גאַנצע רייה עדות ערקלערען, אַז דאָס פרל. פּראַק האָט זיי ערקלערט, אַז איהר איז אַ שאָד דער אַרציביסקופּ קאָוואַלסקי, זי מוז אָבער עדות זאָגען געגען איהם, ווייל זי איז איבערגעקויפט. די פּראָכובנאַ האָט אויך געוואָלט זאָגען, אַז אויב זי וועט בעקומען 2 טויזענט זלאָטים פון מאַריאַוויטישען קלויסטער וועט זי גאַנץ אַנדערש טענה'ן.

דאַן ווערט אויסגעהערט דער עדות בישאָף גאָלעמביאָווסקי פון זלאָרו. דער עדות האָט די בעסטע מיינונג וועגען דעם בעשולדיגטען קאָוואַלסקי.

אַדוו. קאָבילינסקי לעגט פאָר צוצולעגען צו די אַקטען פון פּראָצעס דעם ראַפּאָרט פון גיג. דורנאָוואָ פון יאָהר 1907. אין ראַפּאָרט שרייבט דער צאַרישער מיניסטער דורנאָוואָ, אַז די מאַריאַוויטען זענען רעליגיעזע סאָציאַליסטען און דאַלט זיי פאַר זעהר געפעהרליך פאַר דער רוסישער רעגירונג.

3

יודיש טעאַטער אין פילהאַרמאָניע, נאַרוטאָוויטשאַ 20.
אונטער דער לייטונג פון א. בעזמאַן און א. קאָמפּאַניעץ.

לעצטע אבשידס-פאָרשטעלונגען פון דעם אַמעריקאַנער סטאַר בעני אַדלער פאַר זיין אָפּפאָהרען נאָך אַמעריקאַ
און די ליבלינגע פון לאָדזער פּובליקום באַריסאָווא, ראַבינאָוויטש, בראַנעצקי.

פרייטאַג, 9 אַ זייגער אין אָוועגד — די זעהר אויסגעצייכענטע פּיעסע
פרוי און געליבטע
אין 4 אַקטען מיט פּראָלאָג מיט געזאַנג און טענץ פון סיגאַל. הויפּט-ראָל „דניאל"—בעני אַדלער.

שבת אין זונטאַג, 9 אָוו. פּרעמיערע!
צום 1-טען מאָל אין לאָדז
דער גרעסטער שלאַגער פון ניו-יאָרק
אפּרויאַהן אַהאַרץ
אין 4 אַקטען מיט געזאַנג פון סיגאַל. הויפּט-ראָל „דצוו"—בעני אַדלער.

שבת 3.30 נאָכמיטאָג צו ביליגע פּרייזען
שלמה המלך
אין 4 אַקטען פון יעקב גאָרדין. — הויפּט-ראָל „שלמה"—בעני אַדלער.

זונטאַג, 3.30 נאָכמ. צו ביליגע פּרייזען
„פרוי און געליבטע"
אין 4 אַקטען מיט פּראָלאָג מיט געזאַנג און טענץ פון סיגאַל. הויפּט-ראָלע „דניאל" — בעני אַדלער.

מאָנטאַג, ד. 8 טען, 9 אָוו. גרויסע פּאָפּולערע פאָרשטעלונג פון 1 ביז 2.50 זל.
וואָס וועט געשפּילט ווערען? לעזט אין מאָנטאָג'דיגען אַנאָנס.

עס נעהמט אַנטייל (לויט א. ב) פרויען: בעזמאַן, באַריסאָווא, מאַכאַראָווסקאַ, נערה, פּאַדערמאַן, קאָמפּאַניעץ. מענער: אריעל, אייזענבערג, בראַנעצקי, באַלבירסקי, האַמבורגער, מאַכאַראָווסקי, מאַטקאָוו, נייהויז, פּאָלאַנסקי, ישראל קאָמפּאַניעץ, ראַבינאָוויטש, ראַקאָוו.
אַדמינ.: מ. אַרנוואַלד. מוזיק. לייטונג: ל. זעלמאַן. בילעטען אין פילהאַרמאָניע-קאַסע.

Dr. med. I. WAJNBERG
CEGIELNIANA 47, tel. 26-02
אינערליכע קראַנקהייטען. ספּעציעל פאַר לונגען-און הארץ-קראַנקהייטען, בעשטראַהלונגען און קינסטליכע בערג-זון. אין דערהיים פון 3—5 נאָכמיטאָג.
צוריקגעקעהרט.

Dr. med. H. Lubicz
צעגעלניאַנאַ 43, טעל. 32-41
ספּעציאַליסט פאַר הויט, וועגערישע און מענער-שוועכע קראַנקהייטען. מיט היי ונגס-קווארץ לאָמפּען (האָר-אויספאַל)
צוריקגעקעהרט
נעהמט אָן פון 8—10 און פון 5—8 אָוועגד.

Dr. med. St. Heinrich
POMORSKA 10, TEL. 47-67
ספּעצ. פון אינערליכע און קינדער-קראַנקהייטען בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ-לאָמפּען-שטראַהלען
צוריקגעקעהרט
נעהמט אָן פון 1—3 נאָכמ. אין פון 5—7 אָוועגד.

Dr. med.
W. Eychner
גינעקאָלאָג-אַקושער
צוריקגעקעהרט.
זגערזשער 11, טעל. 34-72. נעמט אָנפון 6—8 אָוו.

נ״יער פאלקסבלאט
דאס לאדזער לעבען
נ״יער פאלקסבלאט

5
פרייטאג
כא
תרפ״ט תשרי

אקטאבער
זון־אויפגאנג 5.44
זון־אונטערגאנג 5.09
ליכט־צינדען: 4,56

רעגיסטראציע פון יאהרגאנג 1910.

היינט, דעם 5־טען ה. ח. דארפען זיך מעל־דען אין מיליטעריש־פאליצייאישען ביורא, פיעטרי־קאווער 212, אלע מאנספערשוינען, וועלכע זענען געבוירען אין יאהר 1910 און וואוינען אויפ׳ן שטח פון 2־טען פאליציי־קאמיסאריאט, וועלכעס פאמיל־יען־נעמען עס הויבען זיך אן מיט די בוכשטאבען:

A. B. C. D. E. F. G. H. Ch.

מארגען — די, וואס וואוינען אין 2. פאליציי־קאמיסאריאט מיט די פאמיליען־נעמען אויף די בוכשטאבען:

I. J. K. L. Ł. M. N.

רעגיסטראציע פון יאהרגאנג 1908.

היינט דארפען זיך רעגיסטרירען אלע געבוי־רענע אין 1908 י. וועלכע וואוינען אין 2. פא־ליציי־קאמיסאריאט און זייערע פאמיליען־נעמען הויבען זיך אן מיט די בוכשטאבען:

A. B. C. D. E. F. G. H. Ch.

די רעגיסטראציע קומט פאר אין לאקאל פון מיליטעריש פאליצייאישע ביורא ביים מאגיסטראט (פיעטרקאווער 212) און קומט פאר פון 8.15 ביז 1 א זייגער בייטאג.

ביים רעגיסטרירען זיך דארפען מיטברענגען א פאס מיט א פאטאגראפיע, אבער אנ׳אנדער דא־קומענט וואס בעשטעטיגט די אידענטישקייט פון דער פערזאן. פאר נישט מעלדען זיך צו דער רע־גיסטראציע דראהט א שטראף.

פערזאנען מיט „קארטא־פאביטו" דארפען זיך אויך רעגיסטרירען.

הכנסה שטייער.

אין משך פון דער קומענדער וואך ווערט מער־ענדיגט דאס צושיקען די נאקאזע אויפ׳ן הייריעה־ריגען הכנסה־שטייער. א גרויסע טייל סוחרים האבען זיי שוין דערהאלטען און מערסטען האט מען גע־שטעלט א פיל גרעסערן שטייער פון פאראיאהריגן.

דער שטייער דארף ווערען איינגעצאהלט אין משך פון היינטיגען חודש ביז׳ן 1. נאוועמבער. ביי די סוחרים, וואס האבען נאך ביז איצט נישט איינגע־צאהלט די ערשטע העלפט פון הכנסה־שטייער, וועט מען פריהער אנהויבען מאכען עקזעקוציעס.

די נייע ראטע
פון פערמעגענס שטייער.

פון דער נייער ראטע פון פערמעגענס־שטייער וועלכע מען וועט דארפען בעצאהלען ביז׳ן 10. דעצעמבער ה. י. וועלען ווערען בעפרייט די סוחרים, קרעמער און האנדווערקער, וואס זייער פערמעגען פעטרעפט נישט מעהר פון 10.000 זלאטים.

איצט וועט נישט פארקומען קיין נייע שאצונג. מען וועט זיך הערבי רעכענען נור מיט דער אלטער אבשאצונג פון 4 יאהר צוריק. די וואס מען האט דעמאלט געשאצט דאס פערמעגען איבער 10.000 זל. וועלען שוין מוזען צאהלען 0,6 פראצ. פון פער־מעגען. אויב ווער עס איז אין די יאהרען געווארען ארימער וועט דאס אויך נישט ווערען בעריקזיכטיגט.

דאס זעלבע וועלען אלע סוחרים מוזען צאהלען דעם פערמעגען־שטייער פון דער אלטער אבשאצונג, אויב זייער פערמעגען טרעפט איצט אן מעהר.

עס איז דאך נישטא

קין בעסערער עונג יו״ט ווי א גלאז טעע דער וועלטבעריהמטען פירמא .E.W.I.G, וועלכער איז איבעראל צו בעקומען.

די מאדערנסטע
מענער־היטען
פון פערשידענע קוואליטעטען און לוקסוסאווע ספארט־היטלעך קאן מען נאר בעקומען ביי דער פירמע
„Splendid"
ul. Konstantynowska 31.

דער שטרייק אין דער טעקסטיל־אינדוסטריע
דער שטרייק פערברייטערט זיך. — אויסזיכטען, אז ער וועט לאנג געדויערען.

אין צוזאמענהאנג דערמיט, וואס די קלאסען־פעראיינען האבען פראקלאמירט אויף נעכטען דעם שטרייק פון דער טעקסטיל־אינדוסטריע, האבען זיך שוין נעכטען אפגעשטעלט א גרויסע צאהל פאבריקען און צווישען זיי: גייערס פאבריק, ראזענבלאט׳ס בעניק, שייבלער׳ס, זילבערשטיין, יאראצינסקי, שווייקערט א. א. וו.

ווי עס אינפארמירט דער דעפוטאט טשערקאווסקי, דער פארשטעהער פון די קלאסען־פעראיינען, איז די שטימונג ביי די ארבייטער א געהויבענע. צו די שטרייקענדע דארף נאך צוטרעטען א גאנץ גרויסע צאהל פאבריקען, וועלכע זענען נישט געווען אינפארמירט, אז דער שטרייק האט געדארפט אויסברעכען נעכטען. צו די שטרייקענדע אינדוסטריעלער וועלען, וואהרשיינליך, צוטרעטען באלד די טראמוואי־אנגעשטעלטע, ווייל זייער אקציע מיט דער טראמוואי דירעקציע געפונט זיך אין א גאנץ שארפער סיטו־אציע, און שטרייק זאלען זיך אנשליסען אויך ארבייטער פון אנדערע בראנזשעס.

עס איז אגב כדאי צו בעמערקען, אז אויך ארבייטער, וואס זענען נישט ארגאניזירט אין די פעראיינען ווארפען מאסענווייז די ארבייט.

אין פעראיין „פראצא" האט ה׳ קאזמיערטשיק ערקלערט, אז הגם דער פעראיין „פראצא" האט דעם שטרייק נאך נישט פראקלאמירט, סאלידאריזירט ער זיך דאך מיט׳ן בעשלוס פון די קלאסען־פעראיינען.

מען האט שוין געוועהלט א שטרייק־קאמיסיע, אין וועלכער עס געהן אריין די ה״ה: פאך מישקאווסקי, באנטשקיעוויטש, גראלקא, ציעשליאק, קוביאקסאכא, ס. קיעניק און צינאמאן. די מיטגלידער פון „פראצא" זענען אויך שוין נעכטען צוגעטרעטען צום שטרייק.

אויך דער פארשטעהער פון דעם קריסטליכען פעראיין ה׳ מרוק האט ערקלערט, אז כאטש די פערוואלטונג האט בעשלאסען צו ווארטען אויפ׳ן ענטפער פון די אינדוסטריעלער, ווי מען האט עס פארגעלעגט נאך דער קאנפערענץ אין ווארשא, נאר אזוי ווי דער שטרייק איז שוין פראקלאמירט דורך די אנדערע פראפעסיאנעלע פעראיינען, פער־שטעהט זיך, אז זיי וועלען נישט ברעכען די ארבייטער־סאלידאריטעט און טרעטען צו צום שטרייק.

*

אין געשפרעך מיט די אינדוסטריעלער־פאר־שטעהער, אינזשיניער רומפעל און מעצענאס אלב־רעכט האבען זיי ערקלערט, אז דער שטרייק פון די ארבייטער איז אויסגעבראכען פאר די אינדוסטריע־לער גאר אומערווארטעט, און אין א צייט, וואס איז זעהר נישט גינסטיג פאר די ארבייטער, ווייל, ערש־טענס, האבען די ארבייטער נישט לאנג צוריק גע־שטרייקט, און, צווייטענס, איז די לאגע אין דער אינדוסטריע א.א., אז די אינדוסטריעלער קענען נישט נאכקומען די פארדערונגען פון די ארבייטער, דער שטרייק קען זיך צוליב די סיבות אויף לאנג פערציהען.

*

(2) נעכטען בייטאג איז אין לאקאל פון די קלאסען־פעראיינע פארגעקומען א פערזאמלונג פון די פאבריקס־דעלעגאטען, וועלכע האבען אפגעגעבען בעריכטען וועגען די ארבייטער־פערזאמלונגען אין די פאבריקען.

נאכ׳ן אויסהערען די בעריכטען, איז געוועהלט געווארען א שטרייק־קאמיטעט, וועלכער דארף שטרעבען צו א פלאנמעסיגע און צילרייכען אדורכפיהרען די שטרייק־אקציע.

ווי מיר דערוויסען זיך אין לעצטען מאמענט, נעהמט דער שטרייק שוין ארום 90 פראצענט פון אלע פאבריקען.

*

(—) נעכטען פארמיטאג האט דער פרעמיער באַרטעל אפגעהאלטען א קורצע בעראטונג מיט׳ן ארבייטס־מיניסטער יורקעוויטש אין צוזאמענהאנג מיט דער סיטואציע וועלכע האט זיך געשאפען אין לאדז צוליב׳ן שטרייק.

*

(ג) אין משך פונ׳ם נעכטיגען ערשטען שטרייק טאג האט דער ארבייטס־אינספעקטאר וואיטקעוויטש עטליכע מאל טעלעפאניש בעריכטעט דאס מיניס־טעריום און דעם הויפט־ארבייטס־אינספעקטאר קלארט אין ווארשא וועגען דער סיטואציע אין לאדז.

נאך דער בעראטונג פון מיניסטער באַרטעל מיט׳ן ארבייטס־מיניסטער יורקעוויטש האט די רע־גירונג ארויסגעגעבען א קאמוניקאט אין וועלכען זי ערקלערט: דער אויסגעבראכענער שטרייק אין לאדז ענדערט נישט די בעציהונג פון דער רעגירונג צו דעם ענין די רעגירונג ווארט אויף דער שבת׳דיגער קאנפערענץ מיט די אינדוסטריעלער, ווי זי האט עס פארגעשלאגען צו טון אויך די ארבייטער פאר־שטעהער. ביז שבת אלזא קען אין דער אקציע גאר נישט געענדערט ווערען.

*

(ג) צווישען די ארבייטער־טוער הערשט א פעסטער בעשלוס נישט צו דערלאזען צו קיין ארבייטראזש מצד דער רעגירונג כדי צו ליקווידירען די אקציע אויפ׳ן פרידליכען אופן נאר מיט איינענע כוחות דורך א דירעקטער פערשטענדיגונג.

—=:§:=—

געשלאסען אנ׳איינהייטליכען בלאק
פון יודישע און קריסטליכע סוחרים
פאר די וואהלען צו דער האנדעלס־קאמער.

נאך לאנגע אונטערהאנדלונגען צווישען די פער־טרעטער פון די לאדזער סוחרישע ארגאניזאציעס, (יודישע און קריסטליכע) איז געשאפען געווארען א בלאק פאר די וואהלען צו דער האנדעלס־קאמער אין דער ערשטער און צווייטער גרופע פון דער לאדזער וואיעוואדזטווע.

צום בלאק האבען זיך אנגעשלאסען מצד די יודישע סוחרים פעראיין (פיעטריקאווער 73) סוחרים פעראיין (פעטריקאווער 10) פרוסטען און געמיזען הענדלער פעראיין (זגערזשער 28), קליינהענדלער פעראיין פון די הענדלער אין די האלעס (אגראראווא 10) צענטראלער קליינהענדלע־פעראיין (אוואדזקא 5) פעראיין פון האלב־פאברי־קאטען און רויה־מאטעריאלע־הענדלער (מאניושקא 5) קאלאניאל־הענדלער־פערבאנד (ציגעל גאס 15) צענטראלער סוחרים־פעראיין אין ווארשא, ארום וועלכען ס׳גרופירען זיך אויף דער פראווינץ די מיטעלע סוחרים און צענטראלער קליינהענדלער־פעראיין אויף ווארשא, ארום וועלכען ס׳געפינען אין ווינע פראווינצער אפטיילונגען ארגאניזירט די קליין־הענדלער.

פון די קריסטליכע פעראיינען: פוילישער סוחרים־פעראיין (פעטריקאווער 113) פוילישער קליינהענדלער פעראיין (אנדזשעיא 34) לאנד־פערבאנד פון די קליינהענדלער (פעטריקאווער 82) צענטראלער סוחרים־פעראיין אין ווארשא, וואס האט אפ־טיילונגען אויף דער גאנצער פראווינץ.

די מאנדאטען זענען איינגעטיילט געווארען אויף א אזא אופן, אז די יודישע און קריסטליכע סוחרים בעקומען צו 50 פראצענט.

אין די אונטערהאנדלונגען ארום שאפען דעם בלאק האט, א חוץ די אויבענדערמאנטע פעראיינען, אויך אנטיילגענומען דער רעטאליסטען־פעראיין, הגם דער בלאק האט דעם פעראיין פערזיכערט א מאנדאט, האט ער זיך אין בלאק נישט אנגעשלאסען און צוליב דעם וועלען מוזען פארקומען וואהלען.

אין ווארשא, ווילנא, לובלין, סאסנאוויץ זענען געשאפען געווארען בלאקען און ס׳איז געקומען צו א־אויסגלייך. דער רעטאליסטען־פעראיין איז דער־ווייל דער איינציגער אין גאנץ פוילען, וואס האט נישט געקענט געפינען קיין ארט אין בלאק.

אמביציע איז אמאל א נוטיגע איינענשאפט, אבער נישט־בערעכטיגטע אמביציע קען אמאל פער־פיהרען אויף שלעכטע וועגען און ברענגען צו זאהר נישט קיין גוטע פאלגען.

—=:§:=—

מעמאריאל וועגען פאטענטען.

(2) דער פערבאנד פון די טעקסטיל־אינדוס־טריעלער (יאכארניא 68) האט פאראיאהרען זיך געווענדעט מיט א מעמאריאל וועגען נארמירען די פראגע פון פאטענטען און רעגיסטראציע־קארטען אויף צו פערקויפען איינגע אויסארבייטונגען.

אין צוזאמענהאנג דערמיט, וואס ס׳דערנעהנט זיך שוין דער טערמין אויף אויסצוקויפען פאטענטען אויפ׳ן 1929 י. האט דער פערבאנד אר־רויסגעשיקט א פרישען מעמאריאל, אין וועלכען ער בעט צו ערלעדיגען דעם ענין.

די היגע פינאנץ־אמטען האבען ביז איצט אנ־ערקענט רעגיסטראציע־קארטען נאר פאר די אונ־טערנעהמונגען, וועלכע האבען אלע אפטיילונגען צו־אמען, (אויך אפרעטורען און פארבערייען) אזעלכע אונטערנעהמונגען זענען אין לאדז פערהאנען 30. די אויסטייטשונג פון די היגע פינאנץ־אמטען בע־עולהט אין לאדזער קרייז 3500 טעקסטיל־אונטער־נעהמונגען.

קאנאליזאציע און וואסער־לייטונג אין באלוט.

(2) ווי מיר דערוויסען זיך אין די אפטיילונג פון קאנאליזאציע און וואסער־לייטונג ביים מאגי־סטראט צוגעטרעטען אויסצופיהרען די סעריע אר־בייטען צום אדורכפיהרען קאנאליזאציע און וואסער־לייטונג אין באלוט.

איצט ווערט די ארבייט שוין אדורכגעפיהרט אויף זגיערזשער גאס — פון יוליאנאווסקא ביז צימער־גאס. נאך אין דעם סעזאן וועט דער נייער קאנאל פערפונדען ווערען מיט דעם קאנאל, וועל־כער איז פאראיאהרען אדורכגעפיהרט געווארען פון דער לאגעווניצקא דורך מיצקעוויטש־גאס.

די דורכגעפיהרטע אין באלוט קאנאלען וועלען פארלויפיג אויסגענוצט ווערען, בעת א וואסער־פער־פלייצונג, פאר אפפיהר־קאנאלען, זיי וועלען דינען אויך אלץ אפפיהר־קאנאלען פאר די אונרייניגקיי־טען, וועלכע פליסען דורכ׳ן אפענעם קאנאל פונ׳ם באלוטער שעכט־הויז.

איז די אפטייקען
היינטיגע נאכט־דיזשורען.

מ. ליפיעץ (פיעטרקאווסקא 193). ע. מילער (פיעטרקאווער 46). וו. גראשקאווסקי (קאנסטאנ־טינאווער 15). פערעלמאן (ציגעל־גאס 64). ה׳ ניעוויאראווסקי (אלעקסאנדראווסקא 37). ס. יאנ־קיעלוויטש (סטאר־רינעק 9).

Dr. B. Knichowiecki
choroby dzieci
POWRÓCIŁ
i mieszka obecnie przy ul.
SIENKIEWICZA 61, I p. front, tel. 10-20

„ארדט"
זאכאדניא 43

יודישער קאמער־טעאטער
לייטונג: מ. בראדערזאן.

היינט, פרייטאג—1 פארשטעלונג: אנהויב 9.45 א זייגער אוונד

מארגן, שבת—2 פארשטעלונגען: 4 נאכמ. (פרייזען פון 75 גר. ביז 3 זל.) און 10 אוו. זונטאג, ד. 7. אקט.—3 פארשטעלונגען: אנהויב 4 נאכמ. (פרייזען פון 75 גר. ביז 3 זל.), 7.45 אוונד (פאפולערע פרייזען) און 10 אוונד (נארמאלע פרייזען)

„משיח געהט!"...

1. פראלאג	5. שא, שטיל	8. פעטש	די קאסע איז אפען פרייטאג פון 6 אוונד, שבת און זונטאג — פון 1.30 נאכמ.
2. משיח געהט !...	6. שמידען	9. פריילין מייטעל	
3. קהלת	7. שאכנע־יאכנע	10. מ׳הוליעט	
4. קארטן (באלאדע)			

מארגן, שבת, דעם 6. אקט., 11 א זייגער פריה (פרייזען פון 75 גר. ביז 3 זל.)

א גרויסע קינדער־פארשטעלונג

מיט ספעציעל פאר קינדער געקליבענע נומערן.

די בילעטען, וועלכע זענען געקויפט אויף דאנערשטאג, דעם 4. אקטאבער, זענען גילטיג.

פּייערליכע ערעפנונג | היינט | פון קינא-טעאטער

„PALACE“

פּיעטריקאווער № 108 | פּיעטריקאווער № 108

אין ערעפנונגס-פּראגראם סופערשלאגער פון סעזאן 1928/29

„גיפטיגע ליפּען“

:–: מיט דעם בעריהמטען קינא-שטערן :–:

RAQUEL MELLER

דראמע פון א פרוי, וועלכע איז געשטעמפּעלט געווארען דורכ'ן גורל, לויט דער בעוואוסטער ערצעהלונג „La Venenosa“ פון J. M. Carretero

סימפאנישער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' ז. סאנדאמירסקי.

בעמערקונג: דער ערשטער סעאנס 6 א זייגער אין אווענד פארשטעלונג פאר דער פרעסע, מאכט און פערבעטענע געסט.

CZARY | היינט! צום לעצטן מאל!

„דעם רב'ס טאכטער“

מארגען! יום-טוב-פרעמיערע!

„דאס מיידל פון יודישען קווארטאל“

SPLENDID | היינט | SPLENDID

און פאלגענדע טעג!

„דער אידיאט“ („IDJOTA“)

דער מעכטיגסטער פילם אויסגעפיהרט אויפ'ן גרונד פון בירגער-קריג אין רוסלאנד.

אין די הויפּטראלען: LON CHANEY

„דער מענש פון טויזענט געזיכטער“ קרעאירט די ראלע פון דעגענערירטען סיבירער פויער.

אין די הויפּטראלען: LON CHANEY

Ricardo Cortez

אלס פּוילקאוניק פון ווייסער גווארדיע האט געשאפען א סילועטקע פערהילט מיט רייץ פון ראמאנטיזם, פול מיט העלדענמוט און אפּפערונג.

Barbara Bedford

אלס וואונדערשעהנע פירשטין, וועגען וועלכער עס האבען געקעמפט דער פויער און אריסטאקראט, האט געשאפען א וואונדערליכען טיפּ.

יום-טוב, שבת און זונטאג פון 12—3 נאכמ. זענען די פרייזען פון די פלעצער 50 גראשען און 1 זלאטי.

אנהויב 4.30 נאכמיטאג. — מוזיקאלישע אילוסט-אציע אונטער דער לייטונג פון ה' א. טשודנאווסקי. — אנהויב 4.30 נאכמיטאג.

ODEON | א גרויסער יום-טוב-שלאגער!

א ריהרענדעס בילד אויס דעם יודישען לעבען!

דער פּערראט (לייכטע קאוואלעריע)

שוידערליכע דראמע אין 10 אקטען, אין וועלכער רב'ס א טאכטער פערליבט זיך אין א עסטרייכישען אפיציר.

אין די הויפּט-ראלען:

Albert Steinrück, Vivian Gibson

די פרוי אלס שפּיאן! — די גנבה פון געהיימע דאקומענטען!

אנאנס! נעכסטער פּראגראם: „דער זיבעטער הימעל“ מיט Janet Gaynor, Charles Farrell

CORSO

Wodewil GŁÓWNA 1.

יום-טוב-פארשטעלונגען!

Raymond Griffith

אמעריקאנער MAX LINDER

אין דער שאמפּאנישער קאמעדיע אונטער'ן נאמען:

דער לעצטער טאג פון קאוואלער

קינא-טעאטער

„CAPITOL“

רוג זאוואדזקא און זאכארניא

פון ציקל דאפּעלטע שלאגער-פּראגראמען!

1) הינטער די קוליסען פון דאנסינג Gilda Grey

דראמע אין 10 אקטען. .·. אין דער הויפּטראל די ערפינדערין פון „בלעק באטאם“

2) דער קאפּריז פון א מיליאנערקע

הומארפולע קאמעדיע אין 8 אקטען. .·. אין די הויפּטראלען:

Mildred Davis i George Bankroft

—— גרויסער סימפאנישער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' ש. בייגעלמאן. ——

בעמערקונג: די פרייזען פון די פלעצער אויפ'ן ערשטען סעאנס אין וואכענטעג און שבת, זונטאג, יום-טוב פון 1 ביז 3 א זייגער נאכמיטאג 50 גר. און 1 זלאטי.

APOLLO

פערגרעסערטער סימפאנישער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון צ. קאנטאר

נעכסטער פּראגראם ALRAUNE

היינט און פאלגענדע טעג! ערשטראנגיגער פילם פון דער פראנצויזישער וועלט-פּראדוקציאן

„פּאריזער אפּאשען“

מעכטיגע סענסאציאנעלע קאלאן-דראמע אויפ'ן גרונד פון דער בעריהמטער ערצעהלונג פון FRANCISZEK CAREO. —

אונערהערטע אינטערעסאנטע פּאסירונגען פון א נאכט-זיטן-עקספּעדיציע אין די פּאריזער אפּאשן-וועלט.

פרויען ציהען אריין די מאנסבילען אין געטומעל פון ארגיעס. נישט-געזעצליכע העניע ביז-איצט אפיום-נעצען. אין דער הויפּטראלע דער רייצענד-שעהנער

Jacque Catelain

אלס פיהרער פון א שייקע געפעהרליכען, וואס פערפיהרט א רייצענד-שעהנע מיידעל.

יוגענטליכע פערברעכער

(איינדריקען פון אַן אויספאָרשונגס־ריכטער).

אין די דייטשע געריכטע איז פערהאַן אַ ספּעציעלער פּאָסטען פאַר אַן אויספאָרשונגס־ריכטער, וואָס פערנעהמט זיך אויסשליסליך מיט די פערברעכענס, וואָס עס ווערען בעגאַנגען יוגענדליכע. אויף דעם פּאָסטען ווערען ס'רוב בעשטימט פּערזאָנען, וואָס בעזיצען גענוג טאַקט און פערשטאַנד, כדי זיך צו בעגעהן מיט די יוגענדליכע פערברעכער, וועלכע קענען נישט בעטראַכט ווערען און בעהאַנדעלט ווערען לויט'ן די זעלביגע נאָרמעס, ווי די עלטערע פערביסענע פערברעכער. דער דאָזיגער אַמט פאָדערט אויך צו קענען די פּסיכאָלאָגיע פון די יוגענדליכע, זייער געדאַנקענגאַנג און די אומשטענדען פון זייער לעבענס־שטייגער. פּערזאָנען, וואָס זענען צוגעפּאַסט צום אַמט פון אויספאָרשונגס־ריכטער פאַר יוגענדליכע זענען דערווייל נאָך ווייניג פערהאַן. עס איז נאָך דערווייל אַ נישט אויסגעפאָרשטער געביט און דעריבער איז טאַקע אינטערעסאַנט צו הערען די מיינונג פון אַ הויך־געבילדעטען מענשען, וואָס בעשעפטיגט זיך זינט איינינע יאָהר אויף אַזאַ מין אַמט, איינער פון די יונגע ריכטער גיט איבער פאָלגענדע פּרטים פון זיין אַרבייט.

— „אין מיין קאָמפּעטענץ געפינט זיך נאָר שווערע און פערפּלאָנטערטע ענינים. די לייכטערע ווערען ערלעדיגט דורכ'ן פרידענסריכטער. ד״ה, אַז מיר קומט אויס זיך ס'רוב צו בעשעפטיגען מיט די אַזוי גערופענע „פערברעכענס" פון די יוגענדליכע דאָס רוב פון די פערברעכענס זענען בעגאַנגען געוואָרען צוליב אַ גרויסער מאַטעריעלער נויט, און דעריבער איז פערשטענדליך, אַז דער גרעסטער טייל פון די יוגענדליכע, וואָס ס'קומט מיר אויס צו פערהערען, געהערט צו די אָרימערע, נויטבעדערפטיגע עלעמענטען. פערברעכען צוליב נויט בילדען דעם גרעסטען טייל פון די ענינים. נאָך זיי גערען פערברעכענס, וואָס זענען בעגאַנגען געוואָרען צוליב לייכטזין, צוליב נאַרישקייט, אונטער דער השפּעה פון שלעכטע ביכער, פון קינאָ־פילמען און צום סוף אַ ספּעציעלע קאַטעגאָריע פון אַן אומגעפער 20 פּראָצ. פון אַלע איבעריגע פערברעכער, צוליב שלעכטע, איינגעבוירענע אַנלאַגען: כמעט 20 פּראָצענט פון די יוגענדליכע פערברעכער זענען פּסיכאָפּאַטען, ד. ה. מענשען, וועמענס אינערליכער לעבען פערלויפט אויף נישט נאָרמאַלע, פערקריפּעלטע וועגען.

ווענען אַלע פאַלען בעקום איך די מיטיילונג פון דער פּאָליציי, וועלכע שיקט מיר צו דעם פּראָטאָקאָל און דעם יוגענדליכע'ן, וועלכע זמן איז חושד אין בעגעהן דעם פערברעכען. דער ערשטער פערהער קומט תמיד פאָר אין דער פּאָליציי. איך רעכען זיך אָבער ווייניג מיט איהם און פּרוב זיך אַליין צו בעקענען מיט'ן בעשולדיגטען.

דערביי ווענד איך אָן אַלע מיטלען, כדי דער פערהער זאָל נישט טראָגען קיין אָפיציעלען און האַרבען כאַראַקטער. ווי דאָס איז דער פאַל אין די פּאָליציי־בעצירקען. פאַר מיר איז וויכטיג זיך ערנסט דורכצושמועסען מיט דעם יוגענדליכען נישט וועגען דעם פערברעכען, נאָר בכלל וועגען איהם אַליין, כדי צו בעקומען אַ קלאָרע בילד וועגען די סיבות, וואָס האָבען איהם געשטויסען צו אַזאַ מין שוידערליכער טאַט. מיר איז אַפילו אויך וויכטיג, ער זאָל צוערשט לייקענען זיין שולד און ערשט זיך שפּעטער מודה זיין, מחמת אין דער ערשטער שורה אינטערעסירט מיר נישט דער פערברעכען, נאָר דער פערברעכער. כדי צו בעקומען אַ קלאָרען און ריכטיגען בילד וועגען דעם גייסטיגען לעבען פון דעם יוגענדליכען, פּרוב איך ראשית כל צו שאַפען מצב דעם יוגענדליכען צו מיר אַ פּאָלקאָמען צוטרוי. איך וויל, ער זאָל אין מיר זעהן נישט דעם ריכטער, נאָר אַן עלטערן חבר, וועמען ער קאָן אָנפערטרויען זיינע איבערלעבונגען און טאַטען.

למשל, נישט לאַנג צוריק האָט מען צו מיר געבראַכט אַ יונגען 16־יעהריגען בחור, וועלכען מען האָט בעשולדיגט אין אַ סעקסועלען פערברעכען. לויט דעם אויספאָרשונגס־אַקט פון דער פּאָליציי איז געווען צו זעהן, אַז ער איז טאַקע דעם פערברעכען בעגאַנגען. אין זיין שולד האָב איך נישט געצווייפעלט. דער יונגעל האָט אָבער געלייקענט, און האָט זיך נישט אַריינגעלאָזען אויף קיין שום שמועס. צום סוף איז מיר אָבער געלונגען, אַז ער זאָל זיך פונאַנדערעדען. דאָך איז ער זיך נישט מודה געווען. איך האָב איהם אָפּגעלאָזען און ביים געזעגענען זיך געזאָגט: „אויב דו וועסט פיהלען אַ בעדערפעניש זיך מיט מיר נאָך אַמאָל דורכצורעדען און מיר עפּעס וואָס דערצעהלען, טאָ שרייב מיר אָן. איבערלייג זיך נאָך אַמאָל, אפשר האָסטו מיר עפּעס צו זאָגען". דער יונגעל האָט אַ שמייכעל געטון, האָט זיך אומגעדרעהט און איז קאַלטבלוטיג אַרויסגעגאַנגען פון צימער. צוויי טעג שפּעטער האָב איך פון איהם בעקומען אַ קאַרטעל, דורך וועלכער ער האָט אָנגעפרעגט, ווען ער קען קומען. ער איז געקומען און זיך מודה געווען. אַ צווייטער פאַל: אַ 10־יעהריגער יונגעל קומט אין דער בעגלייטונג פון זיין פאָטער, וועלכער איז, ווי עס שיינט, אַ גראָבער און אומגעבילדעטער מענש. ער ענטפערט קורץ אויף אַלע פראַגען און וואַרפט תמיד אַ בליק אויפ'ן פאָטער. איך פערשטעה, אַז כל־זמן דער פאָטער וועט זיין אין צימער, וועל איך פון איהם גאָר נישט אַרויסבעקומען. און טאַקע, ווי איך האָב נאָר דעם פאָטער אַרויסגעשיקט פון צימער, האָט זיך דער יונגעל צעוויינט און האָט מיר בעשריבען די שוידערליכע אַטמאָספער, אין וועלכער עס קומט אויס צו לעבען אינדערהיים. ער האָט מורא, אַז אויב ער וועט זיך מודה זיין, טאָ וועט איהם דער פאָטער הרג'ענען. דעריבער לייקענט ער זיין שולד. איך האָב איהם פערשפּראָכען, אַז דער פאָטער וועט איהם גאָרנישט טון. אין אַ צייט אַרום האָב איך פון איהם בעקומען אַ קאַרטעל, אין וועלכער ער שרייבט אַז דער פאָטער האָט איהם אַפילו נישט דערמאָהנט וועגען דעם גאַנצען ענין. איצט וועט ער זיך פערמיהען אַ צווייטען מאָל עס נישט צו טון.

איינע פון די וויכטיגסטע טיילען פון אונזער אויספאָרשונג איז דער ציל פעסטצושטעלען, צי פערשטעהט דער שולדיגער, אַז ער איז טאַקע פערגאַנגען אַ פערברעכען. דאָס איז איינע פון די שווערסטע און וויכטיגסטע אויפגאַבען. ס'רוב לאָזט זיך עס נישט לייכט אויפקלערען ביים פערהער, און איך נויטיג זיך כמעט תמיד אין דער הילף פון אַ פּסיכיאַטאָר. דערביי דאַרף אויך אויפגעקלערט ווערען, צי קען דעם פערברעכער ברענגען נוצען אַן איזאָלאַציע, ד. ה. צי וועט מען איהם קענען פערבעסערען, אויב מען וועט איהם פער'משפּט'ן צו תפיסה. די פּראַקטיק האָט בעוויזען, אַז כמעט 50 פּראָצענט פון די יוגענדליכע, וואָס זענען פער'משפּט צו תפיסה, פערלאָזען די טורמע אַלס גענייטע און פערביסענע פערברעכער. דעריבער סטאַרעט זיך תמיד דער אויספאָרשונגס־ריכטער פאַר יוגענדליכע אויסצומיידען אַזאַ מין שטראָף און זיך צו בעגנוגענען מיט אַ שטראָף, וואָס רייסט איהם נישט אַרויס פון דער סביבה, אין וועלכער ער האָט זיך אויפגעהאָדעוועט.

אַ צווייטער קאַפּיטעל אין אונזער אַרבייט זענען די יוגענדליכע עדות. עס לאָזט זיך אָפּטמאָל שווער פעסטשטעלען, צי דער יוגענדליכער, פון וועמענס עדות־זאָגען עס הענגט אָפּ דער גורל פון אַ צווייטען קינד, זאָגט אמת, אָדער נישט. אָפּטמאָל איז עס כמעט אוממעגליך פעסטצושטעלען. ווען עס קומט אויס צו האָבען צו טון מיט די דאָזיגע קליינע עדות, ווייס, וויפיל עס קומט אויס אויסצוהערען פערשידענע ליגענס, פאַנטאַזיעס און בכלל אויסגעטראַכטע מעשיות. אויפ'ן סמך פון מיין דערפאַהרונג בין איך געקומען צום אויספיהר, אַז ניכער קען מען גלויבען די גאָר קליינע קינדער, איידער די מעהר דערוואַקסענע יוגענדליכע. כמעט קיינמאָל טאָר נישט אין אַכט גענומען ווערען עדות־זאָגען פון מיידלעך אין עלטער פון 10 ביז 15 יאָהר. זיי דערצעהלען אויסגעטראַכטע מעשיות אָהן אַ בייזער כוונה, כמעט אומבעוואוסטזיניג, און גלויבען אַליין אין דעם, וואָס זיי דערצעהלען.

איצט האָבען מיר איינגעפיהרט אַ נייעם מעטאָד פון פערהער פון די עדות. מיר רופען נישט אַרויס די יונגע עדות צו זיך אין אויספאָרשונגס־קאַמער, נאָר גיהען צו זיי אַהיים. אין דער געוועהנליכער הויז־אַטמאָספער צווישען אייגענע מענשען איז דאָס קינד אויפריכטיגער, האָט נישט אַזוי מורא און ביי איהם איז אַ סך לייכטער זיך צו דערשלאָגען דעם אמת. אַמאָל קומט אונז אויס אויך מיטצושפּיעלען שפּילצייג, כדי צו געווינען דעם צוטרוי פון קינד — דעם „גוטען אָנקעל", וועלכער האָט געבראַכט אַזאַ שיינע פּאַפּוגיי און אַזעלכע געשמאַקע קאַרמעלען, קען מען אַלץ דערצעהלען, — טראַכט זיך דאָס קינד, דער מעטאָד האָט זיך בערעכטיגט. עס איז פעסטגעשטעלט, אַז דער פּראָצענט פון ריכטיגע עדות־זאָגען האָט זיך בעדייטענד פערגרעסערט.

פערשטעהט זיך, אַז ביז איצט קומט אונז אויס צו אַרבייטען נאָר אויפ'ן סמך פון אייגענער דערפאַהרונג. עס פעהלען נאָך די נויטיגע אויספאָרשונגס־אינסטיטוטען און די ליטעראַטור אין דעם וויכטיגען וויסענשאַפטליכען געביט.

א. ב—ן.

—:o:—

מיין רעקלאמע
איז גוטע סחורה
דערבעסטער טרינקט נור דעם וויין
פון דער בעוואוסטער פירמע
מענדיל בארנשטיין
„בארווין"
לאדז, נאוואמיעסקא 30
טעל. 58-30 טעל.
היט אייך פאר
פאלסיפיקאטען !!

מעבעל
לויט די אלער־נייעסטע אויסלענדישע מוסטערן
עמפפעהלט צו צוגענגליכע פרייזען און צו גינסטיגע בעדינגונגען די מעבעל־פאבריק
L.Salomonowicz Wschodnia 66
Tel. 34-25.

פערקויפט צום טייוועל.

46) (ראָמאַן).

קליין האָט געוואוסט, אַז די ספקות פון דעם פשאַראָווניק וועלען פערשווינדען, ווי נאָר ער וועט בענעהמען די וויכטיגקייט פון דעם ענין.

אַ חוץ דעם האָבען דאָ, אין דעם פערוואָרפענעם ווינקעל, די רייד פון אַן אינספּעקטאָר פון וואַרשאַווער אויספאָרשונגס־אַמט געהאַט די קראַפט פון אַ בעפעהל.

— איך וועל אַליין געהן אַ זוך טון אייער מענש, און איהר וועט מיר דערווייל שאַפען פאַר מיר אַ ביקס. אויב די הינר וועלען מיר שטערען אַריינצוגעהן אין הויז וועל איך זיי דערשיסען.

אין צעהן מינוט שפּעטער זענען אַלע דריי אַוועק צו דער וואוינונג פון פּאָלקאָווניק.

דער ריקער פשאַראָווניק האָט זיך געטרייסעלט אויף זיינע קורצע פיס און שווער געאָטעמט.

זיין דאַרער און הויכער געהילף האָט אַליין נישט געוואוסט, וואָס ער האָט דאָ צו טון.

קליין האָט מיט זיך מיטגעטראָגען אַ יאַגד־ביקס.

דער פּאָלקאָווניק האָט דאַכט זיך, ווידער געשלאָפען, ווען זיי האָבען זיך דערנעהנטערט צו דער טויער.

ביי דעם ערשטען קלינג אָבער, האָט זיך ווידער איבערגעחזרט די פריהעריגע ווילדע סצענע.

— פונוואַנען האָט ער עס אויסגעפונען אַזעלבע ווילדע הינר? — האָט קליין אַ פרעג געטון.

— אַ! איטליכער קען זיי דאָ! — האָט זיך אָנגערופען דער פשאַראָווניק. — צום גליק לאָזט זיי דער פּאָלקאָווניק קיינמאָל נישט אַרויס פון דעם פּאָלוואַרק.

עס האָט זיך געעפענט די איינגאַנגס־טיר און זאַווישאַ איז דערשינען אויף דער שוועל.

ער איז געשטאַנען אַ ווילע אומבעוועגליך, אומענטשלאָסען, קוקענדיג אויפ'ן טויער, און צונויפּבייסענדיג דערביי די פויסטען.

דער אַנזעהן פון פּאָליצייאישע מונדירען האָט אָבער, ווייזט אויס, געמאַכט אויף איהם אַן איינדרוק.

— מיר וועלען אייך קיין שום בייז נישט טון! — האָט קליין צו איהם אויסגעשריגען — איך וועל אָבער דערשיסען אייערע הינר, אויב איהר וועט זיי נישט איינגעהמען, און נישט אַריינלאָזען אונז אין הויז. חוץ מזה וועל איך אייך אַרעסטירען פאַר ענטגעגענשטעלען זיך דער פּאָליציי ביים דערפיהלען איהרע פליכטען.

אַנ'ערך דריי מינוט האָט זאַווישע זיך מישב געווען וועגען דער בעדייטונג פון אולטימאַטום, וואָס די פּאָליציי־לייט האָבען אַרויסגעשטעלט.

די הינר האָבען דערווייל מוראדיג געבילען, בייסענדיג מיט רציחה דעם אייזערנעם פאַרקאַן און דאָס טויער.

— גוט! — האָט אויסגערופען זאַווישאַ מיט אַ ציטערדיגער שטימע — איך וועל אייך אַריינלאָזען !... איך האָב נישט געוואָלט האַנדלען געגען געזעץ!... איך האָב זיך נאָר געמוזט פאָלגען דעם בעפעהל פון מיין באַלעבאָס !...

— אויב אַזוי, טאָ עפענט שנעלער דאָס טויער — האָט קליין אומגערולדיג בעפוילען.

דער אַלטער דינער איז צוגעגאַנגען צו דער שטאַל, געעפענט דאָס טויער, און צוגערופען די הינר.

די הינר האָבען אַ דריי געטון מיט די ווירלען און זיך מאָמענטאַל געפאָלגט.

זאַווישאַ האָט פערריגעלט הינטער זיי די טיר און איז צוגעגאַנגען צום טויער.

— דער פּאָלקאָווניק האָט מיר בעפוילען קיינעם נישט אַריינצולאָזען.

— פאַרוואָס, אייגענטליך? — האָט קליין אַ פרעג געטון, אַריינגעהענדיג אין הויף.

דער אַלטער האָט פּינטלעך מיט די אויגען פערשלאָסען דאָס טויער און אומצופרידען געענטפערט :

— אַזוי האָט ער בעפוילען. ער האָט ליב, אַז ס'איז רוהיג, און מ'שטערט איהם נישט.

אַלע פיער האָבען זיך געלאָזט געהן אין דער ריכטונג צום הויז.

זאַווישאַ איז, ברומענדיג עפּיס אונטער'ן נאָז געגאַנגען דער לעצטער.

דער דראָבנער רעגען האָט נישט אויפגעהערט מהר־שחורת'דיג צו טראָפּען.

— איך מוז אונטערזוכען דאָס גאַנצע הויז! — האָט קליין דערקלערט — זענען אַלע צימערן אָפען?

— ניין, הער ! איינינע זענען פערשפּאַרט אויף שלעסער.

— אַזוי !... נו, טאָ ברענגט אַהער די שליסלען!

זיי זענען אַריין אין אַ קליין פּירהויז.

אויף דער ערד זענען געלעגען אויסגעריבענע טעפּיכער, און אויף די ווענט זענען געהאַנגען קעפּ פון ווילדע ציגען, פון קאַבאַנעס, און אַ טרוקענע טשוטשעלע פון אַ פיש.

זאַווישאַ האָט אַריינגעבראַכט אַ בינטעל שליסלען און ס'האָט זיך אָנגעהויבען די רעוויזיע.

דאָס הויז האָט געהאַט צוויי שטאָק און איז בעשטאַנען פון ניין צימערן — פיער אונטען און פינף אויבען.

פון די פינף אויבערשטע צימערן זענען נאָר צוויי געווען מעבלירט.

די איבעריגע דריי זענען געווען לעערע, און די פּאָדלאָגעס אין זיי זענען געווען בעדעקט מיט אַ געדיכטען שיכט פון שטויב.

מיר בענוצען זיי קיינמאָל נישט — האָט זאַווישאַ דערקלערט, — איך בין שוין ביי דעם פּאָלקאָווניק אָנגעשטעלט פערציג יאָהר, און כ'האָב נאָך קיינמאָל נישט בעמערקט, ער זאָל אַהער אַריינגעהן. ער לעבט דאָ זעהר שטיל און איינזאַם. און דאָס טרעפט מיט אונז דאָס ערשטע מאָל אַזאַ מין פאַל, עמיצער זאָל צו אונז קומען.

קליין האָט אַ שמייכעל געטון.

ס'איז געווען קענטיג, אַז זאַווישאַ, וועלכער האָט בלי ספק געוואוסט אַ סך סודות פון זיין באַלעבאָס האָט בעשלאָסען נישט איינצורייסען מיט דער פּאָליציי.

ביי קליינען האָט אָבער דער פאַקט נישט אַרויסגערופען קיין סימפּאַטיע לגבי דעם אַלטען דינער.

ס'איז דאָך נישט געווען בעשטימט נאָך, צי זאַווישאַ איז געווען בלויז אַ טרייער דינער, צי אויך אַ שותף פון זיין באַלעבאָס.

די בעוואוינטע צימערן זענען געווען מעבלירט זעהר בעשיידען: אַ בעט, אַ נאַכט־טישעל, אַ בעפאַרבטער הילצערנער טיש און אַ שראַנק. מעהר גאָרנישט. נישט קיין שטולען, נישט קיין טעפּיכער, נישט קיין בילדער.

צו מאַכען אַ רעוויזיע אין די דאָזיגע צימערן איז געווען אַ בחנם'דיגע טרחא.

— איהר לעבט דאָ פּאַקטיש זעהר צוריקגעצויגען! — האָט קליין טרוקען אַ זאָג געטון — איך וועל נאָך אַהער צוריקקומען, נאָך דעם, ווי מיר וועלען דורכפיהרען די רעוויזיע אונטען. קומט אַרונטער.

אין דער קיך איז בלויז געשטאַנען אַ שטול און אַ טיש.

די נעבעכדיגע מעבלירונג פון עס־צימער און גאַסט־צימער איז בעשטאַנען פון דריי טישען, זיבען ווינער שטולען און אַן אַלטען קרעדענץ.

די זאַכען האָבען דאָ דערמאָהנט אַ געוועלבעל פון אַן אַלטוואַרג־הענדלער.

די פּאָדלאָגע און די ווענד זענען געווען הויל; אויף די שמוציגע אָפּגעריסענע טאַפּעטען האָבען זיך געטונקעלט פלעקען פון פייכטקייט. אומעטום איז געלעגען שטויב און מיסט.

(פאָרזעצונג קומט).

הומאָר — דער קונדס — סאַטירע
צוזאַמענגעשטעלט לכבוד שמחת תורה — ווּדן א. שאַרפּצינגעל

זיין סעזאָן.

היינט קלאַפּ מען הושענות...

זמן שמחתנו.

כּוּן דעם סוכּות׳דיגען יום־טוב
הערט דאָס האַרץ פערפולט מיט פרייד;
ס׳איז אַ „זמן פון שמחתנו",
מען פערגעסט אָן אַלע לייד.
וואַרפט דער ייד אַוועק די דאַגות
פון דעם נעכטען, וואָס פערביי;
היינט איז ער זיך משפחה
פרעהליך, האָפערדיג און פריי...

* * *

פּרל. „איזבּא פון סקאַרבּאָווא",
ווי אַנ׳„אתרוג" זעהט זי אויס;
צו דעם יודעלע, דעם „לולב",
פּאַקט איהר ליבע זייער גרויס...
און זי „בּענטשט" איהם מיט איהר ליבע
און זי נעהמט איהם אויפ׳ן שוים;
און זי טרייסעלט איהם און שאָקעלט —
ביז זי טרייסעלט אַלץ אַרויס...

פישעלע.

אַ „רייכער" טיש.

נאָכדעם, ווי זיין ווייב האָט איהם „געפּאַשעט" אין סוכּה מיט „אַלעם בעסטען" אין איהם דאָס, וואָס מען זעהט, געבליבען אויף שמחת תורה.

יאָסעלע ראָזענבלאַט האָט גענאָסען פון אַנ׳אַלטען שניידער.

מ׳האָט געפרעגט ביי יאָסעלע ראָזענבלאַט, וואָנעט ער קען דאָס אַזוי שעהן זינגען. האָט ער געענטפערט, אַז ער האָט אַ כך גענאָסען פון אַנ׳אַלטען שניידער.

— נאָר פון אַנ׳אַלטען שניידער? — האָבען אַלע זיך פערוואונדערט.

— יאָ, אַזוי איז עס, האָט ער בתמיכות געענטפערט,— דער אַלטער שניידער האָט מיר אַמאָל געגעבען אַ שמעק-טאַבּאַק האָב איך פון איהם גענאָסען...

שמחת תורה׳דיג

אין דער פּאָליטיק.

עס איז געוואָרען גאָר פרעהליך אין דער פּאָליטיק — מען האָט שוין אויפגעהערט צו רעדען תּגעגן שלום.

צוליב שמחת־תורה ווילען זיך די פּאָליטיקער, ווי מיר זעהן, נישט קאַליע מאַכען די שטימונג.
3
מען ריכט זיך אויך אויף אַ טענצעל.

צווישען שטרעזעמאַנען און בריאַנען האָבען זיך צוגעטשעפּעט אַזעלכע פריינדליכע בעציהונגען, וואָס אַנדערש ווי אַ טענצעל פּאַסט זיי נישט צו.

אין דער פּאָליטישער וועלט, וואַרט מען טאַקע מיט גרויס שפּאַנונג אויף דעם רקידה׳לע פון דעם פּאָרל: פּאַריז—בערלין.

אין די לעצטע טעג האָט מען אָנגעהויבען אין די פּאָליטישע ספערען אויך צו בעמערקען אַ פריינדשאַפטליכע שטימונג, מצד אַמעריקא צו די סאָוויעטען, צווישען וועלכע עס געהט עפּעס אָן אַ התלהבות׳דיגער מסחר.

ווען מען נעהמט נאָך אין אַכט, אַז ווענגען ענגין ווילנע, האָט מען היינטיגע וואָך קיין פּיפּס נישט געהערט, זעהט מען בולט די שמחת־תורהדיגע שטימונג, וואָס עס הערט איצט אין דער פּאָליטיק.

און היינט געה לעב אויף דער וועלט

שטעלט אייך פאָר, וואָס עס קען פּאַסירען אוי׳ף דער וועלט! נעכטען בין איך געגאַנגען מיט אַ שעהן מיידעל אין אַ רעסטאָראַן. ביי דער טיר פון רעסטאָראַן בעגעגען איך אַרויסגעהן מיין ווייב געאָרעמט מיט אַ פרעמדען. איך האָב געגעבען אַ פּאַרציע דעם מאַן און דערנאָך מיין ווייב.

נאָכדעם ווי איך האָב זיך שוין געהאַט מיט מיין ווייב אויסגע׳טענה׳עט, וואָס מיינט איהר האָט פּאַסירט?

דער פרעמדער מאַן איז אַריין מיט דער שעהנער מיידעל אין רעסטאָראַן און איז פערשוואונדען געוואָרען און איך בין געבליבען מיט מיין ווייב.

האָט איהר שוין געזעהן אַזאַ באַנדיט! דאָס, וואָס ער איז געגאַנגען מיט מיין ווייב איז איהם געווען ווייניג. מיין געליבטע איז איהם אַ פּנים בעסער געפעלען ווי מיין ווייב, האָט ער זי אויך צוגענומען. היינט געה לעב אויף דער וועלט!

אַפּגעקלאַפּטע הושענות.

די הושענות אָפּגעהאַקטע
ליגען איינזאַם און פערלאָזט...
האָט מען זיי געבראַקט, געשמיסען —
וויפל ס׳האָט זיך נאָר געלאָזט!

און געלאָזט האָט זיך — אָהן אויפהער
פּאַטשעווען כלאחר יד...
ווייל הושענות, נעבעך, האָבען
דאָך קיין ברירה נישט געהאַט!

און דעם גרימצאָרן דעם גאַנצען
האָבען יודען אויסגעלאָזט
אויף די צווייגעלעך געטריקענט
סיי פון היצען, סיי פון פראָסט...

אויסגעלאָזט דעם גאַנצען צאָרן,
אָפּגעקיהלט דעם שטאַרקען כעס,
פאַר די קלעפּ, וואָס מיר בעקומען
פאַר דעם גאַנצען יאָהר פון האַס...

פאַר די שווערע פעקלעך צרות,
פאַר דעם עלענד, פאַר דעם צער,
פאַר דעם ביסעל עגמת נפש,
אָט, פאַרוואָס! און אָט... דערפאַר!..

פאַר׳ן שמייסען, פאַר׳ן כלאַפּען,
פאַר די עוולות, פאַר די קלעפּ,
פאַר׳ן שטענדיגען פערדרייען
און אַראָפּבויגען די קעפּ...

האָט מען אונז געמאַכט פאַר „רוצחים",
פאַר נקמה-נעהמער, שלעכט!
און מיר האָבען זיך מיט פויסטען
זיך געלאָזט אי׳ן אַ געפעכט...

און ביי יודישע גזלנים
האָט די וועלט אַ פּסק געכאַפּט:
סליגט אַ ים... אַ וועלט... הושענות
פון דעם „יודענטום" צוקלאַפּט!

יאָקעל בן פלטקעל

אַ ישוב׳ניק טאַנצט מיט דער תּורה.

שמחת תורה צו הקפות האָט אַמאָל אַ ישובניק שטאַרק געטאַנצט און געפרעהט זיך מיט דער תורה. אויף דער פראַגע, פאַר וואָס איז ער זיך אַזוי שטאַרק משמח מיט דער תורה, האָט ער געענטפערט:

איך האָב מכּמה שנים געהאַנדעלט שותּפות מיט מיינעם אַ גוטען ייד. לעצטענס האָבען די געשעפטען אָנגעהויבען צו געהן מיט דער פוטער אַראָפּ האָב איך בעשטימט זיך מיט צו טיילען. נאָר זיין חשבּון איז איהם אַרויסגעקומען פון מיר 500 רובעל, איך האָב געלייקענט, אַז עס קומט איהם פון מיר עפּעס.

בקיצור, ער האָט מיך גערופען צו אַ דין תורה צום רב פון שטעטעל, דער רב האָט מיר געהייסען שווערען ביי אַ ספר תורה, אַז איך בין איהם גאָר נישט שולדיג, האָב איך אַזוי געטון...

נו, פרעג איך אייך, ווי אַזוי זאָל איך מיך נישט פרעהען מיט דער תורה. וואָס האָט מיר אָפּגעראַטעוועט 500 רובעל?...

הקפות אַזעלכע.

ווער ווייסט צי ער וועט זיך פון די דאָזיגע ווייבס-פערשוינען אַרויסדרעהען.

ביאָגראַפיעס.

בעני אַדלער.

פון קונדס־לעקסיקאָן.

אַז מיר האָבען פאַר זיך אַנ׳אַקטיאָר, זאָגט שוין בלויז זיין נאָמען: אַדלער.

די אַדלערס זענען שוין, ווייזט אויס, פעראורטיילט צו זיין אַקטיאָרען.

יעקב אַדלער, יוליוס אַדלער, און איצט בעני אַדלער.

ווענגען בעני אַדלערס געבורט, ווייסען מיר נישט צו דערצעהלען, ווייל בסך הכּל זעהען מיר איהם דאָ ביי אונז קוים אַ האַלב יאָהר צייט. בעת זיין געבורט האָבען מיר ווענגען איהם נאָך נישט געוואוסט.

מיר ווייסען נאָר, אַז פּלוצים איז איהם בעפאַלען אַ משוגעת און ער איז געוואָרען אַנ׳אַקטיאָר. דאָס דאָזיגע משוגעת זעהט מען אַרויס פון אַלע זיינע ראָלען, וואָס ער שפּילט.
3
פּונקט אַזוי ווי ער קען זיך נישט בעפרייען פון זיין אַקטיאָרישקייט, אַזוי קאָן ער זיך נישט בעפרייען פון זיין משוגעת.

זיינע העלדען, וואָס ער שפּילט, לאָזט ער פריהער נישט אָפּ, ביז ער מאַכט זיי משוגע. און ווען זיי זענען שוין משוגע, שפּילט ער אַמבעסטען. דעריבער איז ער דער בעסטער „משוגענער" אויף דער יודישער ביהנע.

און נאָר אַ דאַנק זיין משוגעת שפּילט ער „האַמלעט".

אי׳ן טאַקע זעהר שלעכט...

וואָס טוט דער חזן: ווען ער שטעהט ביים עמוד, אין איין האַנד האַלט ער דעם אתרוג אין דער צווייטער האַנד — דעם לולב, און עס הויבען זיך איהם אָן צו גליטשען די ברילען פון נאָז?

איז טאַקע זעהר שלעכט...

שפּאַס פון פאַמיליען־ווינקעל

אַ שטאָך פאַר אַ שטאָך!

מאַן (שטעהט מיט זיינע הענד אין זיינע הויזען־קעשענעס, און לאַכט). — אַך, ווייבער, ווייבער! ווען איהר וואָלט נישט געהאַט קיין פּודער און אַ שפּיגעל, וואָלט איהר נישט געהאַט וואָס צו טון מיט אייערע הענד.

ווייב. — און וואָס וואָלט איהר, מענער, געטון מיט אייערע הענט, ווען איהר האָט נישט קיין קעשענעס אין אייערע הויזען?

ווער קען גלייך דערקענען אַ ליגנער?

היים. — זאָג מיר, ברוך, איז פערהאַן אַזאַ זאַך אויף דער וועלט, וועלכע זאָל גלייך דערקענען ווען אַ מאַן זאָגט ליגען.

ברוך: געווים... אַ פרוי.

צווישען פריינד

— מיין שעהנע קאַסירקע האָט מיך פערלאָזען.
— פאַרוואָס פּלוצים?
— זי האָט מיך געכאַפּט זיך קושען מיט מיין ווייב.

א פריינדליכע עצה

מאַן — וואָס טוט מען, וואָס איך געדענק נישט פון דאַנען ביז אַהער. איך פערגעס אַלעס.

ווייב — עט, מאַך פון דעם קיין וועזען. פערגעס וועגען דעם...

פון אויסלענדישען מאַרק

אימפּאָרטירטער הומאָר מיט וואַלאָריזירטען צאָל

מען קען אַלעס ערוואַרטען

מוטער (צו איהר קינד): — זאָג מיר, פאַרוואָס דאַרפען מיר זיין צו אָרימע גוט-האַרציג?

— ווייל מען קען נישט וויסען, וואָס מאָרגען קען זיין... יעדער איינער פון די אָרימע, קאָן נאָך ווערען רייך.

ער האָט אויך פריינד

— איך האָב נאָך נישט געהערט, אַז אַ מיזער זאָל דיך בערעדען.

רעד נישט קיין נאַרישקייט. וואָס, איך האָב גאָר קיין פריינד נישט?

ליבע צו ליבע איז נישט גלייך

ער: דו ביזט שוין אונטערגעגאַנגען מיט אַ בחור?
זי: יאָ, איך געה מיט איהם איצט אויך.
ער: און דו האָסט איהם ליב?
זי: אודאי
ער: וואָרום זשע געהסטו מיט מיר, אַז דו האָסט אַן אַנדערען?
זי: ווייל יענער איז מיין ברודער.

געקושט?...

היינטיגע צייטען, אַז אַ בחור בעגעגענט זיך מיט אַ מיידעל, פרעגט ער איהר: — האָב איך איך ערגעץ וואו נישט געקושט?

מעבעל?

דעם גרעסטען מעבעל שלאף־צימער, עס־צימער, קינדער־צימער א.אז.וו.
און עלעגאנטעסטען אויסוואהל פון
קאמפלעטע איינריכטונגען, ווי אויך איינצעלנע מעבעל־שטיק אמביליגסטען און אויף בעסטע בעדינגונגען
עמפפעהלט די גרעסטע און רעיעלסטע מעבעל־פאבריק אין לאדז

MARKOWICZ i NASIELSKI

פאבריק: PIOTRKOWSKA 6, Południowa 10, tel. 49-71

אכטונג, לאדז און אומגעגענד!
דעם גרעסטען אויסוואהל פון יודישע ליטעראטור
בעקומט איהר נאר אין דער בוכהאנדלונג פון
נ. בערלינסקי אלט־שטאט 12
(לינקע אפ. 2 שטאק)
בעמערקונג: אויף לאגער ביכער פון: קלעצקין, „ביכער", „קולטור־ליגע", בושאזא, „די וועלט", גיטלין, „נייע קולטור", ווי אויך אמעריקאנער און בערלינער.
ספעציעלער אויסוואהל פון יודישע פיעסען.
גוטע בעדינגונגען. גוטע בעדינגונגען.

וויכטיג פאר גאלאנטעריע־סוחרים פון פראווינץ!
די ביליגסטע קוועלע פון געטרעס
צום ווינטער־סעזאן, אויך פערש. ווארימע שטובען־שיך
לאדז, פאלודניאווא 20,
ביי געבר. ראקמאן. 808

אויף ראטעס!!!
אויבער־העמדער
און נאכט־העמדער
פון פאפעלין, זעפיר און אנדערע שטאפען
צו בעקומען אין דער ערשטקלאסיגער פראצאווניע פון
J. WOROBIEJCZYK
41. KILINKSIEGO 41

טיטשריפט־ביורא
ב. האכבערג פאנסקא 1 טעל. 36 77
ערלעדיגט אלע ארט געריכטליכע און שטייער אנגעלע־גענהייטען אין אלע אמטען אויך אויף לאדזער וואיע־וואידזטווא רעיעל און פינקטליך.
בעמערקונג: וועגען פערשידענע שטייער־פראגען נעהם איך פערזענליך אן צווישען 5-6 נאכמיטאג.

געזעלש. צו פערשפרייטען פאך־קענטע־נישען ביי יודישע פויען אין לאדז
„ארבייט" (PRACA)
וואולטשאנסקא 21, טעל. 15-67
נעמט אן איינשרייבונגען אויף:
1) שניידעריי; 2) האנד־ארבייטען; 3) נייהען און וועש־צישניידען; 4) אנדולאציע; 5) קינסטלערישע מאשין־שטיקעריי; 6) מאניקיר. 1323

Szkoła Przemysłowa
Tow. Sz. Oświaty i Wiedzy Techn. wśród Żydów
POMOSKA 46/48, TEL. 63-80
נעהמט אן איינשרייבונגען אין דער ערשטער קלאס אויף די אפטיילונגען:
מעכאנישע, עלעקטראטעכנישע און וועבעריי.
די קאנצעלאריע איז טעטיג פון 10 ביז 2 נאכמ.

אמביליגסטען און אויף די בעקוועמסטע בעדינגונגען!
קען מען קויפען אלערליי פעל־ץ־ווארעץ
נאר ביי דער לאנג־יעהריגער פירמע
ל. ב. פעפער, 42 ווסכאדנא 42.
בעמערקונג: די קירזשנער־ווערקשטעל אויפ'ן ארט. די ארבייט ווערט אויסגעפיהרט פינקטליך און רעיעל.

רעטשניצע
פון דאקטוירים־ספעצ. און דענטיסטען־קאבינעט.
פעטריקאווער 62, טעל. 31-53.

אינערל. קראנקהייטן	ד"ר ב. ראבינזאהן " מ. וואלפסאן " א. טענענבוים	פון 3½—2½ און 7 " 2—12 " 6—4
כירורגישע קראנקהייטן	ד"ר י. שרייבער " א. פאלטאנסקי	פון 4—2½ און 8—7 " 1—12 און 6—5
פרויען־קראנקהייטן און געבורטס־הילף	ד"ר ד. אלטערמאן " ם. פעלדמאן פרוי ד"ר ח. זקלדאוויטש־קלאטשקא " נוסטאווא זאנד טענענבוים	פון 11—1 " 7½—5½ שבת, זונט., דינסט., דאנ. 3-5 זונט., מאנט., מיט., פרייט. 3
קינדער־קראנקהייטן	ד"ר ם. גוטענטאג " ל. פאמיליער	פון 10—11 און 6—7 " 12—1 און 4—5
נערווען־קראנק.	ד"ר ם. משלאנקא	פון 6—7 וואכענט. 1—
אויגן־קראנקהייטן	ד"ר י. טמופאי " ם. האלענדערסקא	פון 1—2 און 4—5 11—12, 6—8 זונט. 12—
נאז, האלז און אויערן־קראנק.	ד"ר פ. קלאטשקא " באל. קאן	פון 11—1 און 7—8 " 3½—5½
הויט־ און ווענערישע קראנק.	ד"ר פ. ברדין " י. שאלאזשינסקי	פון 12½—3½ " 6—8
ציין־ און מויל־קראנקהייטן	צאן־ארצט ם. שפערע ם. רעזניקאוו ב. פשודנאווסקא נ. קאצקנבאגן	פון 9—10¾ און 8—9 " 11—1¼ " 2¼—5 " 5¼—8

די רעטשניצע איז טעטיג טעגליך פון 9 פריה ביז 9 אין אווענד.
קווארץ־לאמפען אין רענטגען־בעשטראהלונג
עס ווערען געמאכט אפעראציעס, בעשטראהלונגען מיט קווארץ־לאמפען, עלעקטריזאציע און אנאליזען, קינסטליכע ציינער, קאראנעס, גאלד־בריקען און פלאמבען.
וויזיטען אין שטאדט. נאכט־דיזשור. געבורט־הילף.

MIEJSKI KINEMATOGRAF OŚWIATOWY
Wodny Rynek (róg Rokicińskiej) tel. 18-26
Dojazd tramwajami 16 i 10.
Od wtorku, dnia 2-go do poniedziałku, dnia 8-go października 1928 r. włącznie
dla dorosłych: dla dorosłych:
„Syn Marnotrawny"
Następny program:
„DANTON i ROBESPIERRE"
dla młodzieży: dla młodzieży:
„Żyd wieczny tułacz"
według powieści Eugeniusza Suego.
W poczekalniach kina codz. do g.22 audycje radjofonicz

אויף ראטעס!
הערען־ און דאמען־קאנפעקציאן
אויך פערשידענע געגענשטענדע אויף גוטע בעדינגונגען איז צו בעקומען ביי
אבראם האכבערג
זשעראמסקיעגא 1. טעל. 77-36.

ערשטקלאסיגער
דאמען־שניידער־ווערקשטעל
מ. ברייטשטיין
זגערזשער 24
טיילט מיט דער ג' קונדשאפט, אז ס'זיינען אנגעקומען די נייעסטע מאדעלען צום הערבסט־סעזאן. בעשטעלונג פון איינענע און אנפערטרויטע סחורות ווערען אנגענומען. קירזשנער־ווערקשטעל אויפ'ן ארט אונטער אייגענער אויפזיכט. צוגענגליכע פרייזן. בעסטע בעדינגונגען.

ROCZNY WIECZOROWY KURS TKACTWA
przy SZKOLE PRZEMYSŁOWEJ
POMORSKA 46/48, Tel. 63-80.
ס'ווערט געלערנט: בינד־טעאריע, וועב־טעכנאלאגיע, שטאף קענטעניס און געוועב־אנאליזען.
די קאנצעלאריע פון די קורסן נעהמט אן איינשרייבונגען מאנטאג, דינסטאג, מיטוואך און דאנערשטאג פון 7—9 אוו.

Dr. med. NIEWIAŻSKI
Sienkiewicza 34, tel. 59-40
ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט־קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער־שוועכע.
נעמט אן פון 5—9 אוונט זונטאג און חגאות פון 11—1 מיטאג

PRZYMUSOWE LICYTACJE.

(Dokończenie).

W dn. 19 października 1928 r. między godz. 9-tą rano, a 4-tą pp.

422. Bromberg J., Piotrkowska 152, meble.
424. Drynchowski J., Sienkiewicza 56, otomana.
425. Engelman R, Wólczańska 168, kredens.
426. Fajgenberg I., Piotrkowska 164, meble.
427. Glezer M., Północna 12, maszyna do szycia.
428. Goździcki M., Rokicińska 37, szafa.
429. Grzegorzewski M., Wólczańska 139, meble.
430. Kreutzberg, Kopernika 58, maszyna do pisania, kasa ogniotrwała.
431. Lipszyc I., Piotrkowska 152, meble.
432. Melducz J., Wólczańska 146, meble.
433. Pahl E., Piotrkowska 166, 2 biurka.
434. Pacak W., Wólczańska 140, meble.
435. Rubin S., Główna 56, meble.
437. Abramowicz J., Sienkiewicza 102, maszyna do szycia.
438. Abramowicz I., Główna 65, szafa.
439. Bornsztajn J., Kopernika 4, maszyna do szycia.
440. Bauer T., Nawrot 94, meble.
441. Borkowski A.. Rokicinska 11/13, meble.
442. Bromberg J., Piotrkowska 152, meble.
443. Bergman A., Kilińskiego 133, meble.
444. Marta Bauer, Żelazna 15, meble.
445. Bartoszewski I., Napiórkowskiego 172, maszyna do szycia.
446. Birencwajg B., Przejazd 40, kredens.
447. Cudkowicz W., Główna 65, 20 sztuk koszul.
448. Cwajgenbaum A., Główna 61, garderoba.
449. Cybuch L., Przejazd 49, meble.
450. Dobersztajn A., Zygmuntowska 5, meble.
451. Dorembus B., Główna 55, 4 zegary.
452. Dybczyńska T., Sienkiewicza 53, zegar.
453. Ekiert A., Zygmuntowska 11, szafa.
454. Engel A., Gubernatorska 38, szafa.
455. Eberhard H., Kilińskiego 150, meble.
456. Fiszer J., Kilińskiego 203, meble.
457. Fast H.. Abramowskiego 7, biurko.
458. Fiszer Z., Napiórkowskiego 70, maszyna do pisania.
459. Grzelczak A., Rokicińska 127, kredens.
460. Goldlust Sz., Przejazd 30, meble.
461. Gerlicki Sz., Dobra 3, meble.
462. Garfinkiel Jankiel, Przędzalniana 48, meble.
463. Gutman I., Nawrot 100, szafa.
464. Górkiewicz J., Abramowskiego 3, meble.
465. Gilzner I., Główna 67, meble.
466. Goldkind B. Nowozarzewska 33, meble.
467. Galusiński St., Piotrkowska 108, 12 stolików.
468. Górski i Śpiewak i S-ka, Piotrkowska 254, kasa ogniotrwała, meble.
469. Hudes A., Główna 67, szafa.
470. Hoffman J. Kilińskiego 214, meble.
471. Horowicz J., Rokicińska 9, materjały piśmienne
472. Hince J., Przędzalniana 83, maszyna do szycia.
473. Janicki J., Piotrkowska 200, biurko.
474. Kielan J., Rokicińska 147, stół i krzesło.
475. Kempińscy M. J. H., Radwańska 44, maszyna do szycia, meble.
476. Kozłowski K., Piotrkowska 273, meble.
477. Klein Sz., Rokicińska 24, meble.
478. Kazryl R., Pusta 9, meble.
479. Krumholc Mozes, Piotrkowska 145, meble.
480. Koplowicz J., Kilińskiego 134, 2 lustra.
481. Knystel E., Główna 67, meble.
482. Klauze K., Kilinskiego 138, kasa ogniotrwała, maszyna do pisania.
483. Kunig H., Napiórkowskiego 119, meble.
484. Kassman A., Piotrkowska 149, meble.
485. Kuźnik Wł., Przejazd 16, meble.
486. Lutrosiński St., Piotrkowska 225, meble.
487. Łazuchiewicz J., N.-Zarzewska 12, meble.
488. Lieske R., Sienkiewicza 165, kasa ogniotrwała, meble.
489. Lipowicz J., Główna 61, szafa.
490. Laskier Ch., Główna 55, meble
491. Lichtensztajn Wł., Piotrkowska 182, maszyna do pisania, biurko.
492. Lipszyc I., Piotrkowska 152, szafa.
493. Litwin B., Piotrkowska 207, 150 mtr. jedwabiu.
494. Meyerowa A., Andrzeja 56, meble.
495. Morawiecki W., Sienkiewicza 48, meble.
496. Młotkiewicza Sz., Sienkiewicza 56, meble.
497. Mühle B., Przejazd 20, meble.
498. Mühle W Przejazd 20, meble.
499. Mühle E., Przejazd 20.
500. Myśliborski A., Główna 31, szafa.
501. Neuman E., Tuszyńska 13, meble.
502. Gier O., Żelazna 9, meble, maszyna do szycia.
503. Patt Menachem. Szara 12, lustro.
504. Peterman Fr., Szara 7, maszyna do szycia, meble
505. Parzenczewski Sz., Targowa 39, meble.
506. Petzold F., Główna 8, 40 swetrów damskich.
507. Pisakowski B., Piotrkowska 200, meble.
508. Pahl E., Piotrkowska 166, meble.
509. Potz J., Sienkiewicza 32, krowa.
510. Przednówek S., Nowozarzewska 9, 30 chustek baweln.
511. Piątkowski I.. Napiórkowskiego 158, wóz gospodarczy.
512. Pilicer I., Karola 5, 3 szt. tow. wełn.
513. Rytke A., Henryka 3, magiel.
514. Raschig I., Sienkiewicza 70/72, meble.
515. Renert A., Przędzalniana 31, kredens.
516. Rozen E., Juljusza 3, meble.
517. Rozenberg B., Piotrkowska 103, meble.
518. Rubinsztajn D., Piotrkowska 182, meble.
519. Rywlin W., Piotrkowska 191, kredens.
520. Rozmaryn P., Karola 8, meble.
521. Rajch Ch., Piotrkowska 145, meble.
522. Rogalski H., Kilinskiego 143, meble.
523. Rubin I., Nowozarzewska 16, meble.
524. Rajtberger A., Piotrkowska 123, meble.
525. Rozeenblat D., Piotrkowska 218, meble.
526. Szafler E., Granitowa 18, zegar.
527. Szwartz, Henryk 10, 1 mtr. desek.
528. Szeligowski F., Karolewska 28, szafa.
529. Szwankowski Fr., Nawrot 82, meble.
530. Szyper I., Kilińskiego 120, meble, pianino.
531. Stobiecki J., Główna 32, meble
532. Sieradzki W., Piotrkowska 132, meble.
533. Sztelle A., Główna 6, lustro.
534. Szaniawski T., Piotrkowska, 120, meble.
535. Śpiewak M., Piotrkowska 254, kasa ogniotrwała, meble.
536. Szajn Z., Kilińskiego 143, meble.
537. Szafirman D., Główna 53, meble, urządzenie sklepu.
538. Sobierajski S., Piotrkowska 225, meble.
539. Szram C., Przędzalniana 85, 100 sztuk zeszytów.
540. Szafir J., Nowozarzewska 11.
541. Szydłowski I, Żeromskiego 85, mydło.
542. Taub H., Wodny Rynek 14, meble.
543. Wiener H., Główna 42, szafa.
544. Wajnberger M., Sienkiewicza 40, meble.
545. Windzberg M., Karola 3, meble.
546. Wandachowicz J., Gubernatorska 15, meble.
547. Wolnicki A., Główna 41, obuwie.
548. Walcman J., Nowozarzewska 5, meble.
549. Zalcensztajn, Rokicińska 31, meble.
550. Zelman F., Rokicińska 8, maszyna do szycia.
551. Zalc Ch., Główna 55, meble.
552. Zylberszac I., Główna 41, 2 palta damskie.
553. Zapędowska K., Gubernatorska 26, meble.

דער גרעסטער
דער עלעגאנטעסטער
אבער דער ביליגסטער

מעבעל

צו די קומענדיגע יום טובים עמפפעהל איך די שעהנסטע שלאף=צימער, עס=צימער, קאבינעטען,
ווי אויך איינצעלנע שטיק אויף די בעסטע בעדינגונגען צו די ביליגסטע פרייזען.

9 I. NASIELSKI 9
פעטריקויער 9 טעל. 47-09
אנקוקען מיין געשעפט — אהן קויפצוואנג.

לעטשניצע פון דאקטוירים ספעציאַליסטען
און דענטיסטישער קאבינעט.
בזשעזשינער 11, טעלעפאָן 37=63
אָפען פון 9 פריה ביז 7 אָוועגד.

ד״ר וואָלינסקי נאָז, האלז, אויערן קר.	4—3
ד״ר הערשנער קינדער קראנקהייטען	4½-3 11-9
ד״ר שיפּמאן אינערליכע קראנקהייטען	1—11
ד״ר לוביטש הויט און געשלעכטס-קר.	1½—12½
ד״ר שמירגעלד נערווען און גײַסטיגע קר.	2—1
ד״ר גאלדבלאַט אויגען-קראנקהייטען	½—12½
ד״ר עליאַסבערג כירורגישע קראנקה.	2—1
ד״ר בערגמאן פרויען און געבורטס-הילף	4—3

פסיכא-טעראפּיע, שפּראַך-שטערונגען ווי שטאַמלען א. א. ווי פּאָקען-שטעכען, קינסטליכע בערג-זון-באשטראַהלונג איינשפריצונגען, מאסאזשען, עלעקטריזאציע, אָפּעראציעס. אויף פערלאנג—היזיטען אין שטאָט.—אין לאבאראטאריום ווערען אנגענומען אלע ארט אנאליזען, ווי אויך פלעגמע און בלוט

אימפּונגען געגען שקאַרלאַטין.

ד״ר לאַזשינסקי סטאַ אפּאָלסקא
צאהן-ארצט 10—1 3 6
קינסטליכע צייהן, קאראָנען, מאָסטען א. א. וו.

די לעטשניצע איז אויך טעטיג זונטאג.

טליתים=פאַבריק
אויסארבייטונג פון וואָלענע, האלב-וואָלענע, זיידענע טליתים כמו טערקישע, ווי אויך טליתים-קטנים, הורט און דעטייל מיט אויספּערטיגונג, אויך גארטלען, שפּאניעס און ציצית, צו בעקומען ביליגער ווי איבעראל
ביי **א. ח. ציטרינאווסקי, קאמיעננא 1.**
אין 2. טויער, פּארטער. קומט און איבערצייגט אייך!
בעמ.: ס'ווערען אויך אנגענומען אלטע טליתים צום וואשען.

דער הייל=אנשטאלט פאר
שטאמלער (Jąkały)
ש. זשילקעוויטש ווארשא כלאדנא 22.
גרינדליכע אויסהיילונג פון דעם פעהלער גוט צו רעדען. שיקט ארויס גראטיס א אנספעקטען בראָשורען. פּערזענליך אין קאנצעלאריע טעגליך פון 4—5 נ״מ.

שפּארט-געלד!
קויפט
שירמס,
שטעקענס
נור אין דער ווערקשטעל פון
ס. פייגענבוים, נאַרוטאָוויטשאַ 19
ווייל איהר קענט דאָרט קויפען מיט
25% ביליגער ווי איבעראל.
אכטונג! עס ווערען אנגענומען אלערליי רעפּעראטורען און דעקונג.

נאָך א לענגערער אפּוועזענהייט בין איך
צוריקגעקעהרט
און נעהם אן אינטערעסאַנטען אין פערשידענע
געריכטס- און היפּאטעקן-ענינים
משה פיינקינד פּיעטרקאָוו=טריב.
פּילסודסקי 36.

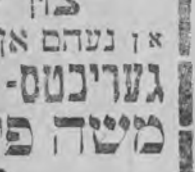

פעלד=בעטען
לעזשאקעס, קינדער-שטיהלען
פון דער פירמע **„OMEGA"**
מיט פיל יעהריגע גאראנטיע
פאבריק לאדז, יוליוש-גאַס 4
צו בעקומען אין אלע מעבעל-געשעפטען

LEKARZ DENTYSTA צאהן=ארצט
St. GELBERG
זאַכאַדניאַ 15, טעל. 31=08.
היילט גאנץ פערנאכלעסיגטע צייהן- און מונד-קראנקה. צאהן-ציהונג אָהן שמערצען, היילט מיט ליכט-בעשטראַהלונג, ספּעציעלער לאבאראטאָריום פון קינסטליכע צייהן.
נעהמט אָן פון 9 פריה ביז 7 אָוועגד.

פאטאגראפירט זיך
וואו ס'איז ביליג און גוט
נאר אין דעם פאטאגראפישען אַטעליער
פון די פעראייניגטע
פאטאגראפיסטען
לאָדז, נאַרוטאָוויטשאַ 13, טעל. 25=00.

מיר מאַכען בעקאנט דעם געעהרטען יודישען פּובליקום, אז כדי צו מאַכען מעגליך, וואָס ברייטערע קרייזען פון דער בעפעלקערונג זיך צו פאָטאָגראפירען ביליג און גוט אין אונזער אנשטאלט, האָבען מיר בעשטימט פאָלגענדע קאנקורענץ=פרייזען:

12 פאטאגראפיעס	. . . .	3 זל.
6 פאסטקאַרטען רעטוש.	די גאַנצע פיגור	4 „
6 גאַבינעט-פאטאגראפיעס	„ „	10 „
1 פאטא-פארטרעט פון אטיר 40/50	„ „	10 „

ס'ווערען אנגענומען פון אַמאַטאָרען זעמטל. פאטאגראַפישע אַרבייטען.
בעמערקונג: א שלעכט וועטער שטערט נישט די אויפנאַהמען.
דער פאָטאָגראפישער אַטעליער איז טעטיג אָהן איבער-רייס פון 9 פריה ביז 7 אין אָוועגד.
אונזער פירמע שיקט נישט ארויס קיין שום אגענטען.

פוטערס
אַלער אַרט
מענער=היטען
צו קאנקורענץ=פרייזען עמפּפעהלט
היימאן טוראבינער
82 פעטריקאָווער 82.
1302

פעלץ = אויסארבייטונגען
פון אייגענע און אָנפערטרויטע-וואַרע עמפּפעהלט צום ווינטער-סעזאָן די ערשט - קלאסיגע קירזשנער = ווערקשטעל פון
מ. שאליט, פעטריקאָווער 33
צוגענגליכע פרייזען און גוטע בעדינגונגען. 937

א לעהרערין
א גוטע פּעדאגאָגין ערטיילט אונטערריכט אין יודישער, פּוילישער און דייטשער, שפּראַכען פאר ערוואַקסענע צו ביליגע פּרייזען 697
לאסמאן בזשעזשינער 15

Dr. ADAM
GROSGLIK
Al Kościuszki 27
tel. 51-78,
הויט און וועגערישע קראנקה. רענטגען און ליכט-הייל אינסט.
נעמט אן פון 4—7 אין אָוועגד
צוריגגעקעהרט

Dr. med.
L. Pikielny
אוראָלאָג
ספּעציעל ארצט פאר נירען בלאָזען און האַרן-קראנק.
NAWROT 8
tel. 19-90
עמפּפאנגט פון 4—7 אָוו.

Dr. med.
J. HERSZFINKIEL
15 Zawadzka 15,
telefon 11-87
קינדער=קראַנקהייטען
נעמט אָן פון 8—10 פאַרמ.
און פון 3—5 נאָכמיטאָג.

אכטונג, גאַלאַנטערי-סוחרים פון פּראווינץ!
די ביליגסטע קוועלע פון
געטרעס
צום ווינטער=סעזאָן
לאָדז, דרעוונאווסקא 2
ביי מ. צוקער.

צאַהן=אַרצט 1276
H. OBODOWSKA
שענקעוויטשא 26
צוריקגעקעהרט.
עמפּפאַנגס-שעה'ן פון 10—1 מיטאָג און פון 4—7 אָוועגד.

לעטשניצע פון דאקטוירים הפּעציאַליסטען
און ערצטליך-דענטיסטישער קאבינעט
זגיערסקא 17 טעל. 16-33.

ד״ר ראַקאָווסקי	נאָז האלז, אויערן קר.	10—11 2—3 7—8
ד״ר רוזשאנער	הויט און געשלעכטס קר.	10—11 1—2
ד״ר גאָלדשטיין-פּאָלאַק	אויגען-קראנקהייטען	1—2 7—8
ד״ר יוסטמאַן	נערווען קראנקהייטען	12—2
ד״ר ראָזענצווייג	קינדער-קראנקהייטען	10—12 4—5
ד״ר פּאַפּיערני	פרויען און געבורטס-הילף	11½-1 5—6
ד״ר קאַנטאָר	כירורגישע-קראנקהייט.	4-5 און 1—2
ד״ר ווייגבערג	אינ. הערץ, לונגען-קר.	11-1 5½—7
ד״ר סטופעל	רענטגען	10—12 4—6
א. גראָדזיענסקי	צאהן-ארצט	3—7
ג. ראָזעס	צאהן-ארצט	9—2

צאהן-מונדהיילונג, בעלייכטונגען, קראָנען, מאָסטען א. א. וו.
ביי דער לעטשניצע איז געעפענט געווארען
א רענטגען-אינסטיטוט
היילונג פון הויט קראנקהייטען פון קאָפּ (פאַרך) מיט רענטגענשטראַהלען, פאר בעשטראַהלונג און דורכלייכטונגען, קאַרק-לאמפע, דיאטערמיע, עלעקטריזאציע, אלע מעדיצינישע אנאליזען. א קורס פאר שטאמלער.
אימפונגען געגען שארלאך (שקארלאטין) פון 4—5 נאכמ.
די לעטשניצע איז אויך אָפען זונטאג.
וויזיט אין דער שטאָט.

ערצטליך-קאסמעטיש. גאבינעט
פר׳. מ. מאַרקוס נעהמט אן פון 5—7 אָוועגד

איז דער 7-קל. שולע
פון **ש. זשעלאַנקא**
68/70 ווסכאָדניאַ 68/70
(דורכגאנג דורך פּעטריקאָווער 44/46)
ווערען אנגענומען שילער פון 6 יאָהר אָן און ווערען פּאָרגעבּרייט אין אלע העכערע מיטעל-שולען.
א ספּעציעל געוויכט ווערט געלייגט אויף די העברעאישע שפּראַך און אויף אלע יודישע למודים. 898

אל תתהלל ביום מחר!!
כי לא תדע מה ילד יום.
לייג נישט אָפּ אויף מאָרגען
נאָר, אז דו דאַרפסט ערלעדיגען סאנדאווע זאכען זאָלסטו גלייך קומען צו לויפען אין ביוראָ
פּעטריקאָווער 17 דורכגאנג **זאַכאדניאַ 52**
וואו ס'ווערט ערלעדיגט און געוויסענהאַפט געשריבען לויט'ן אוסטאַוו אלערליי ביטעס, קלאַוזולעס, זאַבעזפּיעטשעניעס אויף אלע שטעט אין פּוילען, אַפּעלאַציעס ציווילע און קאַרנע אפּאַזיציעס, אדוואַלאַניעס, רעקורסען וועגען דירה אין אורזשאָנד-ראָזיעמטשי, וועגען פּעסער אין קאָמיסאַריאַט-רזשאָנדו און אלע פּאָליציי-בעצירקען, אַקטען אינטערציזיעס, אַקטע דאַראַוויזנעס, קאַרנע ספּראַוועס, ווי אויך איבערזעצונגען אין אלע שפּראַכען. ספּעציאַליסט פון שותפות-אַקטען. מיט אכטונג
י. מאַנעלאַ רעכט-קאָנסולענט.

עלטערען!
פאַר 3 זלאָטעס א וואָך ווערט געלערנט מיט קינדער תּאָם לערנען אין פּאָלקס-שולען: חומש, רש״י נ״ך משניות, גמרא יהדות היסטאָריע, רעדען און שרייבען העברעאיש און יודישע בריוו זעלבסט צוזאַמענשטעלען דורכ'ן באוואוסטען אָרטאָדאָקסישען העברעאישען לעהרער י. ד. ראַזענפעלד, פּלאַץ וואָלנאָשטשי 6 קווער אָפּ. רעכטס 2 שט.
ס'ווערן אויך אָנגענומען אנפענגער פון 5 יאָהר אז ווי ס'ווערט אין פערלויף פון 5 חדשים אויסגעלערנט גרינדליך עברי.
א שטרענג רעליגיעזע ערציהונג! ערפאָלג גאראַנטירט!

LEKARZ-DENDYSTA צאהן=ארצט
Jakòb Karmazyn
2 פּאָלודניאָווא 2
צוריקגעקעהרט.

אַ שטריק-מאַשין
אַ 70/9 פאסט ניי מיט אַ טיש. צו ערפאַהרען ביי
בוסקאוואדא
19 נאָוואָמיעסקאַ 19

קוואַליפיצירטע
קאַנפעקציע-אַרבייטער
ווערען געזוכט
פון זאַפאַרט צו ערפאַהרען
אין אַדמיניסטראַציע.

איבער אַלעם שטעהט!
Alboril
די פארנעהמסטע שמעקענדע זייף צו וועש און צו וואַשען זיך.

שטיק און וואָך אַרבייטער
קוואַליפיצירטע
האַנד-נייהערינס
צו דאַמען-מאַגאַזין ווערען געזוכט ביי מ. ראזען,
נאָווא-צעגעלניאַנא 25.

אינטעליגענטע
וויטווע
אין מיטעל עלטער אויך עטוואָס פערמעגליך מיט איין קינד (יונגע) זוכט בעקאַנטשאַפט מיט אנ'אַנ-שטענדיגען הערן צוועקס הייראַט אָפערט. אונטער ,A'

נאָך קורצע און שווערע ליידען איז נעכטען געשטאָרבען אין בליהענדער עלטער פון 25 יאָהר מיין ליבע פרוי, אונזער געליבטע טאָכטער און שוועסטער

נ"ע

לאה בינע גאָלדשטיין

די לויה קומט פאָר היינט פרייטאָג, 1 אַ זייגער בייטאָג פון טרויער-הויז זאַווישאַ 26, וועגען וואָס ס'טיילט מיט אין גרויס צער

די טיפטרויערנדע פאמיליע.

די עלטסטע פירמע אין לאדז!

BERNARD DOBRZYŃSKI S-cy
PIOTRKOWSKA № 10, TEL. 18-84

הורט און דעטייל פערקויף.

— עמפפעהלט: —
זיידען=וואַרען: פלוש=וואַרען
:—: אין אַלע סאַרטען. :—: אַטלאַסען, וועלוועטען א. אז. וו.
געלעגענהייטליך ביליג
האַנד=געמאַהלטע זיידענע טיכער און שאַלען.
ספּעציעלע טריקאָטאַזש=אָפּטיילונג:
דאַמען=קאָסטיומען, פולאָווערס, קינדער=קאָסטיומלעך, זיידענע וועסטען, רייטוזען א. אז. וו.
פערקויף אויף בעקוועמע בעדינגונגען.
פאַר פעראיינס-מיטגלידער. וועלכע זענען מיט אונז אין קאָנטאַקט ספעציעל-גינסטיגע בעדינגונגען.
אינפאָרמאַציעס ערטיילען מיר אליין, אָדער די סעקרעטאַרען פון פעראיינען און געזעלשאַפטען.

אויף די בעקוועמסטע בעדינגונגען
עלעגאַנט קליידען זיך קענסטו זיך נאר אין רענאָמירטען
מענער=שניידער=אַטעליער פון
J. CETTER
ŁÓDŹ, PIOTRKOWSKA 229
זאָמטליכע בעשטעלונגען ווערען אויסגעפיהרט פון בילעצער, טאמאשאווער, זגערזשער א. א. סחורות אויך פון אָנפער רוטע שטאָפען. ערשטקלאַסיגע אויספיהרונג. דער אַטעליער עקזיסטירט פון 1911 י.

די בעוואוסטע כעמישע וועשעריי און פאַרבעריי
„EWELINA“ PIOTRKOWSKA 152
TEL. 64-49
רעקלאַמע=פרייזען!!!

א קלייד פון 2 זל.	אנצוג אויפפרישען פון 2 זל.	א העמד 80 גר.
א פאלטען „ 5 „	„ ריניגונג „ 7 „	א קאלנער 25 „

ארויסנעהמען אלערליי פלעקער אין פערלויף פון אַ ½1 שעה. פארבען פון פערשידענע פוטערס אויף נאטורעלע קאלירען אדער אויף פערשידענע אנדערע פארבען. אויפרישען פון פוטער'ס אויפ'ן פאריגען קאליר גאראנטיע פאר דויערהאַפטע קאלירען. ס'ווערט אויך אנגענומען טעלעפאנישע בעשטעלונגען
בעמערקונג: פיליע אויף זאוואדזקאַ 11, טעל. 75-66.

האַנד-נייהערס
ווי אויך אַ לערן-יונגעל פון אָרענטליכע עלטערן ווערען געזוכט
פיעטריקאָווער 58 ביים דאַמען-שניידער בליטענטייל

אַ קוואַליפיצירטע
אַבערהעמדער=נייהערין
ווי אויך אַ לערן-מעדעל ווערען געזוכט זאָפאָרט ביי
גאָלדשפינער
נאָווא-טאַרגאָווע 10. 1481

קירזשנער-
מייסטער 1625
קענען בעקומען אַרבייט אויף אהיימצונעהמען ביי
ז. גליקסמאַן גלובנאַ 1

אַ שותּף
צו אַן'איינגעפיהרטע שיך-געשעפט אין בעסטען צענטרום פיעטריקאָווער גאַס, כדי דאַס געשעפט צו פערגרעסערן, ווערט געזוכט. צו ערפאַהרען פ' טרי-קאָווער 156, אין שיך-געשעפט.

אַ קרויטע-נייהערין
און אַ מאַשין=שטיקערין
ווערען געזוכט
אין דער פּראַצאָווניע ביי
הערשקאָוויטש
27 וואָלטשאַנסקאַ 27. 1488

עס ווערען געזוכט
רעפעזירקעס צו פערטיגע שטרימף, שטויסערס און דעקערס צו אַמעריקאַנער מאַשינען, ווי אויך שפולע-רינס אויף ווינדעס 1619
ROTENSZTEJN,
Sienkiewicza 30. 1519

אַ אינהאַבערין
פון אַ לאָקאַל זוכט אַ מענש מיט קאַפּיטאַל איינצופיהרען אַ געשעפט געאייגענט וואָס פאַר אַ געשעפט ס'זאָל נישט זיין געגזוירים. צו ערפאַהרען ביי ראָזענבלום סקווערשאָווא 8

אַ לערן-יונגעל
ווערט געזוכט
ביים
דאַמען-שניידער-בעשטעלט
קאַלינסקי
זשעלאַזנאַ 11. 1495

שאַכטעל-מאַכער
ווי אויך יונגלעך-אַרבייטער און לערן-יונגלעך באַלד געצאָהלט קענען זיך מעלדען
קילינסקי 30. 1507

אַ שלאָפצימער
אין גוטען צושטאַנד, געלעגענהייטליך צו פערקויפען. צו ערפאַהרען אין דער ביטשריפטען - ביוראָ זגערזשער 28.

אַ קוואַליפיצירטע
קראַפּט-שפולעריין
ווערט געזוכט
אין דער סוועטער-פאַבריק
9 פולנאַצנאַ 9
ל. שימאַנאָוויטש 12

האַנד-נייהערינס
צו דאַמען-אַרבייט 33 ווערען געזוכט
ביי פאָלשלעגער
נאָווא זאַרזשעווסקאַ 20

אַנ'אָרט צו שלאָפען
פאַר 2 אנשטענדיגע הערן אָדער פרייליינס. צו ערפאַהרען אין אַדמיניסט.

אַ קוואַליפיצירטע
וועש-נייהערין
ווערט געזוכט
ביי ה. ראַדאָמסקי
דרעוונאָווסקאַ 4. 1508

ס'ווערט געזוכט
אַ קאַמאַשען-שטעפער
און אַ יונגעל
צו ווענדען זיך 1691
פאַמאַרסקאַ 3 וו. 14

טיטען-אַרבייטער
ווערען געזוכט
ביי הארענדארף
זאַוואַדזקאַ 17

איך זוך
צו מענער-מאַגאַזין-אַרבייט
אויבערמאַשינערס, אונטערמאַשינערס
האַנדנייהערס און אַ פרעסער.
ש. שטשיסלאָווסקי, שענקעוויטשאַ 8.

מעדלעך
צו נייען אויבערהעמדער אויף גוטע בעדינגונגען ווערען פון זאָפאָרט גע=ברויכט ביי יעקב ווידאווסקי פאַלנאַצנאַ 23 פּראַנט 3 שטאָק

חסד של אמת
פעטריקאָווער 34
זוכט אַ טיכטיגען סעקרעטאַר, וועלכער בעזיצט העב-רעאיש, יודיש און פויליש ווי אויך איז נויטיג אַ טיכ-טיגען אינקאַסענט. אָפערטען אָבצוגעבען אין קאַנצעלאַריע

אַגרויס געוועלב
מיט אַ שטוב און אַ קוך אין דער געגענד פון דזשעלנאַ און צעגעל-ניאַנאַ איז פון זאָפאָרט ייבערצוגעבען
ערפאַהרען אין אַדמ.

פעלץ=וואַרען
אלער אַרט צו קאָנקורענץ-פרייזען
צו בעקומען אויף די בעקוועמסטע בעדינגונגען ביי
37 גאָלדוואַסער, 37
צעגעלניאַנאַ
(רוג פעטריקאָווער)
בעמערקונג: קירזשנער-ווערקשטעל אויפ'ן אָרט.
כ'נעהם אָן פערשידענע אַרבייט.

עס ווערט געזוכט
אַ יונגעל
צו אַ שפול=רעדעל
„Renoma“
Konstantynowska 42.

אַגליק · שידוך
זאָג מיר בעריל ווי קומסט דו צו אַזאַ גראַנ-טיגען שידוך? גאַנץ איינפאַך דורך קויפען אַ היט: וואָס הייסט, אַז מען קויפט אַ היט קריגט מען צו אַ כלה? הערסט דאָך איך בין געקומען קויפען אַ היט האָב איך דאָרטען געטראָפען מיין יעצטיגע כלה ווי זי האָט זיך געלאָזט פּאַסאָנירען אַ היט און אַזוי האָבען מיר זיך בעקאַנט; און דער שידוך איז געוואָרען, ווי קומט עפּיס מענער צו דאַמען היטען? הערסט דו דאָך דאָרטען ווע-רען טאַקע אויסגעאַרבייט און אויך איבערפאַסאָנירט מענער און דאַמען-היטען רעיעל און פינקטליך צו דער צייט אין שפּאַט ביליג; זאָג מיר אויך ווי דאָס איז! און ביי וועלכער פירמע! ווער ווייסט דען נישט די פירמע
פערדער זגערסקאַ 20 אָדער לוטאָמירסקאַ 2

בעקאַנטמאַכונג.
איך מאַך בעקאַנט דער געעהרטער קונדשאַפט, אַז אין מיין געשעפט געפינט זיך אַן'אויסוואַהל פון פערשידענע
פעלץ=וואַרען
צו קאָנקורענץ פרייזען און בעקוועמסטע בעדינגונגען
מיט אַכטונג **ס. גאָלדוואַסער**
37 צעגעלניאַנאַ 37.
קירזשנער-ווערקשטעל אויפ'ן אָרט.

Kino „Słońce“
NAPIÓRKOWSKIEGO № 28 (ST. ZARZEWSKA).
פון דינסטאָג, דעם 2-טען אקטאבער ביז מאנטאג, דעם 8-טען אקטאבער ד. י.
Lya Mara i Olga Czechowa
אין גרויסען ערָאָטישען סאַלאָן-דראַמע א. נ.:
ווענוס פון מאָנטמאַרטר
אַנהויב פון די סעאַנסען 5, 7, 9, זונטאָג און יום-טוב 3, 5, 7, 9. פרייזען פון פלעצער I—80 גר. II—60 גר. III—50 ג. צופאַהר מיט די טראַמוואַיען 3, 7, 17.

קירזשנער
און שניידער-געזעלען
ווי אויך האַנד=נייהערס און אַ לערן=יונגעל ווערען געזוכט אין דער קירזשנער-ווערקשטעל ביי
L. PINCZEWSKI Skwerowa 15

LUNA

קאמעראל=ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון קאנצערט=מייסטער ה' מ. לידויער.

אנהויב פון די פארשטעלונגען 4 נאכמ. שבת און זונטאג 12 א זייגער מיטאג. לעצטער סעאנס 10 א זייגער אווענד. אויפ'ן ערשטען סעאנס ביז 5 א זייגער און שבת און זונטאג פון 12 ביז 3 נאכמ. זענען אלע פלעצער צו 50 גר. אין 1 זל.

גרויסע פרעכטיגע פרעמיערע!!! רעקארד פון ראמאנטישער שטימונג, פאסציני־רענדע ליבעס-סצענעס און מיטרייסענדעס שפילען

מייסטערהאפטע רעזשי פון ALEXANDER KORDA

„דער גרויספירשט פאהרט"

(נאך איין פרוי)

ל' בזנ־געשיכטע פון א גרויספירשט און א שעהן מעדעל איבער דעם בלויען דוני.

די הויפטראלע קרעאירען: דער שענסטער אמעריקאנער שטערן

Billie Dove i Clive Brook

קינא „ERA"

פרי־הער „פלארא" זאווישא 22 (באלוט)

אנהויב פון די פארשטעלונגען אין געוו. טעג 5.30 נאכמ. שבת און זונטאג 2 א זייגער נאכמ. פערשטארקטער סימפאנישער ארקעסטער אונ־טער דער לייטונג פון ה' עסטרייכער.

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסער יום=טוב=פראגראם!

„טורם פון ליבע" (Don Juan)

ריהרענדע דראמע אין 10 גרויסע אקטען אין דער הויפטראלע דער געפעהרליכער קאנקורענט פון CONRAD VEIDT

John BARRYMORE i Mary ASTOR

צוליב דעם שטארקען געדראנג ביי דער קאסע, ווערט דאס געעהרטע פובליקום געבעטען צו קומען אויף די פריהערדיגע סעאנסען.

קינא MIMOZA

178 קילינסקי 178.

כדי אויסצומיידען א געדראנג ביי דער קאסע, ווערט געבעטען דאס ג' פובלי־קום צוקומען אויף די ערשטע סעאנסען. די קאסע איז טעטיג פון 4 נאכמיטאג אנהויב פינקטליך 5.30, זונטאג 4 נאכמ.

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסע פרעמיערע!

זאלען לעבען די רעזערוויסטען

לויט דער בעריהמטער הומאריסטישער ערצעהלונג פון BRUCE BAIRUSTATHER

געשאפען אויפ'ן גרונד פון פאסירונגען פון 2 ענגלישע זעלנער אין פראנקרייך אין דער צייט פון דער וועלט=מלחמה.

אין דער הויפטראלע **Syd Chaplin**

נעכסטער פראגראם **ליבע פון א פירשט**

קינא „סירענא"

KINO TEATR „SYRENA" ŁÓDŹ ALEKSANDROWSKA 37 TEL. 49-48

אלעקסאנדראווסקא 37, טעל. 48=49. פערגר. ארקעסטער אונט. לייטונג פון ה' פיינער. פאספארטו'ס און הנחה - בילעטען אומגילטיג.

פון דינסטאג, ד. 2 אקטאבער ביז מאנטאג, ד. 8 אקטאבער ד. י. גרויסער דאפעלטער שלאגער=פראגראם! 2 בילדער! 17 אקטען

— I —

דער געהיימנישפולער אוצר

סענסאציאנעלע דראמע אין 8 אקטען מיט דעם ליבלינג פון פובליקום, דעם העלדישען **EDDIE POLO** אין דער הויפטראל.

— II —

די איבערלעבענישען פון א יונגע פרוי

פרעכטיגע קאמעדיע אין 9 אקטען מיט

XENIA DESNI i LIVIO PARANELLI.

אנאנס! קורצליך: „דער מערטירער פון ספארט" מיט **HARROLD LLOYD** אין דער הויפטראלע.

ווער עס וויל

רייכער אויסוואהל! גאראנטירטע א־בייט!

קויפען שלאף=צימער, שפייז=צימער, קאבינעטען ווי אויך ענצעל זאל זיך ווענדען נאר צו די איבעראל בעקאנטע סאלידע פירמע

I. M. Cerkeltaub 12 Narutowicza 12

w podwórzu, telefon 34-18.

מעבעל

בילינגסטע פרייזען! בעקוועמסטע בעדינגונגען!

אכטונג ה"ה פריזיערס!!!

לכבוד יום=טוב

עמפפעהל איך א גרויסען אויסוואהל פון:

קעלנישע בלומען=וואסער 3.20 א קילא

וועזשעטאל „ 1.40

ברילאנטין „ 3.40

פראנצויזישער לאקיר 45 גר. א דעקא.

איך בעזיץ א רייכען אויסוואהל פון ראזיר=מעסערס, פלאטין- און שטאהל=זאכען צו פאבריקס-פרייזען. מיט אכטונג

י. דרוקער, זאוואדזקא 11.

טעלעפאן 92=75.

בעמ.: פאר ענגראסיסטען – געהעריגער ראבאט און גינסטיגע בעדינגונגען.

מעבעל

לעזט אויפמערקזאם!

אין א גרויסען אויסוואהל צו ביליגע פרייזען און אויף גינסטיגע בעדינגונגען.

עמפפעהלט די פירמע

Z. BOCIAN, Piotrkowska 41 (w podwórzu)

בעמ.: א טשעטשאווע שלאפצימער פאסט ניי צום פרייז פון 2900 זל. צו פערקויפען.

א מענש

פון ארנטליכער פאמיליע

וואס איז פעהיג צו פיזישע ארבייט און אין א געשעפט אריין, אויך צו נעכטיגען אין א געשעפט מיט גוואראנציע, דעסגלייכען א מנהל צו זיין ווי אויך א אינקאסענט

זוכט א פאסטען.

ערקונדיגען זיך ביי פאדווע, קילינסקיעגא 21.

מאדערנער הערן=שניידער=מייסטער

ה. ראזענשטיין

קאנסטאנטינער 29, טעל. 76-80

נעהמט אן בעשטעלונגען פון די נייעסטע מאדערנסטע שטאפען פון אייגענע און אנפערטרויטע סחורות לויט די לעצטע מאדע.

ספעציאליטעט: פעלץ-ארבייט אויך פערטיגע פעלצען שטענדיג אויף לאגער

שוינט אייער געלד!

צו וואס זאלט איהר אוועקווארפען אייערע אלטע היטען, אז פאר 2.50 זל. ווערט איבערגעארבייט און איבערפאסאנירט אלע ארט מענער, און דאמען-קאפעלושען לויט די נייעסטע מאדעלען און פאסאנען. פון גאר אלט ווערט געמאכט גאנצליך ניי. געדענקט די אדרעס: ש. וואורצעל, פולנאצנא 20, (פראנט געוועלב).

בעמערקונג: גלייכצייטיג בעקומט איהר אין גרויסען אויסוואהל אלע ארט מענער און דאמען קאפע־לושן צו זעהר ביליגע פרייזען. קומט איבערצייגט אייך.

פעלץ=ווארען

אלעראַרט אין א גרויסען אויסוואהל צו צוגענגליכע פרייזען און גינסטיגע בעדינגונגען

עמפפעהלען **B-cia F. i J. Pietruszka**

זשעלאנא 2, טעל. 38=42

פיעטריקאווער 165, טעל. 17=75.

בעמערקונג: קירזשנער ווערקשטעל אויפ'ן ארט.

Dr. med. M. KERSZNER

קינדער=קראנקהייטען

נעהמט-אן אין דער לעטשניצע אויף בזשעזשינער 11 בעראטונג 4 זל.

נעהמט-אן אינדערהיים פון 2 ביז 3 נאכמיטאג אויף זשעלאנא 16, טעל 96=51.

DR. MED. SZMERŁOWSKI

אקושער=גינעקאלאג

פעטריקויער 17 טעל. 13=7

נעהמט אן פון 5 ביז 8 אין אווענד.

Z Wydawnictwa „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Braunstein i D. Silberberg
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.
Redaktor odpowiedzialny Ch. [illegible]